

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, КОИТО ЩЕ СЕ ПРИЛАГАТ ПРЕЗ 2014-2020

Програма за развитие на селските райони - 2014-2020 г.

До

**Министерство на земеделието, храните и горите
Договор РД51-37/27.03.2018 г.**

Изготвил

Самуил Шидеров

Май 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

Резюме.....	v
Икономически контекст.....	v
Оценка на наличието на източници на финансиране.....	vi
Пазарни дефекти и неоптимални нива на инвестиции	vi
Потенциалната роля, добавената стойност и ползите на финансови инструменти	vii
Допълнителни публични и частни ресурси	viii
Поуки от финансови инструменти прилагани до момента	ix
Предложена инвестиционна стратегия и препоръки	ix
Очаквани резултати.....	xi
Преразглеждане на предварителна оценка и преход към следващия програмен период.....	xi
1. Въведение.....	1
1.1 Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони.....	2
1.2 Ключови елементи на предварителната оценка на финансови инструменти.....	4
1.3 Структура на доклада.....	5
2. Икономически контекст.....	6
2.1 Въведение.....	6
2.2 Данни за сектор земеделие	6
Структура на стопанствата.....	6
Брутна добавена стойност	9
Заети в сектор земеделие	10
Финансови показатели.....	11
Външни влияния върху сектор земеделие	15
2.3 Хранително-вкусова промишленост.....	16
2.4 Селски райони	18
2.5 Обобщение	19
3. Оценка на наличие на източници на финансиране	21
3.1 Въведение.....	21
3.2 Условия за кредитиране в сектор земеделие	21
Търговски банки	22
Българска банка за развитие.....	26
Лизингови дружества.....	26
Микрофинансиращи институции.....	27
Гаранционни фондове.....	27
Фонд мениджър на финансови инструменти в България	29
3.3 Тенденции	29
3.4 Качествен анализ -резултати от анкета сред финансиращи институции	30
3.5 Обобщение	30
4. Пазарни дефекти и неоптимални инвестиционни нива	32
4.1 Въведение.....	32

4.2	Оценка на пазарни дефекти.....	33
4.3	Незадоволено търсене на кредити в сектор земеделие.....	35
4.4	Незадоволено търсене на кредити от предприятия в селски райони	39
4.5	Качествен анализ - резултати от анкета сред финансиращи институции	39
4.6	Обобщение.....	39
5	Добавена стойност и предимства на финансови инструменти	41
5.1	Въведение.....	41
5.2	Количествени измерения на добавената стойност от прилагането на ФИ	41
	Ефект на лоста	41
	Ефект на револвиране	43
5.3	Качествени измерения на добавената стойност от прилагането на ФИ.....	43
5.4	Съвместимост с други форми на публична намеса.....	44
5.5	Прилагане на режим на държавни помощи	44
5.6	Приложимост на държавна помощ за предложения финансов инструмент.....	45
5.7	Мерки за намаляване на изкривяване на пазара.....	46
5.8	Обобщение	47
6.	Допълнителни публични и частни ресурси	49
6.1	Въведение.....	49
6.2	Очаквани размер на съфинансиране и допълнителни източници на частно финансиране.....	49
6.3	Преференциално възнаграждение	50
6.4	Оценка на ефекта на лоста.....	51
6.5	Обобщение на Констатации	52
7.	Оценка на изводите от прилагани до момента инструменти	53
7.1	Въведение.....	53
7.2	Изводи - Европейската сметна палата.....	53
7.3	Примери за финансови инструменти	55
7.3.1	България - Гаранционни схема	55
	Гаранционна схема по ПРСР 2007-2013	55
	Гаранционна схема с ресурс от освободени гаранции.....	59
	Гаранционна схема ЕИФ Джереми.....	61
	Финансиране чрез поделяне на риска ЕИФ Джереми	62
	Фондове за дялов капитал – ЕИФ Джереми	62
	Инициатива за МСП.....	63
	ФМФИБ – Микрокредитиране със споделен риск.....	64
7.3.2	Румъния – финансови инструменти	65
	Гаранционен фонд 2007-2013.....	65
	Инструмент за поделяне на риска 2014-2020	66
7.3.3	Латвия - кредитен фонд	67
7.3.4	Естония – кредитен фонд.....	68
7.3.5	Унгария – комбинирана схема за микрокредитиране с безвъзмездна помощ.....	68

7.4 Обобщение.....	69
8. Предложена инвестиционна стратегия и препоръки	70
8.1 Въведение.....	70
8.2 Определяне обхвата, фокуса и вида на финансовия инструмент	71
Предимства и недостатъци	71
Предложен финансов инструмент	73
Взаимодействие на ФИ с ПРСР	78
8.3 Определяне на структурата на управление.....	79
Споделено управление чрез поверява задачи по изпълнението	82
Изпълнение при споделено управление чрез инвестиции в капитал на съществуващо или новосъздадено юридическо лице	82
Изпълнение по споделено управление на заеми или гаранции пряко или чрез междинен орган	83
Принос на разпределението на програмите на ЕСИФ за инструмент на равнище ЕС (всички с изключение на инициативата за МСП).....	85
8.4 Обобщение на предложената инвестиция стратегия и препоръки	86
9. Очаквани резултати.....	89
9.1 Въведение.....	89
9.2 Очаквани резултати от прилагането на предложения финансов инструмент	89
9.3 Установяване и количествено определяне на очакваните резултати с оглед целите на ПРСР	90
9.4 Обобщение на констатациите	94
10. Преразглеждане на предварителна оценка и преход към следващия програмен период	95
10.1 Въведение.....	95
10.2 Преразглеждане на предварителната оценка.....	95
10.3 Разпоредби за улесняване на прехода към следващия програмен период на.....	96
10.4 Мониторинг и докладване	96
10.5 Обобщение	97
Приложение 1 - Списък с документи	99
Приложение 2- Анкета Финансови посредници	101
Приложение 3 – Използвани съкращения.....	107

Съдържание - Фигури

Фигура 1 Брой стопанства по СПО (Евростат 2005-2013) Индекс.....	6
Фигура 2 Среден размер на стопанство (Евростат 2005-2013)	7
Фигура 3 Производство - растениевъдство и животновъдство (Евростат 2008-2017) Индекс.....	8
Фигура 4 Брутна добавена стойност - Селско стопанство (Евростат 2008-2017) Индекс	9
Фигура 5 Брутна добавена стойност -Всички сектори (Евростат 2008-2017) Индекс.....	10
Фигура 6 Заетост в сектор земеделие (AWU) - Евростат 2008-2017 Индекс	10
Фигура 7 Стандартна продукция по възрастови групи и пол (AWU - Евростат 2013)	11
Фигура 8 Нетна добавена стойност на стопанствата СЗСИ 2017-2015 Индекс	11
Фигура 9 Размер на активите - СЗСИ 2007-2015 Индекс	12
Фигура 10 Размер на кредитите - данни СЗСИ 2007-2015 индекс	12
Фигура 11 Кредити - EUR М - СЗСИ 2015	13

Фигура 12 Приходи от дейността на предприятия от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ данни НСИ	13
Фигура 13 Нетна стойност на стопанствата СЗСИ 2007-2015	14
Фигура 14 Коефициент на платежоспособност по СПО (Пасиви/Активи) –СЗСИ 207-2015.....	14
Фигура 15 Потребление на основен капитал НСИ 2007-2016	15
Фигура 16 Производство на храни - Евростат Индекс 2011-2015.....	16
Фигура 17 Структура на производството на храни и напитки – Данни Евростат 2015 г.....	17
Фигура 18 Заети и Добавена стойност - промяна 2008-2015 г. - данни Евростат.....	17
Фигура 19 Източници за финансиране (данни SAFE Report 2017)	21
Фигура 20 Кредити към сектор "Селско, горско и рибно стопанство) Индекс 2007-2017 - Данни БНБ	22
Фигура 21 Балансова експозиция към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (финансови отчети).....	23
Фигура 22 Кредити към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ –данни БНБ 2007-2017 Индекс	23
Фигура 23 Лихви по ново отпуснати кредити в лв. - Нефинансови предприятия - данни БНБ, НГФ-МЗХ.....	24
Фигура 24 Необслужвани кредити - ЕК (Country Report Bulgaria 2018).....	25
Фигура 25 Лизинг Индекс Нефинансови и Селско стопанство, Дял в %- данни БНБ	27
Фигура 26 Достъп до финансиране - Преглед на достъпа до финансиране на предприятията SAFE Report Bulgaria	33
Фигура 27 Значими проблеми пред предприятията (SAFE Report 2013-2017)	34
Фигура 28 Основни проблеми при достъпа до финансиране данни -SAFE Reports 2014-2017....	34
Фигура 29 Нива на обезкуражени предприятия в България SAFE Report 2017	35
Фигура 30 Процент на покритие на гаранциите - Vienna Initiative CGS for SME lednding.....	42
Фигура 31 Отпуснати средства по държави членки - ЕСП -Специален доклад 5/2015.....	53

Таблицы

Таблица 1 Приоритетни области ПРСР 2014-2020	3
Таблица 2 Бюджет по мерки ПРСР 2014-2020	4
Таблица 3 Структура на стопанствата по СПО - Евростат 2013	7
Таблица 4 Производство на храни и напитки - Евростат.....	16
Таблица 5 ПРСР 2014-2020 - Селски райони.....	19
Таблица 6 Правене на бизнес (Doing Business 2018) Световна банка.....	25
Таблица 7 Оценка на дисбаланса между търсене и предлагане в EUR М.....	36
Таблица 8 Достъп до финансиране МФК -2017 България в млн. евро	38
Таблица 9 Достъп до финансиране в млн. евро.....	38
Таблица 10 Недостиг на финансиране на предприятия в предимно селски райони в Млн. евро.....	39
Таблица 11 Разпределение на издадени гаранции по ПРСР 2007-2013–Данни – Годишен доклад на НГФ към 2015г.	57
Таблица 12 Гаранции в сектор земеделие - данни АЕСМ 2016.....	57
Таблица 13 Средни лихви по гарантирани кредити НГФ ПРСР - отчет до МЗХ за 2017г.	60
Таблица 14 Средни стойности на покритие с обезпечение по кредити гарантирани от НГФ ПРСР - годишен отчет до МЗХ за 2017г.	60
Таблица 15 ФМФИБ – Микрокредитиране със споделен риск.....	64
Таблица 16 Заем с поделяне на риска - EUR М.....	77
Таблица 17 Разходи за управление при Фонд на фондове в млн. евро.....	78
Таблица 18 Разчет на паричния поток по ФИ в EUR М	90
Таблица 19 Принос на ФИ по мерки и по области с акцент ПРСР 2014-2020	91
Таблица 20 Подобряване на достъпа до външни финансови средства 2А-3- Млн. евро	93

Резюме

Този доклад представлява независима предварителна оценка относно потенциалното използване на финансови инструменти в рамките на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) (2014-2020 г.). Извършването на предварителна оценка на финансовия инструментариум, който ще се прилага е задължителна стъпка по силата на Регламент (ЕС) № 1303/2013. Оценката следва да установи дали са налице пазарна неефективност или неоптимална инвестиционна ситуация, както и прогнозно равнище и на обхват на публичните нужди от инвестиции, включително видовете инструменти за финансиране, които да бъдат подкрепени.

Финансовите инструменти са дефинирани в член 2 от Регламент (ЕС / Евратом) № 966/2012 като "мерките на Съюза за финансова подкрепа, предоставяна като допълнителна подкрепа от бюджета с цел реализиране на една или повече конкретни цели на политиките на Съюза. Инструментите може да бъдат под формата на капиталови или квазикапиталови инвестиции, заеми или гаранции или други инструменти за поделение на риска, като по целесъобразност може да бъдат комбинирани с безвъзмездни средства".

Предварителната оценка на финансови инструменти, които ще се прилагат пред програмен период 2014-2020 е в съответствие с методологиите, препоръчани от Европейската комисия¹. Като част от тази оценка са анализирани данни от НСИ, СЗСИ, Евростат, БНБ, отчети от търговските банки, както и въпросници и консултации с основните заинтересовани страни.

Икономически контекст

- Над 250 хил. стопанства и изразена биполярна структура. Стопанствата са със стандартен производствен обем (СПО) над 500 хил. евро са 0,5% от общия брой, но ангажират 41% от площите и допринасят за 40% от произведената продукция. В стопанствата под 8000 евро СПО са 86% от общия брой, ангажират 65% от заетите, при 6% използвани площи;
- От 2005 до 2013 г. средният размер на стопанство в България се увеличава от 5,1 хектара на 18,3 хектара изпреварвайки средно европейските нива от 16,1 хектара на стопанство. Увеличението на средния размер на стопанствата в следствие на намаляване броя на стопанствата и увеличение на площите.
- Заетите в селското стопанство са над 625 хиляди при тенденция за намаляване на самонаетите и увеличаване на наетите лица. Намалението се дължи отчасти и на демографската структура на ангажираните стопани - заетите над 65 г. възраст са 37% от всички (изчислено по Годишна работна единица);
- Сравнително нисък дял на жените – 22% от заетите и по-ниски нива на стандартна продукция спрямо мъжете;
- Увеличение на производството основно в сектор растениевъдство, който е в синхрон с ръста на ниво ЕС, като се наблюдава изоставане в сектор животновъдство;
- Брутната добавена стойност в селското стопанство намалява в последните години, като към 2017 г. формира 4,3% от общата добавена стойност, но остава значително над средноевропейските нива от 1,6%;

¹ <https://www.fi-compass.eu/publication/manuals/manual-methodological-handbook-implementing-ex-ante-assessment-agriculture>

- От 2007 г. до 2015 г. активите на стопанствата нарастват средно със 100% като значително по-голямо нарастване има при най-големите стопанства;
- Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) към момента не оказват особено влияние в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, същите са едва 0,4% от общия размер на инвестициите за разлика от ПЧИ в сектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, където към 2016 г. те са в размер на 1 млрд. евро или 4,5% от общия размер;
- През 2015 г. в производството на храни и напитки работят над 6 хил. предприятия, като заетите са над 91 хил. души. Въпреки изпреварващия ръст на сектора спрямо средно европейските стойности, сектора на храни и напитки изостава по отношение на сектор „Производство“ в България като цяло. При 20% дял на под сектори храни и напитки в Добавената стойност по факторни разходи в сектор Производство към 2010 г., към 2015 г. този дял спада до 15,7%;
- Съгласно ПРСР 2014-2020 в селските райони развиват дейност 97,6 хиляди фирми, от които 90 хиляди са Микро предприятия. Основен е сектора на услугите с дял от 52%, следван от индустрията с дял от 37% от Брутната добавена стойност.

Оценка на наличието на източници на финансиране

- Търговските банки са основен доставчик на външно финансиране към нефинансовите предприятия в България с дял от 90% от предоставеното финансиране;
- Доминиращи са банките са с чужди собственици – 76,6% от активите в системата;
- Нивата на класифицирани кредити в системата остават високи – 10,6% към юни 2017 г.;
- Към 31.12.2017 г. експозицията на търговските банки към „Селско, горско и рибно стопанство“ е в размер на 2 033 млн. лв. или 6,5% от експозицията към нефинансовия сектор при дял от 3,5% в края на 2008 г.;
- През последните 10 г. сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ бележи ръст от 90% при ръст на експозицията към Нефинансови предприятия от 3% и ръст от 8% на експозицията към Домакинства;
- Въпреки че земеделието е традиционен сектор за България, към момента липсват специализирани към сектора търговски банки;
- Специфични за сектора продукти са за покупка на земя, кредит за оборотни кредити срещу залог на субсидии и кредити за реализация на проекти по ПРСР.
- В края на 2008 г. преобладаваща част от кредитите към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са кредити в размер до 1 млн. лв. – 72%. В края на 2017 г. този дял намалява до 55%;
- Като матуритет от 2008 г. до 2017 г. се наблюдава увеличение на дяла на кредитите над 5 г. в общия кредитен портфейл, като към 31.12.2017 г. кредитите с матуритет над 5 г. в сектора са 37% при 50% дял за Нефинансовия сектор;
- В последните години лихвените проценти по новоотпуснатите кредити намаляват, като от близо 10% през 2011 г. лихвите през 2017 г. достигат средни нива от 4%;
- Очакванията са покачването на лихвите да започне по-осезателно през 2019 г.

Пазарни дефекти и неоптимални нива на инвестиции

- В сектор земеделие не се води статистика подобна на тази водена от ЕК относно достъпа до финансиране (SAFE Report), като оценките за проблемите са на база

данните за предприятията от другите сектори и на база консултации с представители на сектора;

- Достъпа до финансиране е на 4-то място сред проблемите на малките и средни предприятия, като основен проблем посочван от предприятията са високите лихвени проценти (16% при средни стойности за ЕС 7%);
- Въпреки общото подобрене на показателите за достъп до финансиране в последните години тенденцията при предприятията които не търсят финансиране поради очакван отказ (обезкуражени) се увеличава и към 2017 г. те са 6%;
- Съгласно доклад, публикуван 2018г. на страницата Фи-компас, „Финансовия недостиг в земеделския сектор“ в България дисбаланса между търсенето и предлагането в сектор земеделие е между 115,6 млн. евро и 341,2 млн. евро;
- Високи стойности за дисбаланс между търсене и предлагане се посочват и в изчисленията от Международната финансова корпорация, част от групата на Световната банка. За България незадоволеното търсене по данни от изследването за 2017 г. е в размер на 46% от общото търсене, като за Микро предприятия (с персонал до 10 души) данните за незадоволеното търсене са в размер на 83% от общото търсене, докато при малките и средни предприятия (с персонал от 11 до 250 души) този дял е 37%;
- При използване на средни данни за ЕС при оценката, финансовия недостиг е в размер на 469,6 млн. евро или 19,8 % съпоставено с бюджета по ПРСР за 2014-2020 (при 18,7% на ниво ЕС). Съпоставено с данните от МФК, при задоволено търсене (експозиция на търговските банки към сектора) в размер на 1 млрд. евро, оценка за незадоволеното търсене от 469,6 млн. евро е в размер на 45% от общото търсене на пазара, каквато е и средната оценка на МФК за България;
- Съгласно ПРСР 2014-2020 броя на Микропредприятията в селски райони е 90 хиляди. При използване на средни данни за ЕС при оценката, финансовия недостиг на тази група е в размер на 152 млн. евро.

Потенциалната роля, добавената стойност и ползите на финансови инструменти

- Възможността за привличане на допълнителни ресурси, както от частни, така и от публични участници, е една от най-привлекателните характеристики на финансовите инструменти. Недостатък при привличането на допълнителни ресурси е намаляването на помощта към крайните получатели;
- Друга важна характеристика при използването на ФИ е че, средствата които са служили за обезпечаване на кредита или гаранцията ще се освободят и ще могат да се използват повторно. Задължението за възстановяване на средствата по отпуснатото финансиране се отразява в подобряване на финансовата дисциплина на крайните получатели. В допълнение индиректната намеса посредством финансовите посредници намалява изкривяването на пазара, което може да се получи при неефективно използване на безвъзмездни средства;
- България е една от малкото страни-членки които прилагат гаранционна схема по ПРСР 2007-2013 г., като освободените средства се използват за нови гаранции в подкрепа на предприятия от сектор „Земеделие“;
- Използването на ФИ, включващ заем с поделение на риска, ще допълни прилагания инструментариум от ФИ, като крайните получатели ще получат не само по-високи лихвени отстъпки по ползваното финансиране, но и по голяма

сигурност при промяна на лихвените нива на пазара. Предложения ФИ трябва да включва частично споделяне на риска, с което да се увеличи количеството на предлаганото финансиране, от една страна, и да се гарантира, че крайните получатели са избрани в съответствие с добрите практики, от друга;

- Следва да се запази възможността за комбиниране на ФИ и помощ под формата на безвъзмездни средства. Възможността за комбиниране ще увеличи атрактивността на предлаганите мерки и за стопанства, които се въздържат да кандидатстват поради невъзможност за финансиране на проектите си. Следва обаче да се даде приоритет на самостоятелното използване на револвиращата форма на подкрепа под формата на ФИ;
- Предложения ФИ трябва да бъде в съответствие с изискванията на ЕС за държавните помощи и регламентите за ЕЗФРСР. Правила съдържат разпоредби по отношение на максималното ниво на помощ на предприятие и за проект, методите за изчисляване на брутния еквивалент на безвъзмездна помощ (БЕБП) и други разпоредби по отношение на видовете предприятия, допустими за помощ, изискванията за прозрачност, за помощ и друга отчетност и изисквания за мониторинг;
- Заем със споделяне не риска може да се структурира и като стандартен инструмент, отговарящ на изискванията на регламента и на изискванията за държавните помощи в сектор „Земеделие“;
- ФИ следва да се структурира по такъв начин че, да се сведе до минимум всяко изкривяване на пазара. Финансовите посредници, оперират на пазарни принципи по отношение подбора и оценката на рисковия профил на кредитополучателите, с което в по-малка степен изкривяват пазара, от колкото при използването на инструменти за подкрепа под формата на безвъзмездно финансиране.

Допълнителни публични и частни ресурси

- Подходящо разработения ФИ има потенциал да увеличи размерът на финансирането достъпно до предприятията от сектор „Земеделие“ в България, като същевременно намали съществено и разходите за неговото обслужване;
- При първоначалното стартиране на ФИ не се предвиждат привличане на допълнителни средства, с оглед да се преценят резултатите от прилагането на ФИ. Без допълнителни средства към ФИ, очаквания ефект на лоста на база % на покритие на кредитите с ресурс по програмата ще е в размер на 1,8 пъти, като разпределено по различните продукти ще е 2,2 пъти за кредитите за съфинансиране и 1,6 пъти за самостоятелния заем (на нивото на участие на ЕС);
- Крайните получатели ще допринесат с около 30% собствен ресурс за финансиране на инвестиции, реализирани с подкрепата на ФИ;
- На по-късен етап, при интерес към инструмента, е възможно да се привлече и допълнително частен ресурс срещу определено възнаграждение в зависимост от риска. Преференциалното третиране на инвеститорите ще допринесе за намаляване на лихвените разходи по набраните допълнително средства и ще разшири обхвата на програмата при минимално увеличение на лихвените разходи от страна на крайните получатели;
- Преференциално възнаграждение на ниво фонд мениджър ще е необходимо при ниски нива на капитализация по програмата. При капитализация на схемата с 40 млн. евро, таксите на мениджърите в рамките на ограниченията, установени с

делегирания Регламент (ЕС) № 480/2014 на Комисията ще са в размер на 2,9 млн. евро за период от 5 г. или 7% от предоставения ресурс;

Поуки от финансови инструменти прилагани до момента

- България е една от малкото страни членки в прилагането на ФИ в сектор „Земеделие“. Свързкапитализацията на ФИ е общ недостатък, констатиран не само за България;
- Свързкапитализацията по гаранционната схема в програмния период 2007-2013 се дължи основно на надценяване на потенциала по схемата, забавянето на старта на програмата и липсата на гъвкавост при прилагане на инструмента;
- Недостатъчната капитализация в същото време може да доведе до изкривяване на пазара, недостатъчно покритие и добавена стойност от прилагането на финансовия инструмент;
- Включването на повече ФП при изпълнението на ФИ намалява риска от изкривяване на пазара, увеличава конкуренцията между тях и способства за подобряване на условията към крайните получатели;
- Положителна страна е стартирането на схема с освободен ресурс, която да утвърди прилагания гаранционен инструмент на пазара като възможност за подкрепа на достъпа до финансиране на предприятията от сектор „Земеделие“;
- Структурата на ФИ трябва да е привлекателна за пазара. Важно е заплащането на ФП да е адекватно на дейностите по прилагане на ФИ, както и да се намали административната тежест при изпълнението (за ФП и крайни получатели);
- Опитът в други страни от ЕС показва, че когато ФИ се осъществяват чрез посредници, управляващите органи трябва да сте сигурни, че подпомагането се прехвърля изцяло от посредниците върху крайните получатели;
- Посредством ФИ основно се подпомагат мерки насочени към материални и нематериални инвестиции в земеделските стопанства и предприятията, преработващи и добавящи стойност към земеделски продукти и в по-малка степен към инвестиционна подкрепа на неземеделски дейности.

Предложена инвестиционна стратегия и препоръки

- Препоръката е Управляващия орган да въведе финансов инструмент, включващ финансиране чрез заем с поделяне на риска с две възможности:
 - Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР;
 - Самостоятелни заеми (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) които ще бъдат отпускани съгласно критериите по под мерки 4.1, 4.2, 6.4.1, 6.4.2. Доколкото потенциалът по мерки 8.6 и 16.1 от ПРСР е ограничен, включването им като допустими по ФИ ще усложни изпълнението по програмата.
- Въз основа на предложената инвестиционна стратегия, препоръчителния размер на финансирането на инструмента със средства по ПРСР 2014-2020 е в размер на 40 млн. евро. Съществува и възможност за допълнителна капитализация чрез пренасочване на част от ресурса по гаранционната схема по ПРСР 2007-2013 към новия инструмент;
- Важно е финансовият инструмент да бъде добре капитализиран, доколкото от една страна следва да предизвика интереса на финансовите посредници, но от

друга страна следва да се разпредели на достатъчно на брой посредници с оглед да бъде минимизиран риска от изкривяване на пазара.

- Следва да се потърсят допълнителни източници за финансиране на инструмента с цел постигане на мащаб на инвестициите, позволяващ ефективното структуриране и управление на финансовия инструмент. Допълнителен ресурс (като дългово финансиране) би могъл да се привлече от освободени средства по гаранционната схема действаща през програмния период 2007-2013. При привличане на допълнителен ресурс, важно е разходите по него да бъдат минимизирани с оглед запазване на атрактивността на инструмента. Поемането на първостепенния риск за сметка на ресурса от програмата ще позволи съществено намаляване на разходите по привлечения частен ресурс.
- Допълнителен ресурс може да се генерира и от програмата за развитие на сектор „Рибарство“ или рециклираните средства от предходния програмния период. Програмата е с малък бюджет и сектора заема малък дял от общия % финансиране към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. В допълнение през новия програмния период предприятия, които не са малки и средни, ще могат да ползват подкрепа единствено посредством ФИ. Създаването на общ фонд ще увеличи ресурса и обхвата по програмата и ще подпомогне развитието на сектора като цяло.
- Средствата за капитализирането на ФИ следва да бъдат преразпределени от ПРСР, като следва да се обърне внимание на съблюдаването на интензитета на помощта.
- Използването на ФИ е единствения възможен избор при някоя инвестиция (вкл. промените по Регламент 2017/2393);
- ФИ трябва да се стреми да осигури висок ливъридж и нива на револвиране. Предложената мярка включва гаранция по самостоятелен заем на 70% от кредита, и на 50% в случай на съфинансиране. По-високите нива на самостоятелния заем са с цел да се стимулира използването на ФИ в по-голяма степен и същевременно по-ниските нива при съфинансирането следва да осигурят по-висок ливъридж и едновременно с това атрактивност, доколкото в този случай е налице и подкрепа под формата на субсидия.
- При капитализиране на ФИ с 40 млн. евро, очакваните нива на финансиране са в размер на 72,3 млн. евро за период от 4 г. като основния обем е през първите две години;
- При избора на ФП следва се стимулира предлагането на финансови продукти, отговарящи на нуждите на предприятията в сектора от гледна точка на приемливи обезпечения, гъвкав погасителен план и др.
- Предложения ФИ следва да се прилага от Управляващия орган в партньорство с ФМФИБ съгласно чл.5 (1) от ЗУСЕСИФ;
- Управляващият орган трябва да представи годишен доклад за изпълнението на ЕК за предложения ФИ. Индикатори за ФИ, трябва да включват:
 - Общ размер на приноса на програма към ФИ по съответните мерки или приоритетни области;
 - Обща сума на подкрепата чрез ФИ към крайните получатели;
 - Напредък в структурирането и в избора на ФП по имплементирането на финансовия инструмент;

- Лихви и други печалби, генерирани с ресурс от ЕСИФ по финансовия инструмент и програмни средства, изплатени обратно на финансови инструменти от инвестиции;
- Напредъкът в постигането на очаквания ефект на лоста.
- Актуализация на тази предварителна оценка трябва да се предприеме, ако:
 - Икономическата среда се променя значително;
 - Постиганите резултати не съответстват на поставените цели.

Очаквани резултати

- Необходимите разходи по програмата са в размер на 40 млн. евро за капитализация на ФИ, като в края на периода изчисленията показват че, общата сума на инвестициите стимулирани от прилагането на финансовия инструмент ще е в порядъка на 103 млн. евро;
- Общите разходи по прилагане на ФИ ще са в размер на 3,5 млн. лв., от които 2,9 млн. лв. са разходи за управление и 0,6 млн. лв. са разходи свързани със загуби по предоставени кредити;
- При средни лихви по кредитите от 2,5%, спестените лихви от страна на кредитополучателите за период от 4 г. ще са в размер на 4,4 млн. евро, или около 12 хил. евро на кредитополучател, като това ще е и приблизителната стойност на БЕБП към бенефициентите ползващи ФИ;
- При реализация на предвидения ФИ ще се подпомогнат 360 крайни получатели или около 7 % от целите на ПРСР насочени към повишаване на конкурентоспособността и социално-икономическото развитие на селските райони.

Преразглеждане на предварителна оценка и преход към следващия програмен период

- Актуализация на тази предварителна оценка може да се изисква, когато:
 - икономическата среда се променя значително, или когато външни фактори, важни за селското стопанство се променят;
 - поставените цели не съответстват на постигнатите резултати;
 - подкрепата от ФИ не е достатъчна да отговори на нуждите на пазара. Това може да се случи при условие че ситуацията на пазара се е развила по неочакван начин, или защото капацитета за изпълнение е бил подценен;
 - загубите по прилагания ФИ надхвърлят очакваните стойности.
- Във всеки случай, когато предварителна оценка не представлява вече съществуващите пазарни условия, Управляващият орган следва да направи анализ на новата икономическа среда. В анализа следва да се определят възможните нови пазарни дефекти и да се преразгледат вече констатираните такива с цел предприемането на корективни действия. При актуализация на предварителната оценка следва да вземат предвид най-новата информация по отношение на:
 - Ръстът на кредитирането в сектора и като цяло на нефинансовите предприятия;
 - Средните лихвени проценти по новоотпуснатите кредити;
 - Промени в структурата на пазара от гледна точка на новите участници или консолидация;
 - Резултати от изследвания за достъпа до финансиране;

- Отчети от работата на ФИ по отношение на нива на загуби; Договаряне на ресурс към ФП; Търсене на кредити от страна на крайните получатели; и нивата на ливъридж и револвиране.
- Изготвяните отчети и доклади по ФИ ще послужат не само за актуализация на предварителната оценка при необходимост, но ще послужат и при анализа за новия програмен период. С оглед несигурността, свързана с оценката за недостиг на финансиране в сектора, както и липсата на опит до момента в прилагането на подобен ФИ в сектор „Земеделие“, опитът на УО от настоящия програмен период ще е ценен от гледна точка на анализа на интереса към инструмента и продължаването на използването му и през следващия програмен период;
- Член 46 от общия регламент изисква Управляващия орган да докладва редица показатели в приложение към годишния доклад за изпълнението, който трябва да бъде представен на Комисията. Наборът от данни трябва да бъдат включени във финансовото споразумение с фонд мениджъра.

1. Въведение

Този доклад представлява независима предварителна оценка относно потенциалното използване на финансови инструменти в рамките на Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. Извършването на предварителна оценка на финансовия инструментариум който ще се прилага е задължителна стъпка по силата на Регламент (ЕС) № 1303/2013. Оценката следва да установи дали са налице пазарна неефективност или неоптимална инвестиционна ситуация, както и прогнозно равнище и на обхват на публичните нужди от инвестиции, вкл. видовете инструменти за финансиране, които да бъдат подкрепени.

Финансовите инструмент са дефинирани в член 2 от Регламент (ЕС / Евратом) № 966/2012 като "мерките на Съюза за финансова подкрепа, предоставяна като допълнителна подкрепа от бюджета с цел реализиране на една или повече конкретни цели на политиките на Съюза. Инструментите може да бъдат под формата на капиталови или квазикапиталови инвестиции, заеми или гаранции или други инструменти за поделяне на риска, като по целесъобразност може да бъдат комбинирани с безвъзмездни средства".

В сравнение спрямо грантовите програми (които са традиционния начин за осигуряване на финансиране от бюджета на ЕС), според доклад на ЕСП² финансовите инструменти могат да осигурят две основни ползи:

- ✓ възможност за въвличане на допълнителен ресурс (ливъридж);
- ✓ възможност за повторно използване на вложените средства (ефект на револвиране).

Въпреки ползите, финансовите инструменти не се идентифицират от ЕСП като полезен инструмент в подкрепа на развитието на селските райони през програмен период 2007-2013. Съгласно доклада са създадени 11 гаранционни фонда (на национално ниво в България и Румъния, и на регионално във Франция – Корсика, както и в осем региона в Италия), създадени са и три кредитни фонда (Гърция, Литва и Латвия) и нито един Венчър фонд. Общия бюджет насочен към инструменти е едва 1,5% от ресурса на програмите. Като основна причина за слабото прилагане на инструментите управляващите органи посочват липсата на интерес от страна на бенефициентите, както и предпочитанията към финансиране посредством грантови програми.

В допълнение прилагането на финансови инструменти е предизвикателство за управляващите органи доколкото липсва опит на ниво ЕС. През програмен период 2000-2006г. едва две страни членки са прилагали финансови инструменти. Прилагането на ФИ изисква специфични познания, допълнителен административен капацитет, като налице са и неясноти при прилагането, приключването и др.³

През октомври 2013 г. Европейският съвет призова за значително увеличаване на използването на финансови инструменти за всички страни в сравнение с периода 2007-2013 г. и удвояване на размера на подкрепата, предоставена на МСП чрез

² ECA Special case 5 2013

³ Fi-compass -Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities Final Report June 2015

финансови инструменти в програмните страни⁴. В насоките за използване на ФИ в програмен период 2014-2020, ползите, свързани с финансови инструменти са обобщени както следва:

- Увеличаване на допълнителни ресурси и увеличение на въздействието на програмите на ЕСИФ;
- Ползи от подобрена ефективност и ефикасност в следствие на революционния характер на средствата, които остават на разположение на програмите за бъдещо използване;
- По-добро качество на проектите, тъй като инвестицията трябва да бъде възстановена;
- Достъп до по-широк спектър от финансови инструменти за прилагане на политики и въвеждане на ресурси и експертиза от частния сектор;
- Отдалечаване от културата на "зависимост от субсидии"; и
- Привличане на подкрепа от страна на частния сектор (и финансиране) за обществени цели.

Като част от мерките за увеличаване прилагането на ФИ, На 19.01.2015 г. ЕК в партньорството на ЕИБ стартират платформата Фи-компас⁵. Платформата предоставя техническа помощ във връзка с прилагането на финансови инструменти по Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), както и по Програмата за заетост и социални иновации.

1.1 Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони

Политиката на ЕС за развитие на селските райони има за цел да помогне на селските райони на ЕС, за да се отговори на широкия спектър от икономически, екологични и социални предизвикателства на 21-ви век. Политиката на ЕС за развитие на селските райони се финансира чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР). Фондът ЕЗФРСР е на стойност € 100 милиарда за периода 2014-2020 като в допълнение страните членки следва да осигурят допълнително € 61 млрд.

Държавите-членки и регионите следва да изготвят своите програми въз основа на нуждите на техните територии и отнасящи се поне четири от следните шест общи приоритети на ЕС:

1. насърчаване на трансфера на знания и иновациите в селското стопанство, горското стопанство и селските райони;
2. повишаване на жизнеспособността и конкурентоспособността на всички видове селскостопанска дейност и насърчаване на иновативни селскостопански технологии и устойчивото управление на горите;
3. насърчаване на организацията на хранителната верига, хуманното отношение към животните и управление на риска в селското стопанство;
4. възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани с селското и горското стопанство;

⁴ Financial instruments in ESIF programmes 2014-2020 A short reference guide for managing authorities

⁵ Fi-compass - <http://www.fi-compass.eu/>

5. насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към ниско въглеродна и устойчиви на климата икономика в секторите на селското стопанство, храните и горското стопанство;

6. насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) за България е официално приета от Европейската комисия на 26 май, 2015, очертаващ приоритетите на страната за използване € 2.9 млрд. публични средства, от които € 2.4 милиарда средства на ЕС⁶.

Четирите най-големи мерки (общо публично финансиране) включват:

– € 841 млн. по мярка 4: Инвестиции в материални активи;

– € 626 млн. по мярка 7: Основни услуги и обновяване на селата в селските райони ;

– € 276 млн. по мярка 13: Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения;

– € 271 млн. по мярка 6: Развитие на стопанства и предприятия.

Таблицата по-долу очертава основните приоритети за ПРСР програмен период 2014-2020 г.

Таблица 1 Приоритетни области ПРСР 2014-2020

Приоритетна област	Финансиране (EUR)	% От общото финансиране
Приоритет 1: Стимулиране на трансфера на знания и иновациите в областта на селското и горското стопанство и селските райони (*Разпределени по другите приоритети)		
Приоритет 2: Увеличаване конкурентоспособността на всички типове земеделие и нарастване жизнеспособността на стопанствата	371 932 203	12,7%
Приоритет 3: Насърчаване организацията на хранителната верига и управление на риска в земеделието	272 904 039	9,4%
Приоритет 4: Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство	983 098 024	33,7%
Приоритет 5: Насърчаване на ефективността на използване на ресурсите и подкрепа на прехода към ниско въглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в секторите земеделие, храни и гори	430 648 778	14,8%
Приоритет 6: Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони	815 155 429	27,9%
Техническа помощ	44 109 730	1,5%
Общо публични разходи	2 917 848 203	

Всеки един от приоритетите очертани по-горе съдържа набор от под-мерки, като подробности могат да бъдат намерени на:

https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/country-files/bg/factsheet_en.pdf.

⁶ EC- Factsheet on 2014-2020 Rural Development Programme for Bulgaria

Таблица 2 Бюджет по мерки ПРСР 2014-2020

	ПРСР 2014-2020, Бюджет по мерки в EUR	Бюджет ЕЗФРСР	Бюджет - Общо
Мярка 1	Трансфер на знания и действия за осведомяване	22 855 136	25 394 596
Мярка 2	Консултантски услуги, услуги по управление на стопанство и услуги по заместване в стопанство	3 616 352	4 254 532
Мярка 4	Инвестиции в материални активи	613 317 323	776 047 000
Мярка 6	Развитие на стопанства и предприятия	177 615 174	204 458 000
Мярка 7	Основни услуги и обновяване на селата в селските райони	531 867 024	625 725 000
Мярка 8	Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите	53 076 491	63 527 375
Мярка 9	Създаване на групи и организации на производителите	7 016 352	7 795 947
Мярка 10	Агроекология и климат	167 510 002	223 346 000
Мярка 11	Биологично земеделие	113 695 079	151 593 000
Мярка 12	Плащания по „Натура 2000“ и Рамковата директива за водите	104 757 028	139 676 000
Мярка 13	Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения	206 703 506	275 604 000
Мярка 14	Хуманно отношение към животните	48 330 584	56 859 511
Мярка 15	Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите	6 562 500	8 750 000
Мярка 16	Сътрудничество	29 316 351	32 573 723
Мярка 17	Управление на риска	31 212 046	36 720 054
Мярка 19	Подкрепа за местно развитие по LEADER (BOMP — водено от общностите местно развитие)	118 335 849	131 484 000
	Техническа помощ	37 493 274	44 109 734
	Тематична под-програма 2014-2020	93 436 895	109 925 700
	Общо	2 366 716 966	2 917 844 172

1.2 Ключови елементи на предварителната оценка на финансови инструменти

Изследването се фокусира върху следните въпроси:

- Анализ на пазарните неуспехи, неоптимални инвестиционни ситуации и нивото и обхвата на нужните инвестиции;
- Оценка на добавената стойност на финансовите инструменти;
- Предварителна оценка на допълнителни публични и частни ресурси;
- Оценка на изводите, извлечени от подобни финансови инструменти;
- Анализ и оценка на гаранционната схема по ПРСР (2007-2013);
- Инвестиционна стратегия;
- Очаквани резултати;
- Определяне на условията за преразглеждане и актуализиране на предварителната оценка.

Всеки един от тези ключови аспекти на оценката са в съответствие с изискванията на чл.37 (2) от Регламент на ЕС 1303 и посочени в ръководствата за завършване на предварителните оценки на финансови инструменти, публикувани на платформата Фи-компас⁷.

1.3 Структура на доклада

Структурата на този доклад е, както следва:

- Глава 2 очертава икономически контекст на земеделския сектор, хранителната промишленост и селските райони;
- Глава 3 съдържа оценка на наличието на различни източници на финансиране;
- Глава 4 се извеждат стойности на „пропастта“ между предлагането на кредити и търсенето на кредити в сектор земеделие;
- Глава 5 изследва потенциалната добавена стойност, ролята и ползите от прилагането на финансови инструменти;
- Глава 6 оценява потенциалните допълнителни публични и частни ресурси, които могат да бъдат активирани от въвеждането на финансови инструменти;
- Глава 7 анализира поуците от други предварителни оценки и въвеждането на финансови инструменти в други сектори и държави;
- Глава 8 обобщава предложената инвестиционна стратегия и препоръки;
- Глава 9 се оценяват и извеждат очакваните резултати от прилагането на финансовия инструмент;
- Глава 10 се описват условията налагащи преразглеждане на предварителната оценка.

⁷ <https://www.fi-compass.eu/publication/manuals/manual-methodological-handbook-implementing-ex-ante-assessment-agriculture>

2. Икономически контекст

2.1 Въведение

С цел да се разгледа въпросът за пазарните дефекти или неоптималните инвестиционни ситуации е важно първо да се анализира икономическия контекст на селското стопанство в България. Настоящата глава описва структурата на стопанствата у нас, произведената продукция и тенденциите през последните години в съпоставка с нивата и тенденциите в ЕС. Отделено е внимание и на хранително вкусовата промишленост, както и на селските райони, доколкото част от предприятията в този сектор и/или регион са и допустими бенефициенти по ПРСР.

2.2 Данни за сектор земеделие

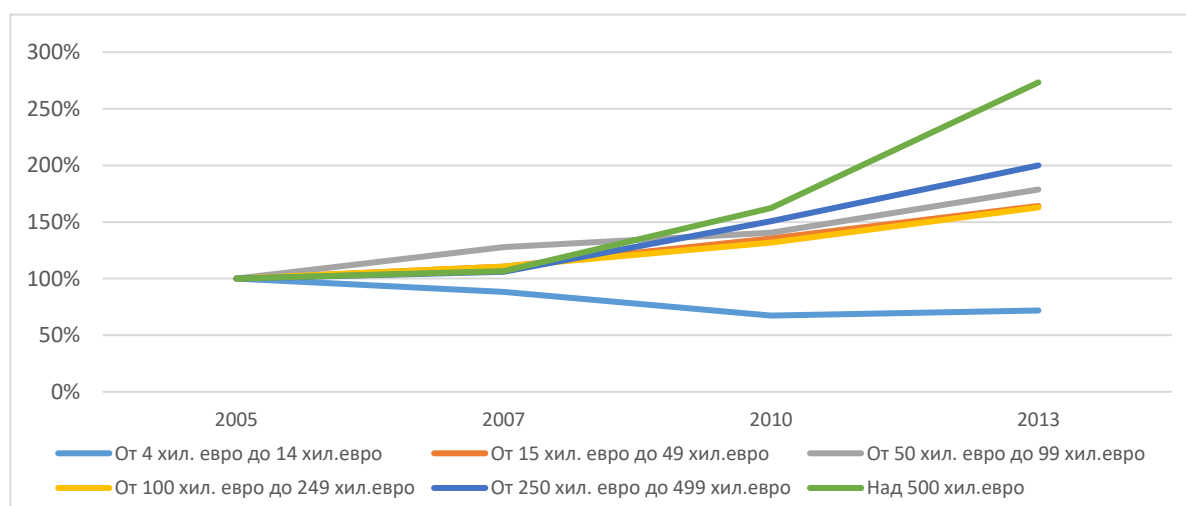
Структура на стопанствата

Сектор земеделие се различава от другите сектори в икономиката по вида на активите и източниците за тяхното финансиране. Възможностите за външно финансиране са ограничени от вида на активите, с които предприятията оперират. В много случаи залог на продукцията, машини, живи животни или селскостопански сгради не са приемливи за финансиращите институции или се приемат, но при значително намалени оценки. Добрите практики изискват финансирането да бъде обосновано на база очакваните приходи от дейността, но при земеделските стопанства доходите са свързани с редица рискове, както свързани с климата и времето, така и с пазарните условия.

По данни на Евростат за 2013 г. стопанствата в България са 254 410, като използваната земеделска площ е 4,6 млн. хектара. През последните години се наблюдава значително намаление в броя на стопанствата. От 2005 г. до 2013 г. броят на стопанствата намалява със 52%. Съчетано с увеличение на обработваемата площ със 70%, средният размер на стопанство в България се увеличава от 5,1 хектара на 18,3 хектара, изпреварвайки средно европейските нива от 16,1 хектара на стопанство.

Разгледано обаче през стандартен производствен обем (СПО) реално броя на стопанствата се увеличава при всички класифицирани с над 4 хил. евро СПО. Големият спад в общия брой се дължи основно на намаляването на броя на стопанствата с до 4 хил. евро СПО, които към 2013 г. по данни на Евростат са 75% от общия брой, при 87% към 2005 г.

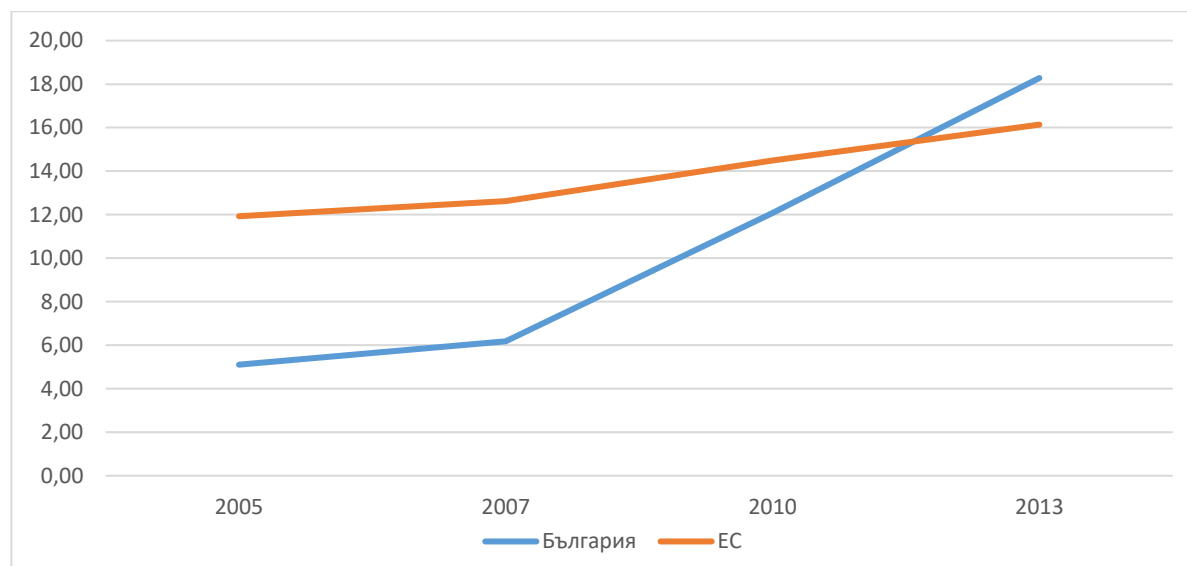
Фигура 1 Брой стопанства по СПО (Евростат 2005-2013) Индекс

Разгледано по региони с най-голям среден размер са стопанствата в район Северозападен – 31 хектара, докато в Южен централен регион средния размер е 9 хектара. Стопанствата в България за значително по-големи от съседните на нас Гърция – 6,8 хектара на стопанство и Румъния с 3,6 хектара.

Фигура 2 Среден размер на стопанство (Евростат 2005-2013)

Увеличените площи водят до увеличение и на производството (Standard Output) с 44%, от 2,3 млрд. евро през 2005г. до 3,3 млрд. евро през 2013 г. при намаление на заетите (изчислени като Годишна работна единица – ГРЕ /AWU) с 49% за същия период.

Разпределени по стандартен производствен обем по данни от Евростат към 2013г., стопанствата с над 500 хил. евро са едва 1230 бр., но допринасят за 40 % от производството, при същия дял на Използваната земеделска площ (ИЗП/УАА) и едва 8% от заетите.

Таблица 3 Структура на стопанствата по СПО - Евростат 2013

Стандартен производствен обем в евро	Брой стопанства	%	Стандартен обем - евро	%	Заети (AWU)	%	Площ ha (УАА)	%
Под 8000	219 150	86%	425 416 230	13%	207 670	65%	283 990	6%
от 8 хил. до 50 хил.	26 950	11%	496 982 710	15%	53 700	17%	478 740	10%
от 50 хил. до 500 хил.	7 070	3%	1 087 100 980	33%	34 410	11%	1 975 160	42%
Над 500 хил.	1 230	0,5%	1 326 170 260	40%	24 440	8%	1 913 040	41%
Общо	254 400		3 335 670 180		320 220		4 650 930	

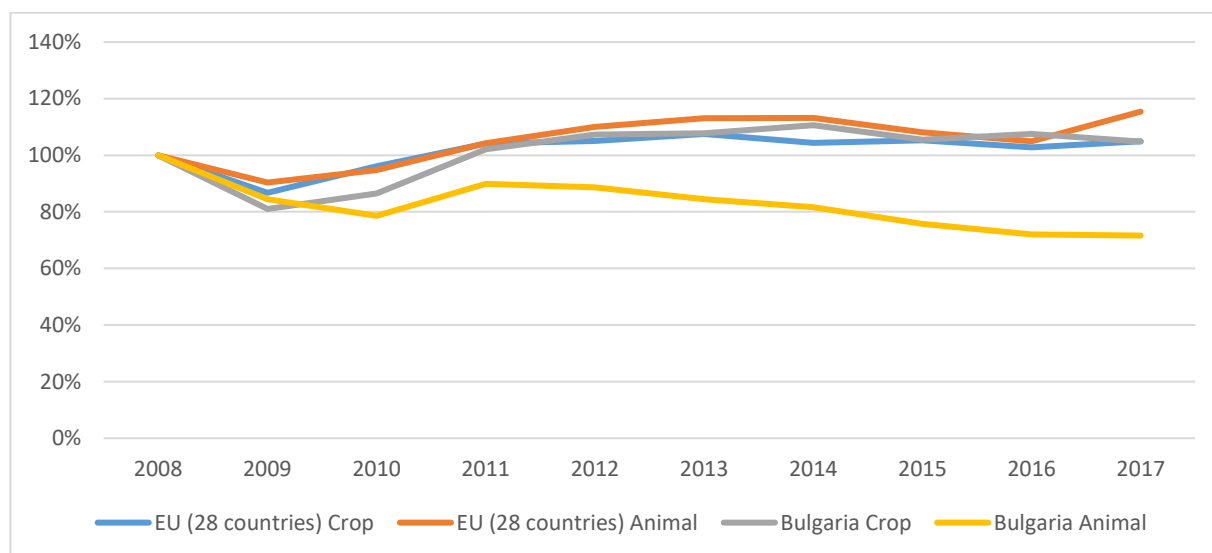
В ПРСР 2014-2015 г. е идентифицирана нуждата от повишаване на жизнеспособността и устойчивостта на малките земеделски стопанства. Малките земеделски стопанства имат ниска производителност и високи разходи поради неефективен размер. При дял от 65% от заетите, стопанствата с под 8000 евро СПО допринасят за едва 13% от стандартния обем (Табл. 3). Развитието на устойчиви и жизнеспособни малки земеделски стопанства обаче е важен фактор за намаляване на риска за обезлюдяване на селските райони.

По вид на произвежданата продукция най-значим дял - 44% в стандартния производствен обем заемат производителите на зърнени, маслодайни и протеинови култури, където са заети и 59% от площите и 11% от заетите. Втори по значимост е млечния сектор (specialist dairying) който допринася за 8% СПО и ангажиращ 10% от заетите, следван от производителите на полски култури (General field cropping) със 7% от СПО, 10% от заетите и 22% от площите.

По произведена продукция по основни цени и цени на производител растениевъдството в България се движи в синхрон със средно европейските тенденции, но при животновъдството има изоставане. При дял от 36% през 2008г. животновъдството намалява до 27% за 2017г. при средни стойности за ЕС от 43% за 2008 г. и 45% за 2017 г.

Фигура 3 Производство - растениевъдство и животновъдство (Евростат 2008-2017) Индекс

В ПРСР 2014-2015 г. е идентифицирана нуждата от повишаване на конкурентоспособността на стопанства в секторите мляко, месо, плодове и зеленчуци и етерично-маслени и лекарствени култури. Според анализа в ПРСР „в секторите месо, мляко, плодове и зеленчуци, въпреки благоприятния агроекологичен потенциал и традиции, производството расте бавно или спада поради проблеми в производствените структури, забавена модернизация и ниска хоризонтална и вертикална интеграция и влошено състояние или неразвита публична инфраструктурата, която ги обслужва. Секторите са изправени пред различни предизвикателства, свързани с климатичните промени, промени на европейската политика (мляко) и увеличена конкуренция на вътрешния и международните пазари. Развитието на тези първични сектори е важно и за конкурентоспособността на вертикално свързаните сектори, а и за запазването на работните места в селските райони.“

По данни от презентации към десето заседание на Комитета по наблюдение на ПРСР 2014-2020, анализа на сключените договори по мярка 4,1 показва, че за 2015 и 2016 г. 304 млн. евро са насочени към проекти с инвестиции и дейности в сектор „животновъдство“ или 46% от общата сума, следвани от проекти с инвестиции и дейности насочени в сектор „плодове и зеленчуци“ – 260 млн. евро или 40% от договорите. Средния интензитет на помощта за двете години е в размер на 329 млн. евро или 58% За останалите приоритетни сектори са заделени средства в размер на 52,5 млн. евро по проекти за 89,9 млн. евро.

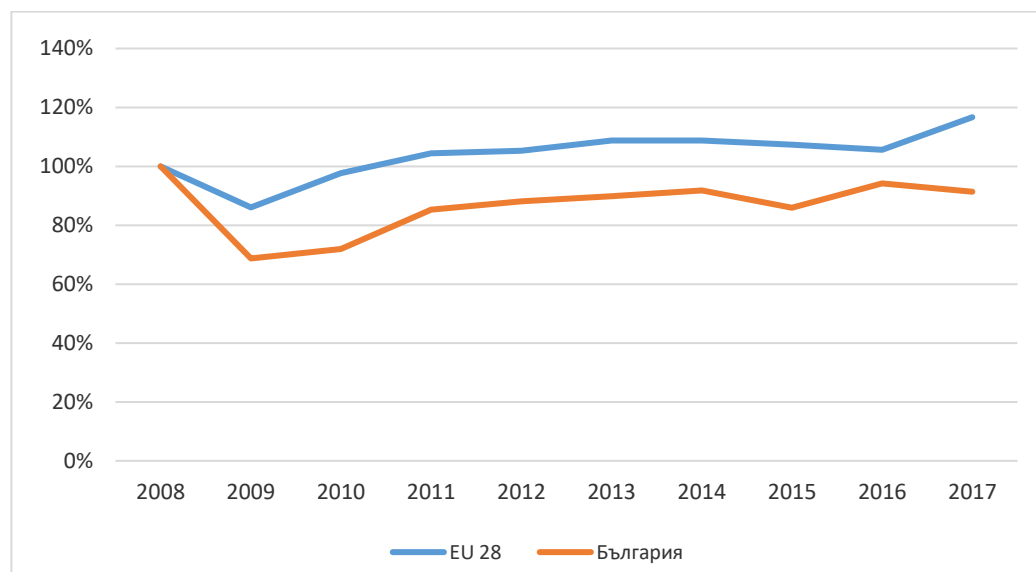
Потенциал за увеличение има и в редица ниши с по-висока добавена стойност като органичното земеделие. През 2015 и 2016 г. нарастват и площите за органично земеделие, като към 2016 г. са 3,2% от всички (по ИЗП), но изоставането е значително спрямо средни стойности за ЕС от 6,7%, където лидер е Австрия с над 21%. Ограничаващи фактори за развитието на ограниченото земеделие у нас са ниската покупателна способност и липсата на устойчиво търсене на месния пазар. По данни от доклад на USDA⁸ над 80% от местните биологични продукти се изнасят, докато повечето органични храни на пазара всъщност идват от внос. България води ЕС по отношение на биологичните пчелни кошери и производството на органичен мед, който е основен продукт в износа.

Брутна добавена стойност

По данни на Евростат Брутната добавена стойност (БДС) в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (по текущи цени) намалява от 2,2 млрд. евро през 2008г. до 1,9 млрд. евро през 2017 г., като 91% от стойността се дължи на селското стопанство. През 2008 г. сектора представлява 7% от общата брутна добавена стойност в икономиката на България, докато през 2017 г. намалява до 4,3%, но остава значително над средно европейските стойности от 1,6% за 2017 г.

В годините след кризата брутната добавена стойност в селското стопанство намалява значително, като през 2009 г. е едва 69% от тази през 2008 г. В годините след това се наблюдава ръст, но стойностите остават под средно европейските (Табл.2.1) за разлика от брутната добавена стойност на всички сектори, където изпреварваме средно европейските стойности (табл.2.2).

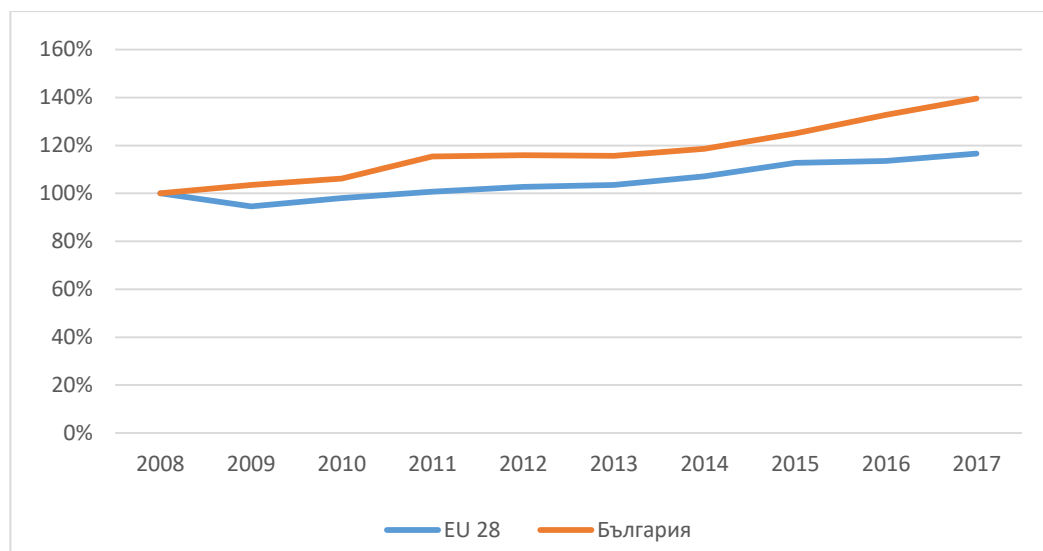
Фигура 4 Брутна добавена стойност - Селско стопанство (Евростат 2008-2017) Индекс

⁸ US Department of agriculture - Organic Sector and Trade Update 12/2016

Фигура 5 Брутна добавена стойност -Всички сектори (Евростат 2008-2017) Индекс

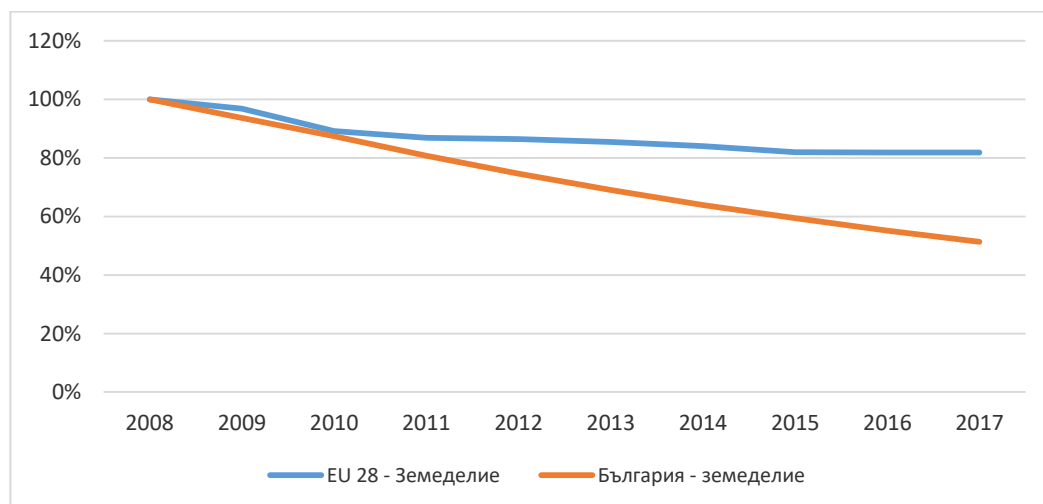

Заети в сектор земеделие

През последните 10 г. броя на самонаетите лица в сектора намалява средно годишно с 12 хил. като за същия период наетите лица се увеличават с 2 хил. По данни на НСИ за 2016 г. в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са ангажирани 18% от общо заетите лица. Заети в сектора са 625 хил. като, 101 хил. са наетите лица (3,9% от общия брой) и 524 хил. са самонаетите (59% от общия брой).

Намалението на заетите лица в сектора се наблюдава и на ново ЕС, макар и с по-малки темпове. През последните три години заетите в ЕС в сектор „Земеделие“ се задържат на ниво от около 80% спрямо 2008 г., докато в България този процент намалява до 51% спрямо 2008 г.

Фигура 6 Заетост в сектор земеделие (AWU) - Евростат 2008-2017 Индекс

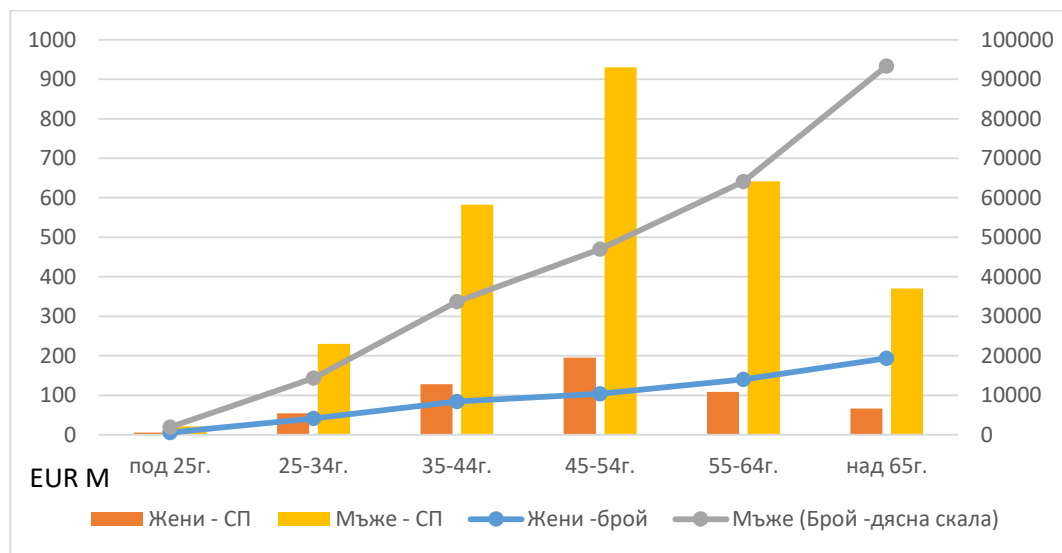

Преобладаваща част от заетите (изчислени по Годишна работна единица - AWU) в сектора са мъже – 78%, като тези над 55г. са 63%, допринасящи за 83% от стандартната продукция, а тези под 45г. са 19%. Жените са едва 22% от общи брой заети, като разпределението по възраст е сходно с това на мъжете.

Разгледано като стандартен производствен обем (СП), най-продуктивни са стопаните мъже в средна възраст, като по-ниски нива се наблюдават при младите и възрастните стопани мъже и жени. Като цяло стандартната продукция при жените във всички възрастови групи е по-ниска, като средните нива при жените са едва 70% от тези при мъжете.

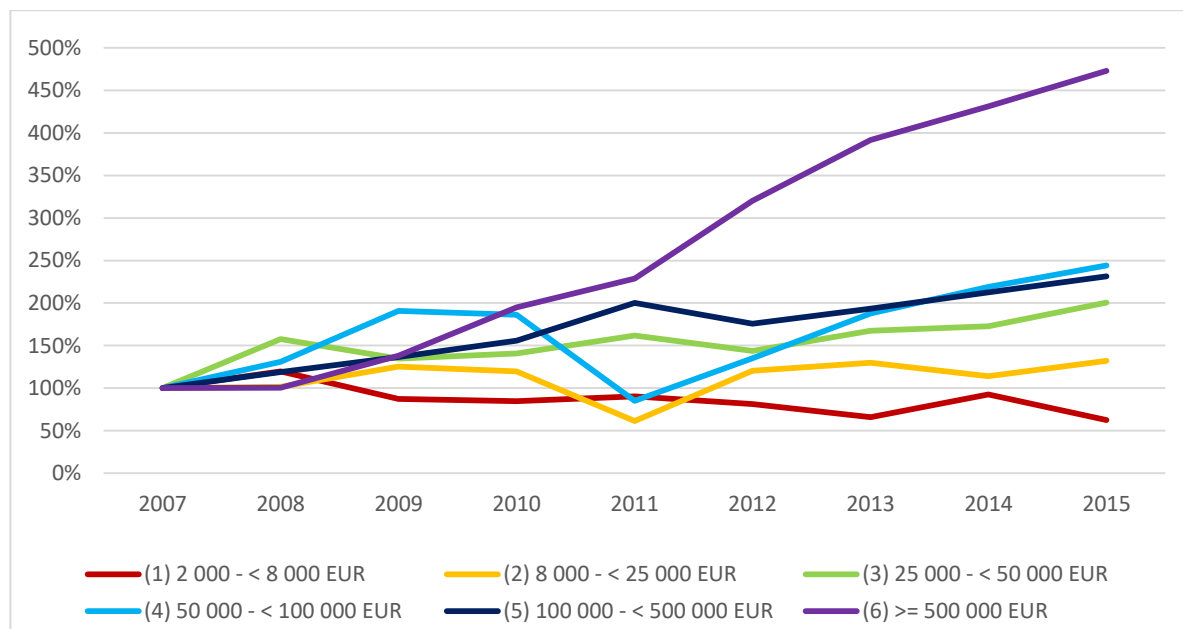
Фигура 7 Стандартна продукция по възрастови групи и пол (AWU - Евростат 2013)

Финансови показатели

По данни на СЗСИ Нетна добавена стойност на стопанствата (Брутна добавена стойност – разходи за амортизации) към 2015 г. е в размер на 2,4 млрд. евро, като 60% се дължат на стопанства класифицирани с над 100 хил. евро СПО. През последните 10 г. се наблюдава значително по-бързо нарастване на добавената стойност в големите стопанства.

Фигура 8 Нетна добавена стойност на стопанствата СЗСИ 2017-2015 Индекс

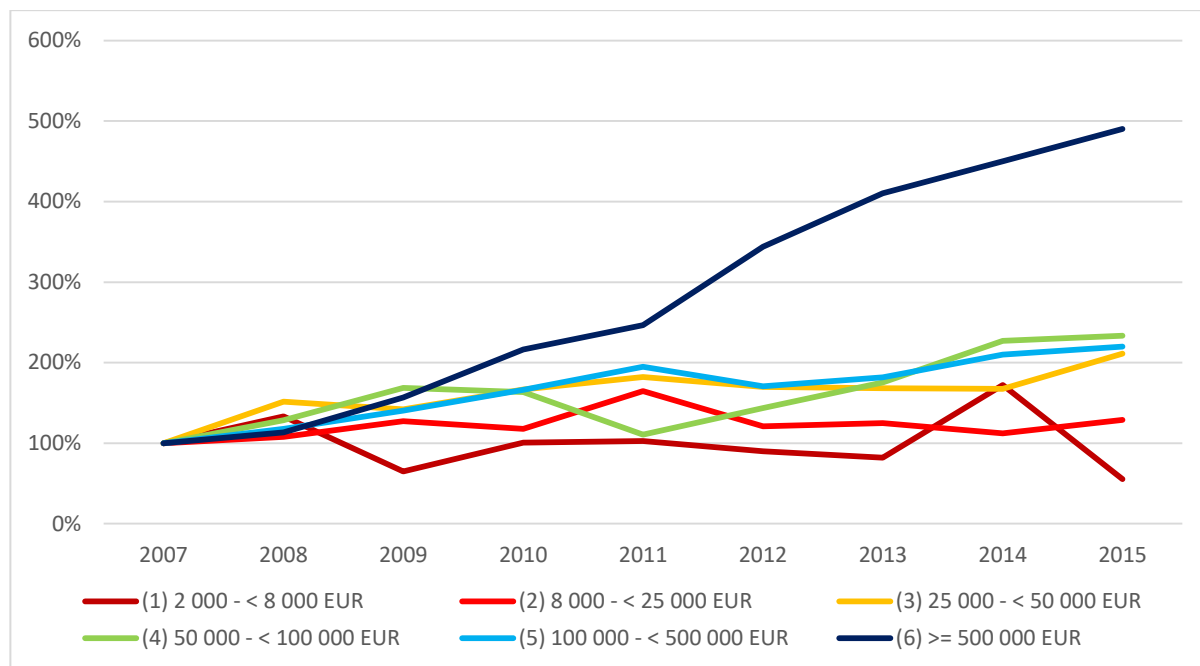

Аналогично като размер на активите най-голям ръст има при най-големите стопанства – близо 500%, от 2007 до 2015 г. Размера на активите през 2015 г. е близо 10

млрд. евро, като 43% са в стопанства със СПО над 500 хил. евро. При средните по размер стопанства ръста е около 200%.

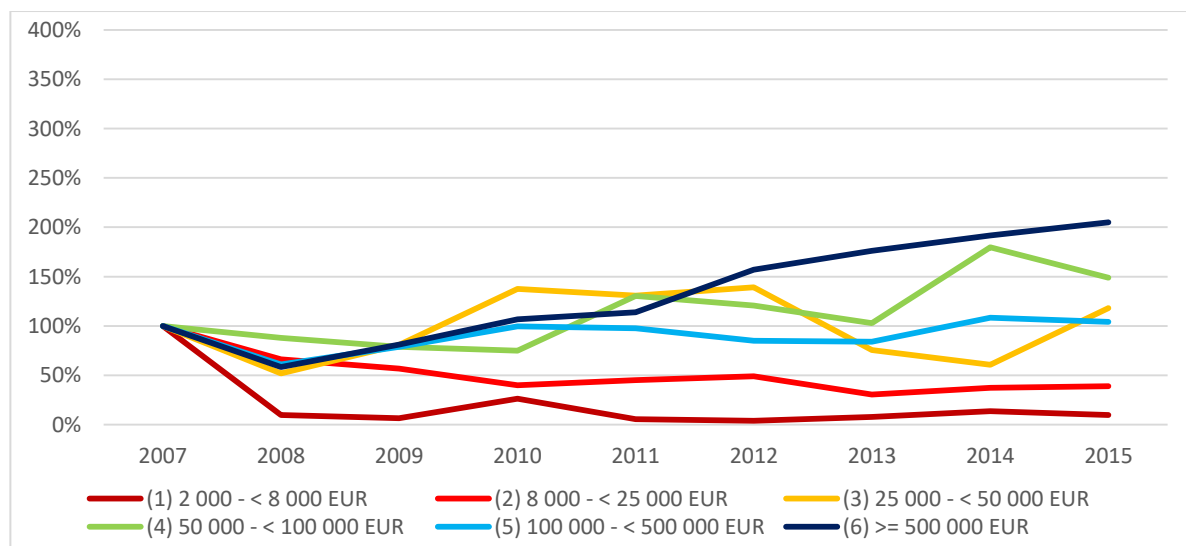
Фигура 9 Размер на активите - СЗСИ 2007-2015 Индекс

По размер на задълженията големите фирми финансират част от ръста на активите чрез кредити, като увеличението е от около 200% за най-големите и от около 100-150% за средните стопанства.

Към 2015 г. по данни на СЗСИ кредитите на стопанствата са в размер на 2,2 млрд. евро, като 52% от тях са на предприятия със СПО над 500 хил. евро, докато кредитите към предприятия със СПО до 8 хил. евро са едва 1,3%.

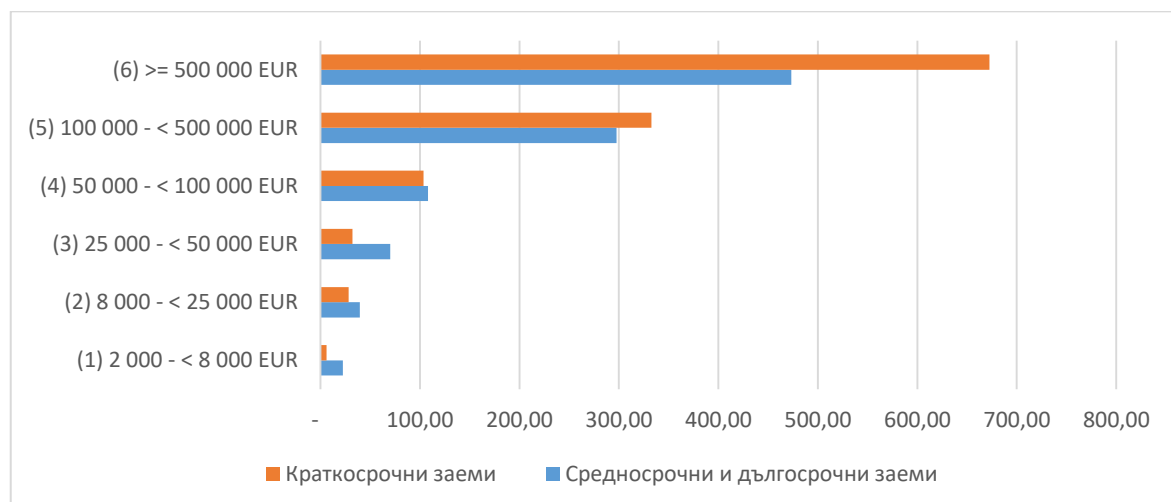
Фигура 10 Размер на кредитите - данни СЗСИ 2007-2015 индекс

Разглеждайки данните от гледна точка на матуритет, при малките стопанства преобладават средносрочните и дългосрочни кредити, като с нарастването на размера на стопанството преобладаващи са вече краткосрочните кредити.

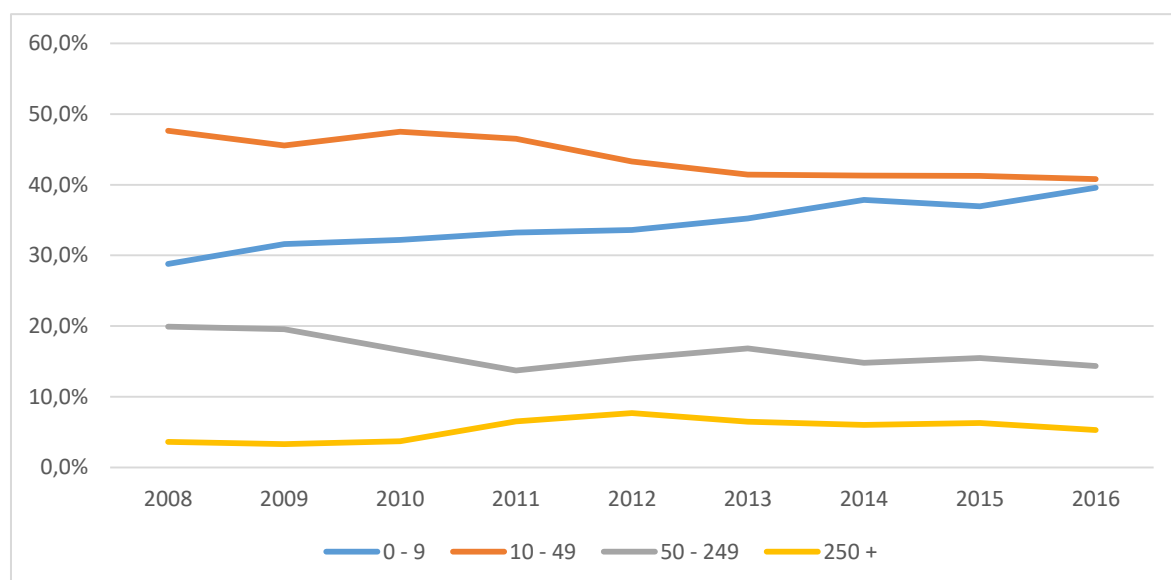
Фигура 11 Кредити - EUR М - СЗСИ 2015

По данни от СЗСИ, възвращаемост на активите е средно 10% последните 10 г. при малко по-високи стойности за малките стопанства - 14%. Според анализ на главния икономист на Уникредит Кристофор Павлов и данни на НСИ, възвръщаемостта на собствения капитал е близо до средно 20% за периода 2008-2014г., което прави селското стопанство сектора с най-висока рентабилност в икономиката (Инвестор БГ). За същия период средната възвръщаемост на капитала за секторите от цялата икономика е 6,1%.

По данни на НСИ приходите от дейността на предприятия заети в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ към края на 2016 г. е 4,9 млрд. евро, като 40% е дела на предприятия с персонал до 9 души; от 2008 г. този дял расте. Приходите на предприятията с персонал от 10 до 49 души заемат дял от 41%, но в последните години този дял намалява. За периода 2008-2016 г. средния марж (разлика между приходи и разходи) за предприятията с персонал до 9 души е 14%, за предприятия с персонал от 9-49 души е 12%, за предприятия с персонал от 50-250 е 9%, като за предприятия с персонал над 250 души е едва 2%.

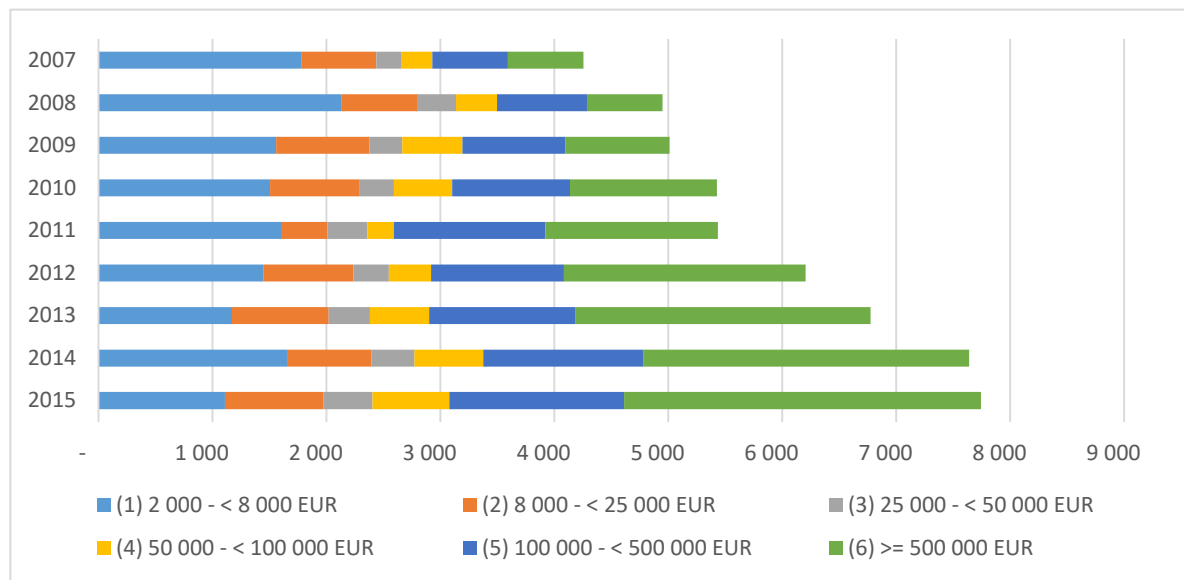
Фигура 12 Приходи от дейността на предприятия от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ данни НСИ

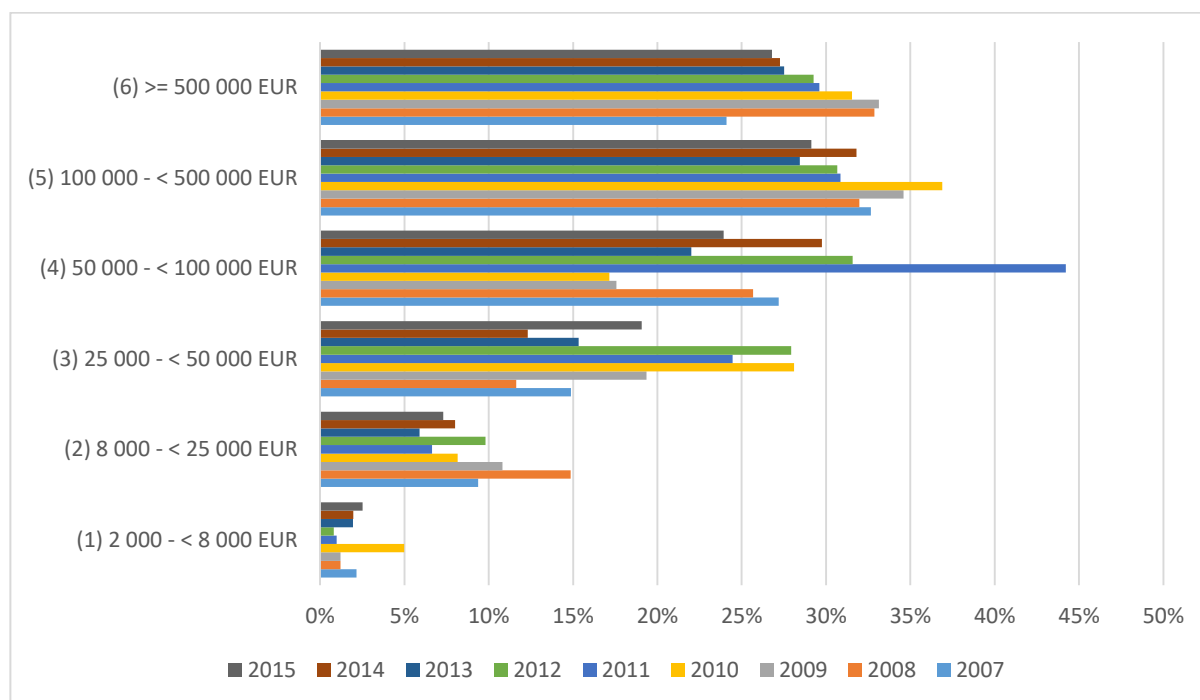
Разгледано обаче през показателите за СПО, нетната стойност на стопанствата изразена като разлика между сумата на активите и задълженията нараства през последните години основно в следствие нарастването на стойностите на големите стопанства.

Фигура 13 Нетна стойност на стопанствата СЗСИ 2007-2015

Ниските нива на задълженията при малките стопанства се отразяват и на коефициента на платежоспособност. За периода 2007-2015 г. за най-малките стопанства (до 8 хил. евро СПО) задълженията са едва два процента от активите, докато при най-големите (СПО над 500 хил. евро) коефициентът е близо 30%.

Фигура 14 Коефициент на платежоспособност по СПО (Пасиви/Активи) –СЗСИ 2007-2015

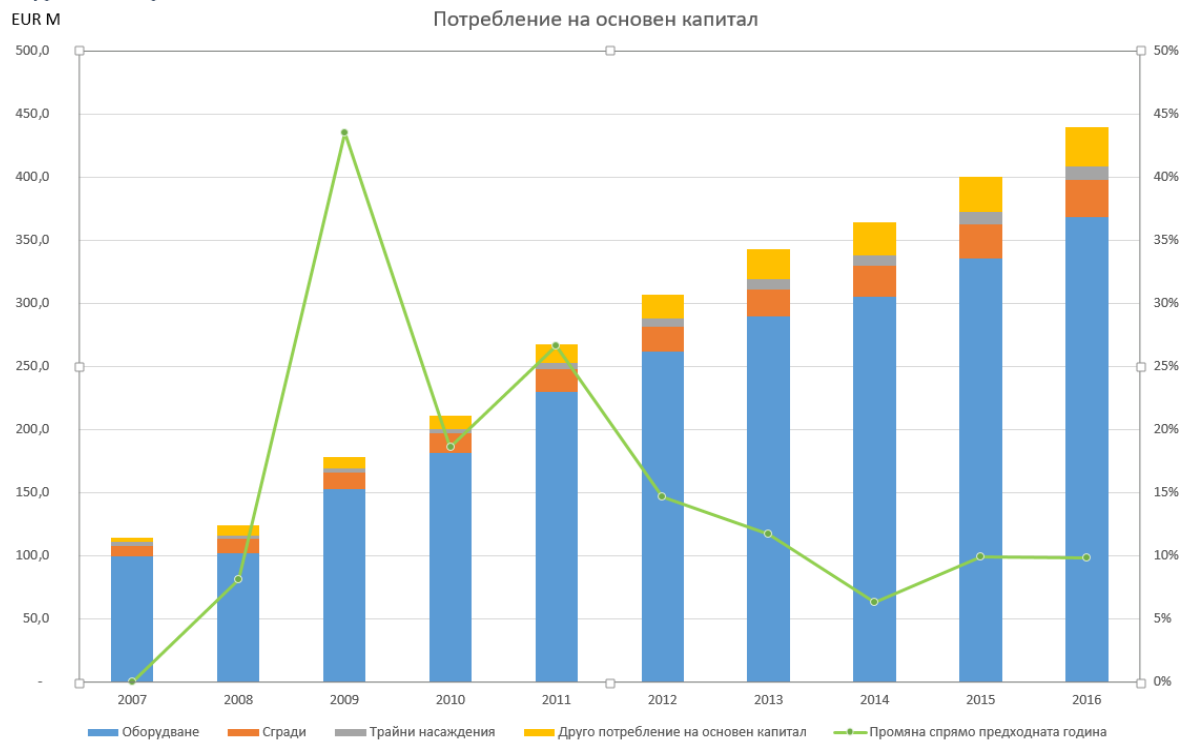

По данни на НСИ към 2016г. най-голям дял в потреблението на основен капитал заемат разходите за оборудване – 84% от всички разходи. За периода 2007-2016 г.

ръста в разходите за оборудване е в размер на 370%, като идентичен ръст се наблюдава и в разходите за сгради и трайни насаждения

Фигура 15 Потребление на основен капитал НСИ 2007-2016

Външни влияния върху сектор земеделие

Един от ключовите фактори, които могат да повлияят нивата на инвестициите, както и наличието на финансови средства в селското стопанство, е нестабилността на цените на производителя. Неблагоприятен фактор е и, че непреработените земеделски продукти преобладават в износа за разлика от преработените, които преобладават във вноса. Секторът е изправен пред по-висока волатилност в производствената цена в сравнение с други сектори, и ако финансовите институции не разполагат с гъвкавост за да реагират, това може да повлияе върху възможността на стопаните да посрещнат плащанията си.

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) към момента не оказват особено влияние в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, като в последните години се наблюдава спад. По данни на НСИ, ПЧИ през 2016 г. са в размер на 84 млн. евро или 0,4% от общия размер, при 108 млн. евро през 2008 г. или 0,6% от общия размер.

Въпреки по-високите нива на безработица в селските райони, липсата на кадри се отразява и на разходите за труд, един от основните външни разходи в сектора. По индекс на реалния доход на единица зает (AWU) – Indicator A, България регистрира най-висок ръст, като при база 100 за 2010 г. към 2017 г. оценката на индекса е за 205,5 при оценка на ниво ЕС от 120,6 за 2017 г. Въпреки ръста на разходите на единица зает, разходите за рента (като специфичен разход за сектора) изпреварват тези за заплати. По данни от СЗСИ, разходите за рента изпреварват като стойност разходите за персонал през 2011 г. и към 2015 г. разходите за персонал са 70% от разходите за рента.

По-високата доходност се отразява и на цените на земеделската земя. По данни на НСИ при средна цена от 279 лв. на декар през 2010, през 2017 г. средните цени

достигат 872 лв. за декар, като за района на Добрич цените достигат до 2032 лв. за дка при 531 лв./дка през 2010 г.

2.3 Хранително-вкусова промишленост

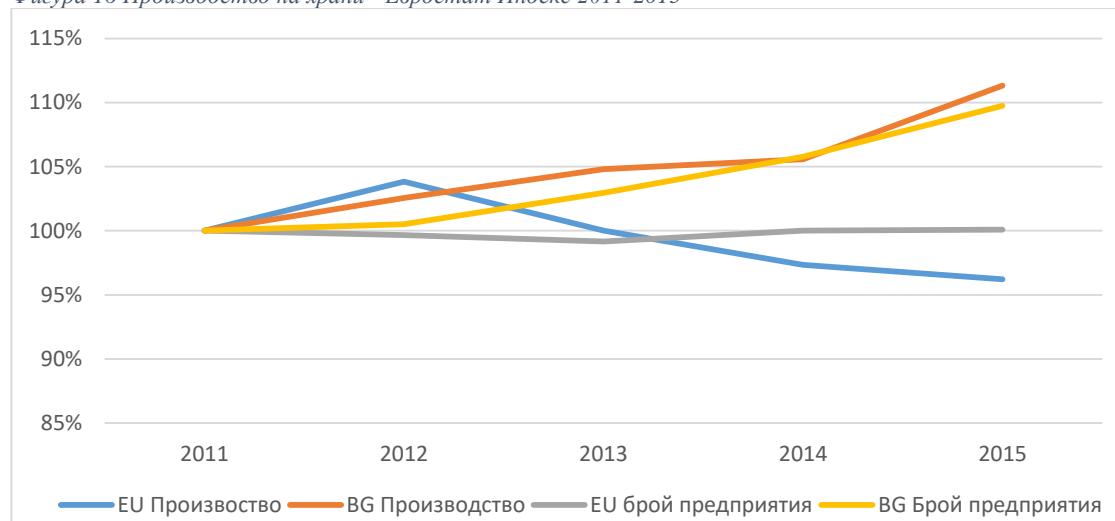
През 2015 г. в производството на храни и напитки работят над 6 хил. предприятия, като заетите са над 91 хил. души. Данни за сектора са представени в таблица 4 по-долу.

Таблица 4 Производство на храни и напитки - Евростат

Храни и напитки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Брой предприятия	5 071	5 419	5 495	5 592	5 666	5 834	5 963	6 182
Произведена стойност - EUR M	4 010	3 751	3 945	4 222	4 380	4 511	4 476	4 690
Заети	103 025	101 795	99 275	95 529	90 298	90 320	90 706	91 427
Произведена стойност на 1 зает EUR	38 918	36 851	39 735	44 192	48 504	49 944	49 342	51 301

Производството на храни в България и броя на предприятията се увеличават с по-бързи темпове спрямо средните стойности за ЕС (Фиг.15 по-долу). В периода 2013-2015 г. инвестициите в сектора на храни са около 33% (Инвестиции/добавена стойност по факторни разходи) при средни стойности за ЕС от 16%. При производството на напитки стойностите за периода са около 43%, при средни стойности за ЕС от 19%.

Фигура 16 Производство на храни - Евростат Индекс 2011-2015

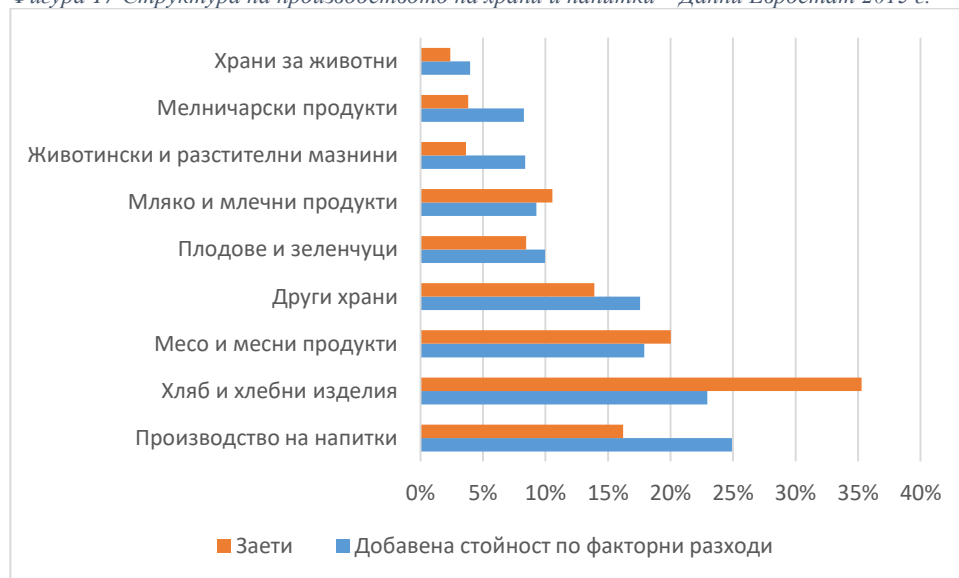

Въпреки изпреварващия ръст на сектора спрямо средно европейските стойности, сектора на храни и напитки изостава по отношение на сектор производство в България като цяло. При 20% дял на подсектори храни и напитки в добавената стойност по факторни разходи в сектор производство към 2010 г., към 2015 г. този дял спада до 15,7% но остава над средните стойности за ЕС от 12,1%.

Като структура в производството на храни се доминира от Микропредприятията заемащи 71,5% от общия брой, малките и средни предприятия са 28%, като големите (над 250 души персонал) са едва 24бр. или 0,5%. Големите предприятия обаче допринасят за 24% от добавената стойност по факторни разходи, докато Микропредприятията са едва 5%. Основната част или 70% от добавената стойност се дължи на малките и средни предприятия в сектора. По добавена стойност по факторни разходи най-голям дял заема производството на напитки, следвани от производството на хляб и хлебни изделия, където е и най-високият дял на заетите – 35% или 28 хил. души.

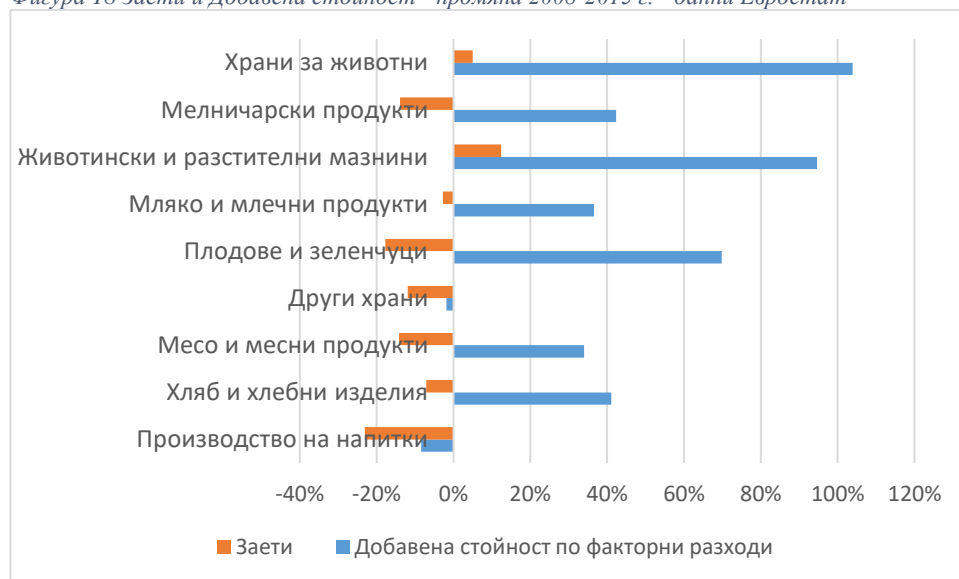
Фигура 17 Структура на производството на храни и напитки – Данни Евростат 2015 г.

В периода 2008-2015 г. в почти всички отрасли се наблюдава намаляване на броя на зетите и увеличение на добавената стойност по факторни разходи (Фиг.18). Това води и до увеличение на показателя брутна добавена стойност на единица зает. През 2008 г. БДС е в размер на 6600 евро на единица зает, като през 2015 г. тази стойност достига 9900 евро, но е далеч от средните стойности в ЕС (32 хил. евро в Гърция) .

Разгледано през размера на предприятията, при Микропредприятията един зает допринася за 4600 евро към 2015 г. докато при големите предприятия тази стойност е 16 100 евро. За периода от 2008 до 2015 г. производителността в Микропредприятията е нараснала с едва 2% при 52% ръст за малките предприятия, 57% за средните и 76% за предприятия с над 250 души персонал.

Фигура 18 Заети и Добавена стойност - промяна 2008-2015 г. - данни Евростат

Преките чуждестранни инвестиции в производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия към 2016 г. са в размер на 1 млрд. евро или 4,5% от общия размер на инвестициите, при 0,7 млрд. евро през 2008 г. (Данни НСИ). Според Националната иновационната стратегия за интелигентна специализация 2014-2020 г., преките чуждестранни инвестиции са ориентирани към важни елементи на

иновационната система (образование и ИКТ), както и към сектори с потенциал за развитие като превозни средства (83% нарастване), електрически съоръжения (51% нарастване), хранителни продукти и напитки (30% нарастване). В стратегията е направен извод, че съществува потенциал за развитие на иновациите в сектора, също така хранителната промишленост е определена като приоритетен сектор с потенциал да развие конкурентни предимства на база иновации.

SWOT анализът на програмата показва като силна страна консолидирана и частично модернизирана хранителна промишленост, както и благоприятна тенденция за ориентация на фирмите от хранителната промишленост към иновации в продуктите и технологиите и експорт. В ПРСР е отчетено, че развитието на преработвателните сектори е важно и за конкурентоспособността на земеделското производство, и за останалите вертикално свързани сектори, и е определена необходимостта от подпомагане на инвестициите в иновациите и технологичното обновление в хранителната промишленост.

Според анализа в ПРСР 2014-2020 г. относно хранителната промишленост *„основните проблеми на сектора са ниската производителност на труда, остаряла техника и сграден фонд, и ниската енергийна ефективност. Инвестициите в иновации в материални и нематериални активи помагат за развитието на сектора, но високите инвестиционни разходи за въвеждане на иновации, трудният достъп до финансиране и трансфер на знания и технологии са пречки пред развитие на този процес.*

2.4 Селски райони

В ПРСР 2014-2020 г. ще се прилага дефиницията за селски район от ПРСР 2007-2013 г. за подпомагането в областта на диверсификацията и основните услуги за населението, подобряването на качеството на живот – приоритет на ЕС за насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

По данни от ПРСР 2014-2020, през 2012 г., предимно селските райони, определени по европейската типология на „градски-селски“ райони на ниво област (NUTS 3), заемат 54% от територията на България и 37% от населението. Според националната дефиниция, селските райони се определят на ниво община (LAU 2) и включват територията на 231 общини, в които най-голямото населено място има население до 30 000 души. Селските райони заемат 81% от територията и 39% от населението на България.

Липсва бизнес статистика в Евростат на ниво NUTS 3 за България. Статистиката на Евростат включваща данни за преобладаващо селски райони (даден район е „преобладаващо селски“, ако делът на населението, живеещ в селските райони, е по-висок от 50%) показва че, към 2015 г. над 34 хил. предприятия са активни в тези региони като броя на заетите е над 179 хил. От тях 31,3 хил. са микро предприятия, 3,1 хил. са с персонал над 10 души.

Втората категория са *междинните региони*, при които делът на населението, живеещо в селските райони, е между 20 и 50%. Броя на микро предприятията в тези райони е 225 хил. Предимно градски региони са тези при които делът на населението, живеещ в селските райони, е по-малко от 20%

При консервативно допускане че, в преобладаващо селски райони дялът на микро предприятията е пропорционален на живеещите и е 50%, а за междинните региони дела е 20%, то броя на микро предприятията в селски регион ще е 60,7 хил.

Съгласно ПРСР 2014-2020 г. в селските райони развиват дейност 97,6 хиляди фирми, от които 90 хиляди са Микро предприятия. Основен е сектора на услугите с дял от 52%, следван от индустрията с дял от 37% от БДС.

Таблица 5 ПРСР 2014-2020 - Селски райони

В селските райони по националната дефиниция, развиват дейност 97,6 хил. фирми, в които са заети 501 хил. души или около 25% от всички заети в страната през 2012 г. Преобладаваща част от фирмите са микро-фирми – 90 хил., които осигуряват заетост на около 170 хил. души. Гъстотата на фирмите в селските райони е 34 фирми на хиляда души население, което е близо два пъти по-ниско отколкото в градските райони – 61. Инвестициите и производителността на труда в селската икономика са ниски.

Икономиката на селските райони е с ниска степен на диверсификация. В първичния сектор в предимно селските райони се създава много висок дял от добавената стойност и заетостта (съответно 11%, и 32% в селските райони). Развитието на неземеделските сектори се спира от по-лошите инвестиционни възможности, по-високия инвестиционен риск и разходи, ниските доходи и високата бедност, по-ниското качество на работната сила и публичната инфраструктура, достъпа до информация, обучение, консултации и кредит.

Индустриалният сектор създава около една трета от добавена стойност и заетостта в селските райони (37% от БДС и 27% от заетостта). В много от районите индустрията е слабо интегрирана с местната икономика и се развива на база на оползотворяване на предимството на по-ниската цена на труда. Слабо е развитието на секторите, които добавят стойност към произвежданите първични продукти или оползотворяват други местни ресурси.

Секторът на услугите създава около половината от добавена стойност в предимно селските райони (52%) и има значително по-малък дял в заетостта (40%). Преобладаващият дял от заетостта в услугите се пада на публичните услуги, търговията, хотелиерството, ресторантьорството и транспорта.

Селските територии имат голям потенциал за развитие на *устойчив туризъм* чрез опазване и експониране на природното и културно наследство и насърчаване на приемствеността по отношение на живото наследство и традициите. Около 40% от всички общини в селските райони имат относително добро туристическо развитие, като използват ресурсите на територията за развитие на културен, приключенски, природолюбителски, балнеолечебен, селски и друг тематичен туризъм. Като цяло потенциалът не се използва напълно, поради слабото развитие на регионални туристически продукти, неразвити публично-частни партньорства, недобра туристическа инфраструктура и затруднен достъпност на част от териториите, неразвити атракции и отсъствие на обучен и квалифициран персонал и експертиза.

2.5 Обобщение

Тази глава очерта икономическия контекст на земеделието, хранително-вкусовата промишленост и селските райони в България през последните години като основните заключения са:

- Стопанствата в страната са над 250 хил. с изразена биполярна структура. Тези, със СПО над 500 хил. евро са 0,5% от общия брой, но ангажират 41% от площите и допринасят за 40% от произведената продукция. В стопанствата под 8000 евро СПО са 86% от общия брой, ангажират 65% от заетите, при 6% използвани площи;

- От 2005 г. до 2013 г. средният размер на стопанство в България се увеличава от 5,1 хектара на 18,3 хектара, изпреварвайки средно европейските нива от 16,1 хектара на стопанство. Увеличението на средния размер на стопанствата е в следствие на намаляване броя на стопанствата и увеличение на площите;
- Заетите в селското стопанство са над 625 хил. при тенденция за намаляване на самонаетите и увеличаване на наетите лица. Намалението се дължи отчасти и на демографската структура на ангажираните стопани - заетите над 65 г. възраст са 37% от всички (изчислено по Годишна работна единица);
- Сравнително нисък дял на жените – 22% от заетите и по-ниски нива на стандартна продукция спрямо мъжете;
- Увеличение на производството основно в сектор „Растениевъдство“, който е в синхрон с ръста на ниво ЕС, като се наблюдава изоставане в сектор „Животновъдство“;
- Брутната добавена стойност в селското стопанство намалява в последните години, като към 2017г. формира 4,3 % от общата добавена стойност, но остава значително над средноевропейските нива от 1,6%;
- От 2007г. до 2015г. активите на стопанствата нарастват средно със 100% като значително по-голямо нарастване има при най-големите стопанства;
- Преките чуждестранни инвестиции към момента не оказват особено влияние в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, същите са едва 0,4% от общия размер на инвестициите за разлика от ПЧИ в сектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, където към 2016 г. те са в размер на 1 млрд. евро или 4,5% от общия размер;
- През 2015 г. в производството на храни и напитки работят над 6 хил. предприятия, като заетите са над 91 хил. души. Въпреки изпреварващия ръст на сектора спрямо средно европейските стойности, сектора на храни и напитки изостава по отношение на сектор „Производство“ в България като цяло. При 20% дял на под сектори храни и напитки в добавената стойност по факторни разходи в сектор „Производство“ към 2010 г., към 2015 г. този дял спада до 15,7%. Нисък ръст в производителността на единица зает в микро предприятията;
- Съгласно ПРСР 2014-2020 г. в селските райони развиват дейност 97,6 хиляди фирми, от които 90 хиляди са микро предприятия. Секторът на услугите е основен с дял от 52%, следван от индустрията с дял от 37% от БДС.

3. Оценка на наличие на източници на финансиране

3.1 Въведение

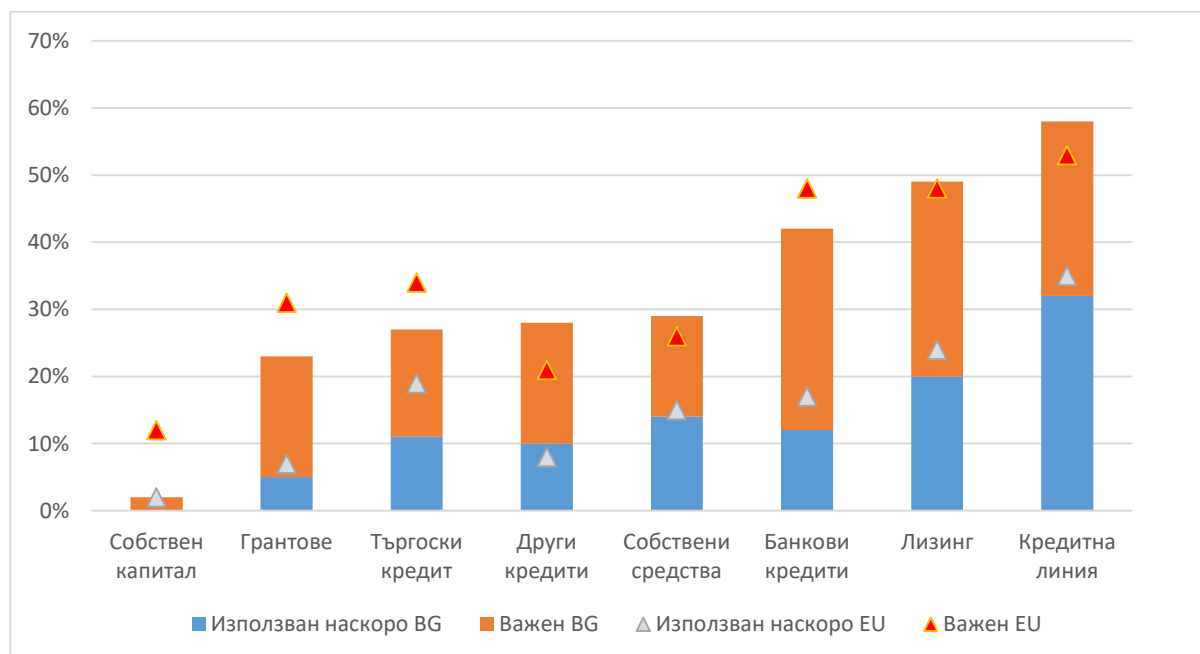
При установяване на всяко разминаване между търсене и предлагане, както и дали съществуват пазарни неуспехи и неоптимални инвестиционни ситуации, е много важно да се анализира финансовия сектор и експозицията му към сектор „Земеделие“.

Тази стъпка е част от методологията, обхващаща оценката на пазара. Като елемент от методологията е идентифицирането на участниците на пазара предоставящи финансиране на сектор „Земеделие“, както и количествен и качествен анализ на предлаганите възможности за земеделските стопани.

3.2 Условия за кредитиране в сектор земеделие

Според проучване на ЕК и ЕЦБ (SAFE Report 2017) Банковото финансиране е основен източник на външно финансиране за 42% от предприятията при средни стойности на ниво ЕС от 48%. За периода от април до септември 2017 г. 17% от предприятията в България са търсили финансиране от търговка банка, 6% не са търсили такова поради очакване за отказ.

Фигура 19 Източници за финансиране (данни SAFE Report 2017)

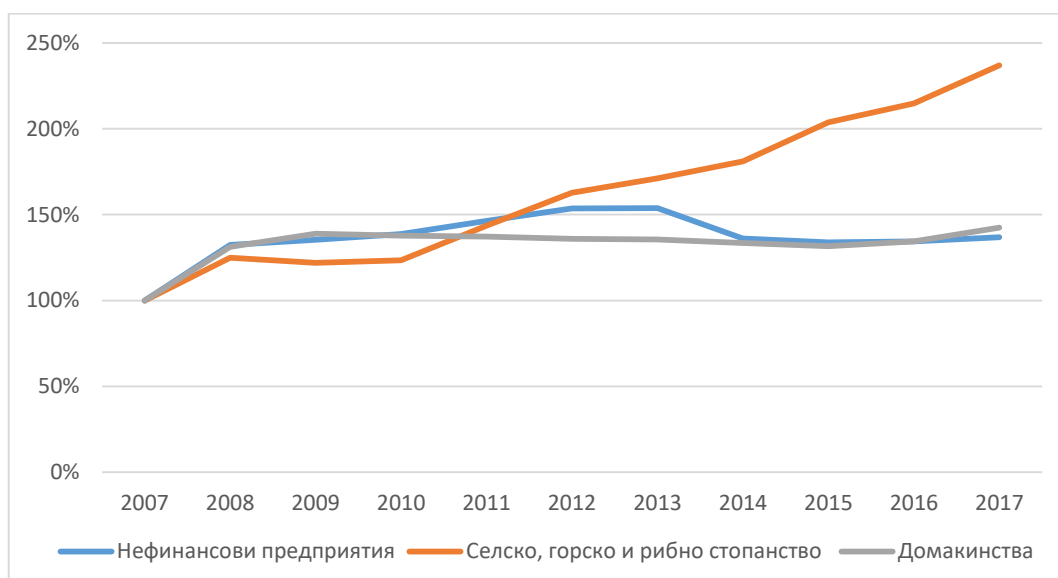
Според МФ (Bulgaria: Financial Sector Assessment Program – юли 2017), активите на финансовия сектор в България са 117% от БВП на страната, като доминиращи в сектора с 86,7% дял на активите са търговските банки. Нито една от небанковите финансови институции не може да се счита за системно значима. Банковия сектор обхваща 27 банки, като доминиращи са банките са с чужди собственици – 76,6% от активите в системата. По данни на БНБ към 31.12.2017 г. експозицията на банковия сектор към нефинансовите предприятия е в размер на 16 млрд. евро, на лизинговите дружества 1,7 млрд. евро и на дружества специализирани в кредитиране 0,2 млрд. евро.

Търговски банки

Статистиката на БНБ за търговските банки обхваща данни по сектори, като липсва подробна разбивка само за селското стопанство. В последните години се наблюдава увеличение на дяла на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, като към 31.12.2017 г. експозицията към сектора е в размер на 2 033 млн. лв. или 6,5% от експозицията към нефинансовия сектор при дял от 3,5% в края на 2008 г. През последните 10 г. сектора бележи ръст от 90% при ръст на експозицията към нефинансови предприятия от 3% и ръст от 8% на експозицията към домакинства.

Фигура 20 Кредити към сектор „Селско, горско и рибно стопанство) Индекс 2007-2017 - Данни БНБ

Високата възвращаемост на капитала, съчетано с ниски нива на задлъжнялост прави сектора атрактивен за инвеститорите и съответно за търговските банки, като очакванията са кредитирането към сектора да продължи да се развива с изпреварващи темпове⁹. Съпоставяйки данните за кредитите от статистиката на БНБ с размера на активите от статистиката на СЗСИ от 2010 г. до 2015 г. делът на кредитите спрямо активите се движи в тесни граници от 10% при малко по-високи стойности в годините непосредствено след кризата от 2008 г.

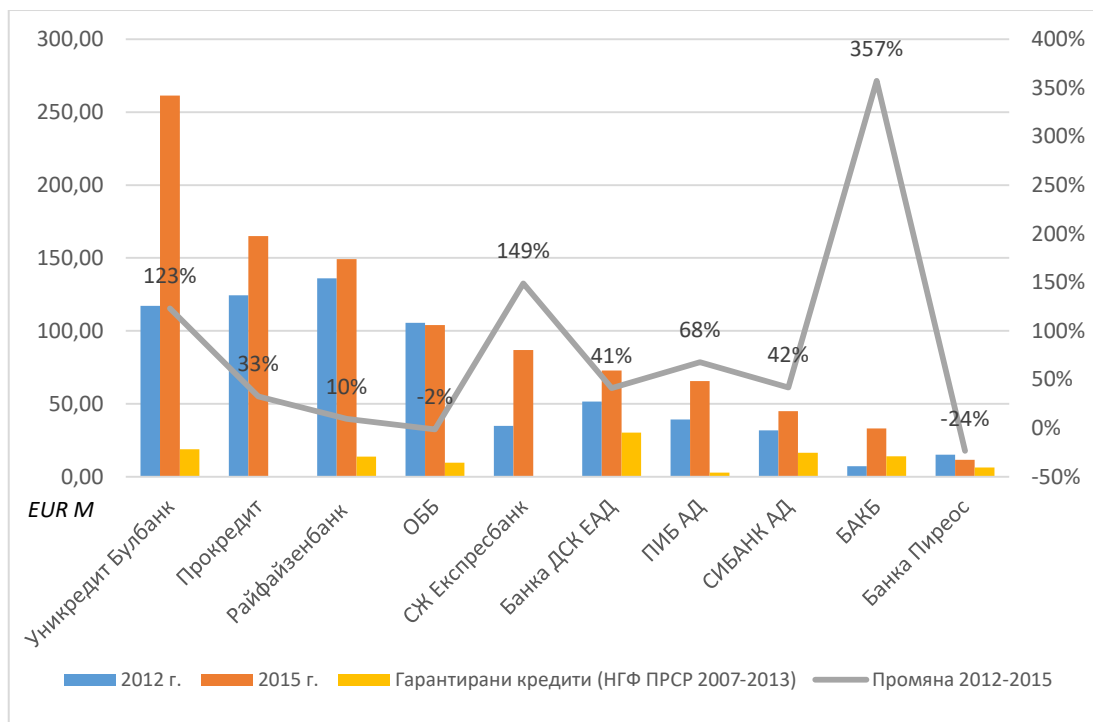
Въпреки че земеделието е традиционен сектор за България, към момента липсват специализирани към сектора търговски банки. Най-общо продуктите, които се предлагат към сектора са свързани с активите които се закупуват. Специфични за сектора продукти са покупка на земя, кредит за оборотни средства срещу залог на субсидии и кредити за реализация на проекти по ПРСР.

В таблицата по-долу са анализирани основните банки с експозиция към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (при които има публикувани данни в годишното оповестяване по регламент 575-2013), както и реализираните обеми с гаранция по гаранционната схема по ПРСР 2007-2013. Данните са за периода в края на 2012 г. преди да стартира схемата по ПРСР и в края на 2015 г. когато схемата приключва.

⁹ Инвестор БГ –Кристофор Павлов: Селското стопанство е с най-голям потенциал в икономиката <https://www.investor.bg/analizi/85/a/kristofor-pavlov-selskoto-stopanstvo-e-s-nai-goliam-potencial-v-ikonmikata-239632/>

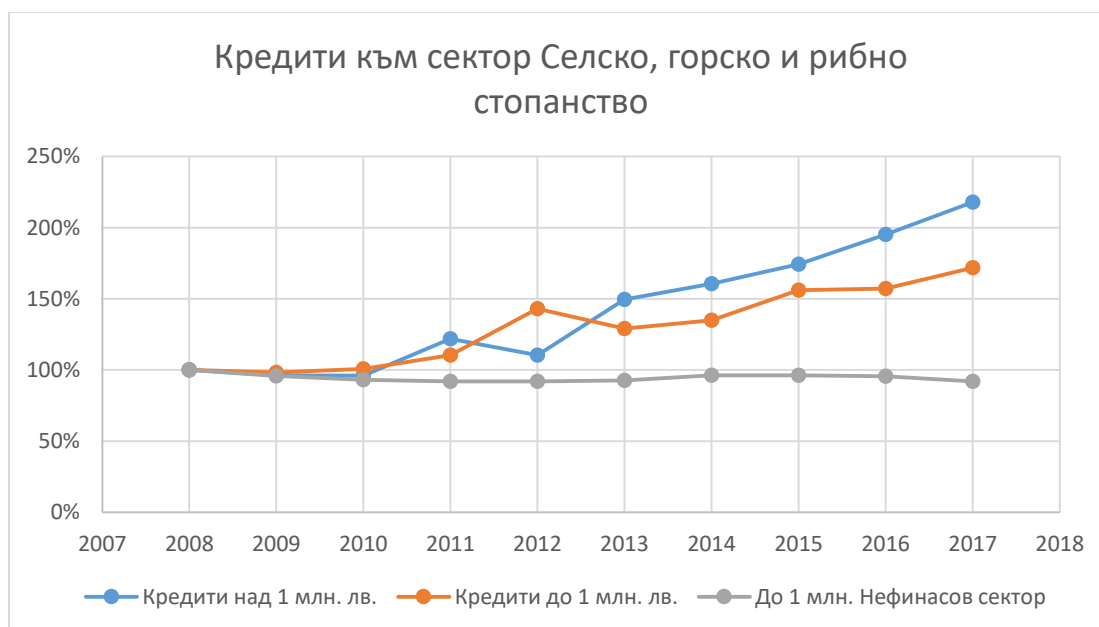

Фигура 21 Балансова експозиция към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (финансови отчети)

От 2008 г. ръста на кредитите над 1 млн. лв. изпреварва този на кредитите до 1 млн. лв. В края на 2008 г. преобладаваща част от кредитите към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са такива в размер до 1 млн. лв. – 72%. В края на 2017 г. този дял намалява до 55%. При нефинансовия сектор се наблюдава същата тенденция за увеличение размера на кредитите, в края на 2008 г. кредитите над 1 млн. лв. са 69%, и достигат до 73% в края на 2017 г. Кредитите до 1 млн. лв. остават почти непроменени от 2008 г. до 2017 г.

Фигура 22 Кредити към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ – данни БНБ 2007-2017 Индекс

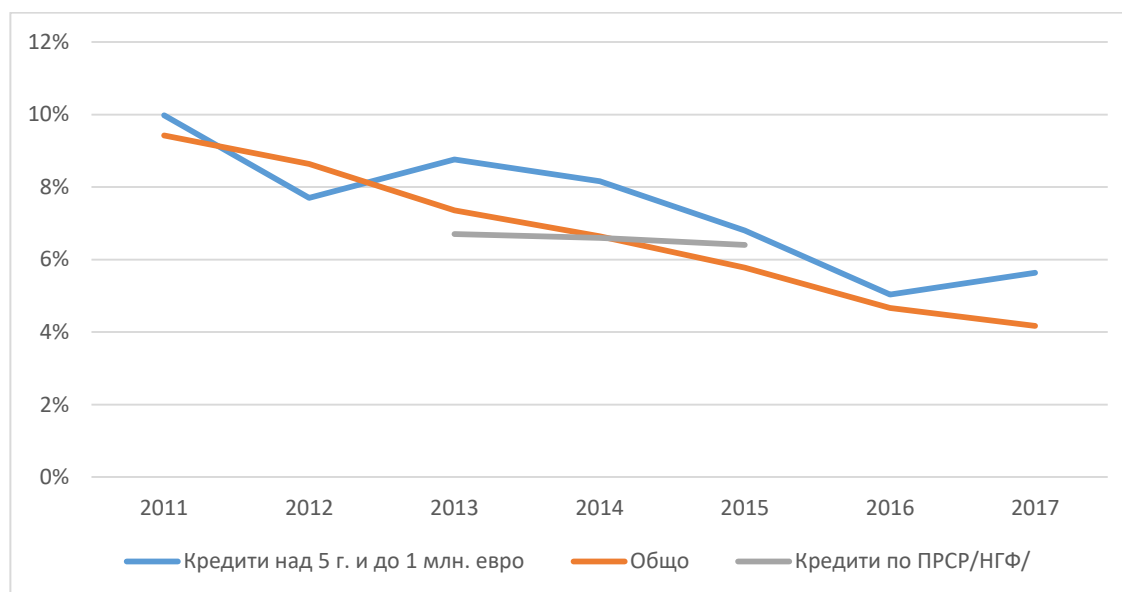
Като матуриет от 2008 г. до 2017 г. се наблюдава увеличение на дела на кредитите над 5 г. в общия кредитен портфейл. Към 31.12.2017 г. кредитите с

матуритет над 5 г. в сектора са 37% при 50% дял за нефинансовия сектор. В края на 2008 г. съотношението е съответно 28% за Селско стопанство и 31% общо за предприятията от нефинансовия сектор.

В последните години лихвените проценти по новоотпуснатите кредити намаляват, като от близо 10% през 2011 г. лихвите през 2017 г. достигат средни нива от 4%. Статистиката на БНБ за лихвените нива по новоотпуснатите кредити се води и по размер на кредитите, но границата е много висока – до 1 млн. евро и над 1 млн. евро и не бил могло да се направи извод за нивата при малките кредити, както и за тези при по-големите.

Фигура 23 Лихви по ново отпуснати кредити в лв. - Нефинансови предприятия - данни БНБ, НГФ-МЗХ

Търговските банки са и основен финансов посредник при изпълнението на финансови инструменти по гаранционни и кредитни схеми, насочени към подпомагането достъпа на финансиране на МСП. През програмен период 2007-2013 г. търговските банки са реализирали кредитен портфейл в размер на 976 млн. евро включващ:

- гаранционния инструмент по програма Джереми – 345 млн. евро;
- нисколихвен инструмент по Джереми – 489 млн. евро;
- гаранционен инструмент по ПРСР – 121 млн. евро;
- гаранционен инструмент по ОПРСР – 21 млн. евро.

Въпреки подобряването на показателите за достъп до финансиране, отчетено в изследването на ЕК и ЕЦБ (SAFE Report), България слиза в класациите на Световната банка "Правене на бизнес 2018" (**Doing Business 2018**) в показателя *получаване на кредит*. От 29 позиция през 2016 г., страната е на 32 позиция през 2017 г. и 42 през 2018 г. Основната причина за влошаването на класирането е в липсата на кредитното бюро, който е един от показателите на база на които се класират страните. Останалите индикатори са свързани с правата на кредиторите, дълбочината на кредитната информация и обхвата на кредитния регистър.

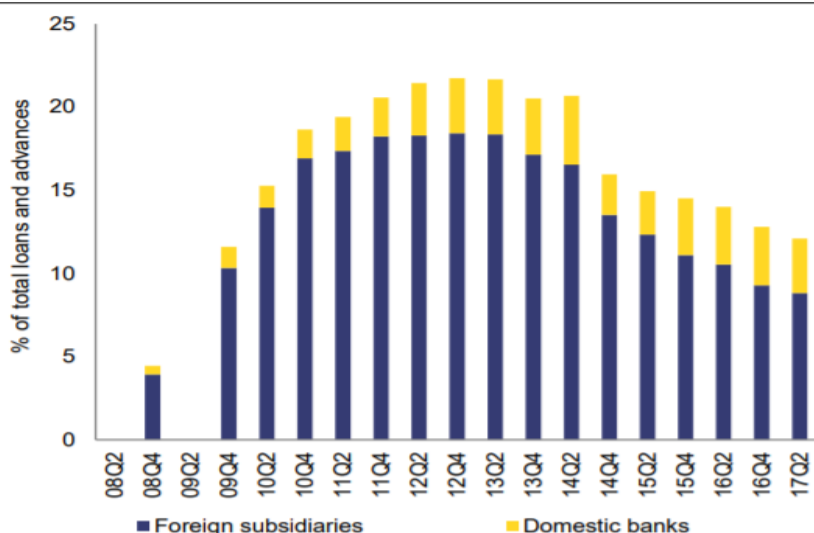
Таблица 6 Правене на бизнес (Doing Business 2018) Световна банка

Doing Business 2018		Bulgaria			
Indicator	Bulgaria	Europe & Central Asia	OECD high income	Overall Best Performer	
Strength of legal rights index (0-12)	9	6.6	6.0	12.00 (4 Economies)	
Depth of credit information index (0-8)	5	6.3	6.6	8.00 (34 Economies)	
Credit registry coverage (% of adults)	74.3	22.2	18.3	100.00 (3 Economies)	
Credit bureau coverage (% of adults)	0.0	42.8	63.7	100.00 (23 Economies)	

Нивата на класифицирани кредити в системата остават високи – 10,6% към юни 2017 г. (данни на ЕЦБ). Според доклад на ЕК (Country Report Bulgaria 2018) високите нива са следствие от много „плитък“ вторичен пазар за необслужвани кредити, състоящ се основно от сделки по необезпечени потребителски кредити и е движен главно от няколко банки, дъщерни дружества на банки от еврозоната. В последните две години тенденциите в кредитите в неизпълнение (NPL) се различават рязко между банки с вътрешни акционери и банки с акционери чуждестранни институции. При банките с чуждестранни акционери се наблюдава постепенно понижаване на кредитите в неизпълнение, и в абсолютни стойности и като процент от портфейлите им, за разлика от местните банки, където кредитите в неизпълнение нарастват.

Фигура 24 Необслужвани кредити - ЕК (Country Report Bulgaria 2018)

Graph 4.2.1: NPLs share of total loans and advances, all banks

Data from 2014 on based on FINREP sample. Data prior to 2014 recalculated based on full sample

Source: ECB

По данни от статистиката на БНБ, в края на 2017 г. депозитите на предприятията от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са близо 23 хил. бр. на обща стойност 1 млрд. лв. при 278 млн. лв. и 14 хил. бр. през 2007 г. Близо 50% от депозитите в сектора са на стойност над 500 хил. лв. Като дял депозитите от сектора се увеличават от 0,9% през 2007 г. до 1,5% през 2017 г.

Основно депозитите в търговските банки са от сектор Домакинства – 68%, при дял от 58% през 2007 г. При съотношение Депозити/Кредити в размер на 88% през 2007 г., ръстът на депозитите в сектора на Домакинствата води до изпреварващо увеличение на сумата на депозитите спрямо експозицията по отпуснатите кредити и в края на 2017г. съотношението достига 137%. Съществена част от ръста в депозитите в периода 2007 г. – 2017 г. се насочва към ръст на паричните средства – 12,4 млрд. лв. и към ръст на дългови инструменти – 8,4 млрд. лв. Отпуснатите кредити към нефинансови предприятия и домакинства за периода нарастват с 14,3 млрд. лв. при ръст от 37,6 млрд. лв. при депозитите от двата сектора. Към 28.02.2018 г. паричните средства на кредитните институции са близо 9 млрд. евро и представляват 18% от размера на активите.

Българска банка за развитие

Българската банка за развитие (ББР) е финансова институция, 99,9% собственост на българската държава. Като част от фокуса в дейността на банката е посочено земеделие и туризъм. В годишното оповестяване по регламент 575-2013 за 2016 г. експозицията към сектор „Селско стопанство“ е в размер на 28,4 млн. лв. (2,4% от нефинансовите предприятия).

В края на 2015 г. Българска банка за развитие стартира програма за кредитиране на Взаимоспомагателни кредитни кооперации на частни земеделски стопани, обединени в Национален кооперативен съюз /НКС/ Евростарт. Целта на програмата е да се стимулират земеделски производители, които по своята същност са микро и семейни предприятия, като чрез индиректно финансиране им се даде възможност за достъп до сравнително евтин кредитен ресурс за подпомагане на дейността им. Със сключването на договор за финансиране с Българска банка за развитие, кооперациите се ангажират да предоставят средствата на своите членове при лихвен процент не по-висок от 7%. Липсват данни за размера на финансиране предоставен по програмата.

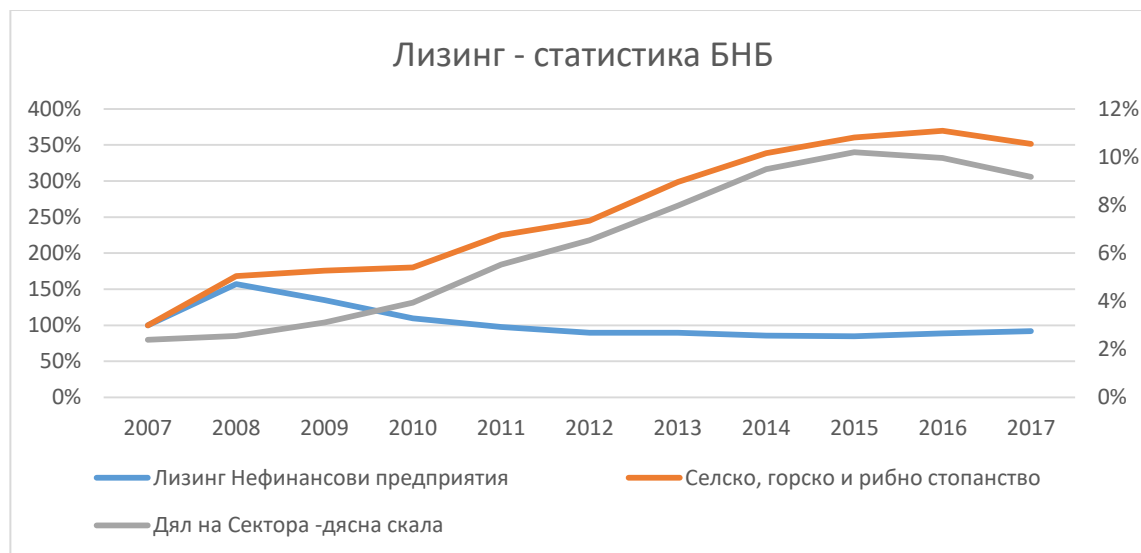
Към 30.09.2017 г. собствения капитал на банката е в размер на 759.5 млн. лв. с коефициент на ликвидни активи от 34,2%. и обща капиталова адекватност от 53% при капиталова база от 648 млн. лв.

Лизингови дружества

Голяма част от търговските банки притежават лизингови компании, които са и дружествата, генериращи основната част от обемите в сектора. Лизинговият пазар отчита годишен ръст от 8,7% към края на 2017 година, като вземанията по договори достигат общо 3,6 млрд. лв. Основна част от обема, в размер на 83,4%, се дължи на нефинансовите предприятия. В края на 2017 г. експозицията към тях е в размер на 3 млрд. лв., като ръста при тях е по-малък – 3,1% спрямо 2016 г. Делът на сектор „Селско горско и рибно стопанство“ е 8,5% и салдо на договорите от 275 млн. лв. През 2007 г. делът на сектора е едва 2,4% от общата експозиция на нефинансовите предприятия в размер на 3,3 млрд. лв.

Фигура 25 Лизинг Индекс Нефинансови и Селско стопанство, Дял в %- данни БНБ

През 2017 г. общата стойност на лизинговите договори *нов бизнес* е в размер на 880 млн. лв. от които 8,4% или 74 млн. лв. са към сектор „Селско горско и рибно стопанство. Като структура на активите предмет на финансов лизинг към последното тримесечие на 2017 г. основна част от новите договори се дължи на леките автомобили – 48%, следвани от лизинг на товарни и лекотоварни автомобили – 32%, като на трето място със 17% остава лизинга на машини, съоръжения и индустриално оборудване. Лихвите по новоподписаните договори за финансов лизинг се движат около 3%.

Микрофинансиращи институции

За разлика от данните за лизинговите дружества, в статистиката на БНБ не се отчита разпределение на кредитните експозиции по сектори, но и обемите при тези дружества са едва 1,3%. Опит в предишния програмен период с ЕИФ по програма Прогрес имат три микрофинансиращи институции – МФИ Джобс (част от групата на ББР), Микрофонд АД и Устой АД. По отчети км 2016 г. отпуснатите кредити от трите дружества са в размер на 23 млн. лв. като делът на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е относително висок (5,9 млн. лв. или 40% при МФИ Джобс и 1,9 млн. лв или 32% при Микрофонд, като липсват данни за Устой).

В края на 2017 г. стартира и отпускането на средства към крайни получатели по финансов инструмент „Микрокредитиране със споделен риск“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г.. ФМФИБ подписа споразумения с Микрофонд и СиС Кредит (с кредитен портфейл от 3,5 млн. лв. към 2016 г.)

Специализирано дружество в кредитиране и лизинг на земя е Агрион финанс, като към 31.12.2016 г. кредитния портфейл на дружеството е 4.3 млн. лв.

Проблем при тези институции е ограничения капацитет за администриране на ФИ, високите разходи за прилагане на ИТ решения и високите разходи по осигуряване на ресурс.

Гаранционни фондове

Европейски инвестиционен фонд

Европейският инвестиционен фонд е една от основните институции, осигуряващи кредитна защита на финансовите институции в България по програми на ЕС. През програмен период 2007-2013 г. ЕИФ има подписани споразумения за

гарантиране на портфейл от кредити по инициативата JEREMIE, както и гаранции по програма Прогрес и CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme). През настоящия програмен период гаранции се предлагат по няколко програми на ниво ЕС (COSME, InnovFin), както и по инициативата за МСП. По програма COSME на ЕИФ вече са допустими предприятия от сектор „Земеделие“, като по данни към септември 2017 г. сектора заема 7% от общия обем на кредитите.

Национален гаранционен фонд

Националният гаранционен фонд (НГФ) е създаден през 2008 г. като част от групата на Българска банка за развитие. Фондът улеснява достъпа до финансиране на МСП като издава допълващи обезпеченията гаранции. Към 31.12.2016 г. размерът на отпуснатите гаранции по разрешен размер е 294 млн. лв. от които 82 млн. лв. са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (финансови отчети за 2016 г.), като 50,8 млн. лв. са по мандатни програми по ПРСР и ОПРСР(сектор „Рибарство“). В края на 2017 г. собствения капитал на Фонда е в размер на 96 млн. лв., като той управлява и 93,9 млн. лв. ресурс предоставен от МЗХ по ПРСР 2007-2013 г., както и от ИАРА по ОПРСР 2007-2013 г. НГФ е партньор и на ЕИФ по програма COSME, по която одобрения гаранционен лимит от 20 млн. евро е разпределен към финансови посредници. По програмата са допустими и предприятия развиващи дейност в сектор „Земеделие“ за разлика от предшестващата схема, по която това не бе възможно. По Закона за ББР дейността на Фонда е ограничена до подпомагане на МСП, като издаваните гаранции покриват до 50% от експозицията, като максималната сума на гаранция не може да надвишава 10% от капитала на фонда.

ББР също така има възможност да предлага гаранционни схеми. Банката има подписано споразумение с ЕИФ по COSME, като в началото на 2017 г. е предложена на пазара програма "КОСМЕ+".

Общински гаранционен фонд

Общинският гаранционен фонд за малки и средни предприятия е учреден 2002 г. с Решение на Столичен Общински Съвет. Фондът е специализиран орган на СОС, чиито средствата се набират в размер на 10% от общинската приватизация, като дейността му е ограничена до територията на Столична община. Гаранциите от Фонда покриват 50% от кредитите при максимална сума от 100 хил. лв. Към 31.12.2017 г. общия размер на издадените от фонда гаранции е 4,5 млн. лв.¹⁰

Европейска банка за възстановяване и развитие

През април 2017 г. Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) и Societe Generale Експресбанк подписаха споразумение за споделяне на риска при финансиране на бизнеса. Прилагането на споразумението е пилотно и за двете страни, като инструмента се прилага за първи път от ЕБВР на българския пазар и в Европа. Съгласно споразумението, ЕБВР ще предоставя гаранция по финансирани от Societe Generale Експресбанк проекти на МСП при общ гаранционен портфейл от 30 млн. евро.¹¹

Българска агенция за експортно застраховане

Една от дейностите близка до гаранционните инструменти е застраховката за кредитен риск. БАЕЗ предлага застраховка на банкови кредити отпуснани на МСП, като

¹⁰ <http://ogf-sofia.com/wp-content/uploads/2018/04/R.-142-Pr.-1.pdf>

¹¹ <http://www.sgeb.bg/bg/medija/galerija/.html>

съгласно отчетите на дружеството за 2016 г. одобрените кредитни лимити към 31.12.2016г. в частта кредити и финансираня е в размер на 283 млн. лв.

Фонд мениджър на финансови инструменти в България

„Фонд мениджър на финансови инструменти в България“ ЕАД е създадено от Министерския съвет на Република България като специализирано държавно търговско дружество за управление на финансовите инструменти, предвидени за изпълнение по мрограмите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове – ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., ОП „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. и ОП „Околна среда“ 2014-2020 г., Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г. и Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.

Предмет на дейността е управление на финансови инструменти, изпълнявани по програмите, съфинансирани от европейски фондове се осъществява от дружеството му на организация, изпълняваща „Фонд на Фондовете“. Възнаграждението за управление на средствата на Фонда е под формата на такса за управление, като тя се изчислява поотделно по всяко от финансовите споразумения, сключени с УО на оперативни програми.

3.3 Тенденции

Според допитване проведено от Ърнес и Янг (Bulgarian Banking Barometer 2018 Priorities), приоритетите пред банковия сектор за 2018 г. са оптимизация на процесите и инвестиране в технологии насочени към клиента. Кибер сигурността, капитала, ликвидността и нивата на ливъридж също са сред водещите приоритети (фигура 22). През 2018 г. влиза в сила и МСФО 9, като съгласно допитването 71% от банките очакват 5% увеличение на натрупаните обезценки а 29% очакват увеличение от 10% до 15%.

Консолидацията в сектора е другата основна тенденция през последните години. След покупката на ОББ от КБС, следва нова голяма продажба в сектора. Сосиете Женерал продава банката си в България, като за кандидат се сочи собственикът на Банка ДСК¹².

В последните години ръстът на депозитите значително надвишава ръста на кредитите и в края на 2017 г. депозитите на нефинансовите предприятия и домакинствата надвишават кредитите с 9,7 млрд. евро при 2,2 млрд. евро недостиг в края на 2007 г. През последните 10 г. ръстът на депозитите е 97,5%, докато ръста на кредитите е едва 5,3% (3,4% за нефинансовите и 8,5% за домакинствата), което води и до свръхликвидност в системата.

Исторически ниските лихви у нас са в унисон с ниските лихви в евро зоната. В средносрочен план обаче очакванията са за повишаване на лихвите. Според председателя на АТБ в България Петър Андронов в интервю за Стандарт „Вдигането на лихвите е неизбежно до 1-2 г. и тези, които имат кредити или смятат да изтеглят, трябва да го имат предвид.“ Според управителя на БНБ Димитър Радев очакванията са покачването на лихвите да започне по-осезателно през 2019 г. (изказване пред Асоциацията на банките в България в през декември 2017 г. в-к Капитал).

¹² В. Капитал Societe Generale: Сбогом, България
https://www.capital.bg/biznes/finansii/2018/03/30/3154927_sg_sbogom_bulgaria/

3.4 Качествен анализ -резултати от анкета сред финансиращи институции

Като цяло финансиращите институции не прилагат специфични критерии при оценка на предприятията, опериращи в сектор „Земеделие“ и/или селски район. В някои случаи при обратно финансиране, базирано на залог на вземания, спецификата се състои в размера на очакваните плащания на единица площ. Предприятията, развиващи дейност в сектор „Земеделие“ и в селски райони, се считат за еднакво рискови спрямо предприятията в другите сектори. При финансиране на проекти по ПРСР от съществено значение е получаването на субсидията, като частично значение има и приоритетът на финансиращата институция към финансиране на проекти по програми. При оценката на риска на предприятията основни критерии са кредитната история, данните от финансовите отчети и познаването на клиента.

По отношение типа на финансиране оценките са добри с лек превес на краткосрочното финансиране над дългосрочното. Наличието на финансиране за реализиране на проекти по ПРСР, предприятия от сектор „Земеделие“ и предприятия, развиващи дейност в селски райони, е оценено от финансиращите институции основно като много добро и отлично, за разлика от финансирането на млади фермери, където оценките са към задоволителни. Проблем при младите фермери е високият инвестиционен риск, както и икономическата нежизнеспособност. С високи оценки за причини за отказ са и липсата на достатъчно обезпечения, като липсата на кредитна история е по-скоро допълващ фактор.

Очакванията на финансиращите институции е сектор „Земеделие“ да се развива с еднакви темпове с останалите сектори – 50% от отговорилите, като 40% очакват сектора да се развива с по-бързи темпове.

3.5 Обобщение

Тази глава очертава предлагането на финансиране в земеделския сектор и как кредитния пазар се променя през последните години. Основното от оценката на предлагането на финансиране към сектор „Земеделие“ се състои в:

- Търговските банки са основен доставчик на външно финансиране към нефинансовите предприятия в България с дял от 90% от предоставеното финансиране;
- Доминиращи са банките са с чужди собственици – 76,6% от активите в системата;
- Нивата на класифицирани кредити в системата остават високи – 10,6% към юни 2017 г.;
- Към 31.12.2017 г. експозицията на търговските банки към „Селско, горско и рибно стопанство“ е в размер на 2 033 млн. лв. или 6,5% от експозицията към нефинансовия сектор при дял от 3,5% в края на 2008 г.;
- През последните 10 г. сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ бележи ръст от 90% при ръст на експозицията към нефинансови предприятия от 3% и ръст от 8% на експозицията към домакинства;
- Въпреки че земеделието е традиционен сектор за България, към момента липсват специализирани към сектора търговски банки;
- Специфични за сектора продукти са за покупка на земя, кредит за оборотни кредити срещу залог на субсидии и кредити за реализация на проекти по ПРСР;

- В края на 2008 г. преобладаваща част от кредитите към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са кредити в размер до 1 млн. лв. – 72%. В края на 2017 г. този дял намалява до 55%;
- Като матуритет от 2008 г. до 2017 г. се наблюдава увеличение на дяла на кредитите над 5 г. в общия кредитен портфейл, като към 31.12.2017 г. кредитите с матуритет над 5 г. в сектора са 37% при 50% дял за нефинансовия сектор;
- В последните години лихвените проценти по новоотпуснатите кредити намаляват, като от близо 10% през 2011 г. лихвите през 2017 г. достигат средни нива от 4%;
- Очакванията са покачването на лихвите да започне по-осезателно през 2019 г.;
- Висока ликвидност в системата – към 02.2018 г. 18% дял на паричните средства (Пари, парични салда при централни банки и други депозити на виждане) от общата сума на активите

4. Пазарни дефекти и неоптимални инвестиционни нива

4.1 Въведение

В тази глава прави оценка на пазарните дефекти, както и на неоптималните инвестиции в земеделския сектор в България. Пазарните дефекти могат да се дефинират като „несъвършенства на пазарния механизъм, които възпрепятстват постигането на икономическа ефективност“¹³, докато неоптималните инвестиции представляват „специфичен вид пазарна неефективност, за която ФИ са особено подходящи и прилагани в миналото. Този въпрос е пряко свързан с доказателствата за недостиг на инвестиции. Разликата трябва да бъде идентифицирана между съществуващото равнище на инвестиции и количествени цели на ЕС, национални или регионални цели“¹⁴.

При анализа на достъпа до финансиране, неефективност на пазара се дължи основно на ефекта на асиметрична информация между търсещия финансиране и кредитора. Когато информацията е асиметрична, способността на кредиторите да оценят риска е затруднена или от липса на достатъчно надеждна информация, от волатилността на очакваните резултати или от високите разходи за извършване на качествена оценка. Асиметричната информация често води до ситуации, при които отпускането на заеми не се основава на очакваната възвръщаемост, а по-скоро на достъпа до обезпечение. Обезпечението ще намали очакваната загуба в случай на неизпълнение от страна на кредитополучателя. Ефективността на процеса по събиране на проблемните експозиции е свързана с правата на кредитополучателите и кредиторите в процеса на принудително изпълнение, както и с възможността за реализация на обезпеченията на пазара. В случай че процесът е бавен и неефективен и потенциалните купувачи са ограничени, това води до рестриктивни политики включващи по-високи изисквания за обезпечение и по-високи нива на рисковата премия.

Финансовите инструментите следва да се прилагат при проекти които са жизнеспособни (да имат положителна икономическа норма на възвръщаемост), но не са привлекателни за финансистите без елемент на безвъзмездна помощ. При определяне на жизнеспособността следва да се вземе предвид не само приходите на инвеститора, но и общата възвръщаемост на проекта. В селските райони инвестициите стимулират месната икономика и заетост. Според доклад на Центъра за европейски изследвания на политики (CEPS) от 2012 г.¹⁵ има два случая, в които ФИ могат да помогнат на проектите да се реализират с външно финансиране:

1. Проектът има висока икономическа норма на възвръщаемост, но не и положителна вътрешна норма на възвръщаемост (т.е. частна доходност), като например инвеститорът не може да възстанови социалните придобивки. В този случай, елементът на безвъзмездна помощ може да повиши рентабилността и да направи вътрешната норма на възвръщаемост положителна за привличане на инвеститори.

¹³ HMT (2003) 'The Green Book: Appraisal and Evaluation in Central Government'. Available from: http://www.hm-treasury.gov.uk/d/green_book_complete.pdf

¹⁴ Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. (Volume 1). Available from: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/guidance/

¹⁵ The use of innovative financial instruments for financing EU policies and objectives CEPS 2012 Available from: <https://www.ceps.eu/system/files/Innovative%20Financial%20Instruments.pdf>

2. Проектът може да бъде печеливш (но не и атрактивен за финансиращите институции). Това може да бъде поради възприемането на риска в частния сектор, дълъг матуритет или просто защото проектът не е достатъчно рентабилен, за да привлече инвестиции (напр. микрокредитиране и т.н.). Помощ под формата на гаранция или капитал, могат да направят такива инвестиции са по-привлекателни за финансовите институции.

4.2 Оценка на пазарни дефекти

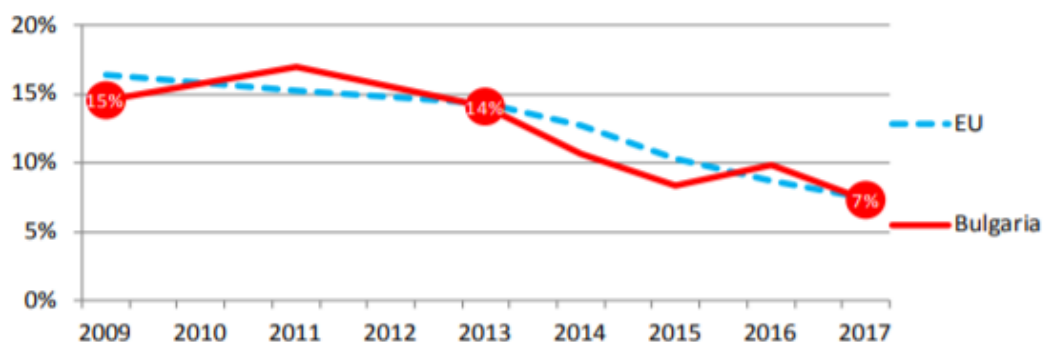
Потенциалното търсене на финансиране от сектора обхваща както задоволеното търсене описано в предходната глава, но и търсенето което не е задоволено. Незадоволеното търсене обхваща отказаното финансиране в следствие на рестриктивни политики от страна на финансиращите институции, липса на кредитна история или достатъчно обезпечения. Следва да се отбележи че анализа на незадоволеното търсене обхваща предприятия или инвестиции които се считат за жизнеспособни.

При оценката на разликата между търсенето и предлагането на финансиране, е важно да се разгледа дали незадоволеното търсене на кредити се дължи на неефективност на пазара и / или на други причини. Пазарна неефективност се определя като "несъвършенство в пазарния механизъм, който възпрепятства икономическата ефективност"¹⁶.

SWOT анализът в ПРСР 2014-2020 г. идентифицира като проблем затрудненият достъп до външни финансови ресурси. Липсата на развити финансови инструменти, подходящи за спецификата на земеделските стопанства, както и високите изисквания на банките за обезпечения е проблем за сектора с който най-често се срещат малките и средните стопанства, както и предприятия развиващи дейност в селските райони.

По данни на ЕК и ЕЦБ – SAFE report 2017¹⁷, основен проблем за предприятията в ЕС е намирането на клиенти (24%), намирането на качествен персонал (23%) и конкуренцията (13%). Достъпът до финансиране е на 4-то място с 12% като в последните години тенденцията е за подобряване на условията. През 2011 г. достъпът до финансиране е втори по значимост проблем пред МСП в ЕС. Въпреки че в статистиката не се включва сектор „Земеделие“, данните могат да се използват за референция и следене на тенденции.

Фигура 26 Достъп до финансиране - Преглед на достъпа до финансиране на предприятията SAFE Report Bulgaria

¹⁶ https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/manual_vol-I_ex-ante-assessment-general-methology.pdf

¹⁷ https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_en

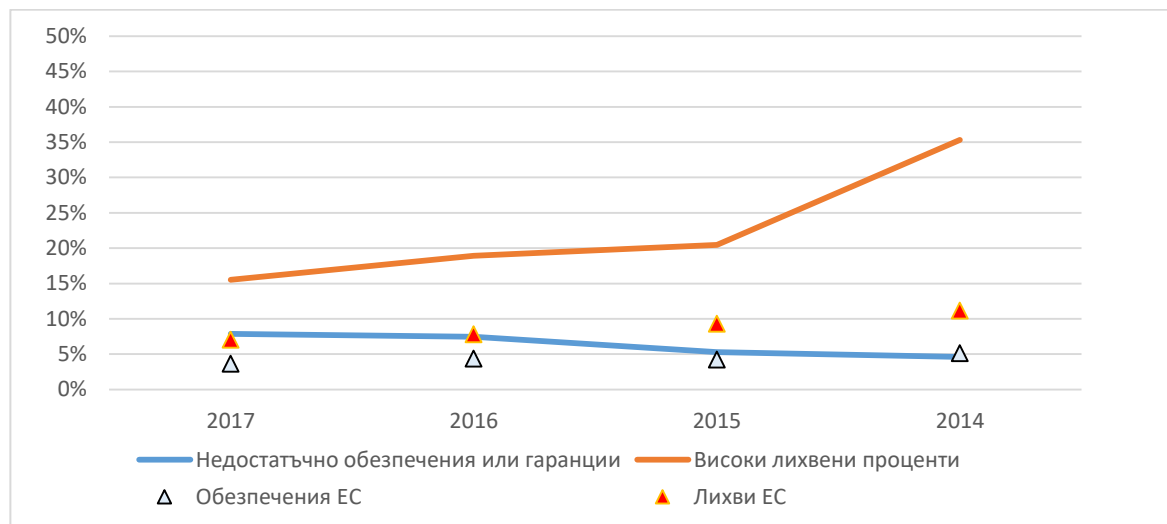
Данните за България през 2017 г. показват, че най-значим проблем пред МСП е намирането на персонал – 27%, следван от намирането на клиенти и конкуренцията. Достъпът до финансиране като проблем у нас е поставен на последно място и едва 7%, докато през 2011 г. е втори по значимост с 18% дял. Проблемите с наличие на персонал през 2011 г. са поставени едва на 4-то място с 11% дял.

Фигура 27 Значими проблеми пред предприятията (SAFE Report 2013-2017)

Анализа на проблемите при достъпа до финансиране от данните за периода 2014-2017 г. показват че, основен проблем за предприятията са високите лихвени проценти, следвани от липсата на достатъчно обезпечения или гаранции. Това са и двата основни проблема на ниво ЕС, макар и в по-ниски стойности.

Фигура 28 Основни проблеми при достъпа до финансиране данни -SAFE Reports 2014-2017

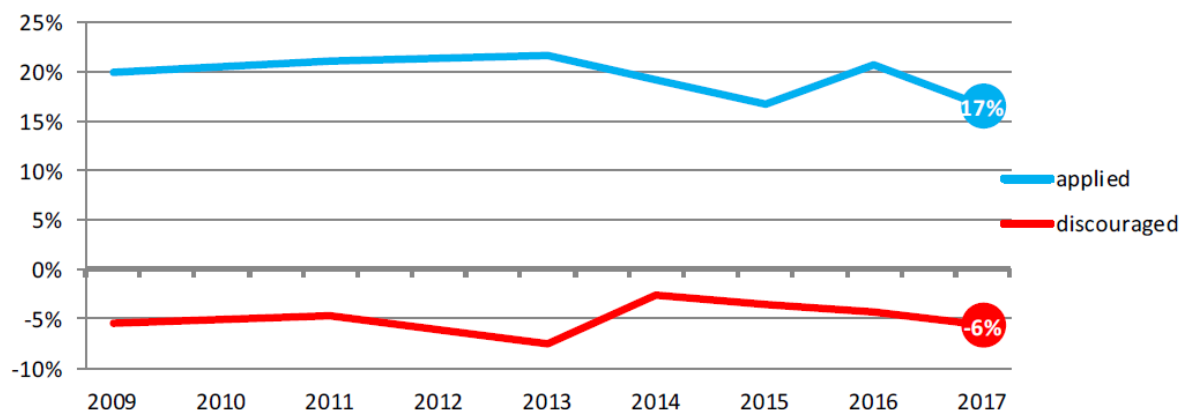

В доклада SAFE Report 2017 лихвите по овърдрафт кредитите към МСП през 2017 г. в България са в размер на 3,4% при средна лихва за ЕС в размер на 2%. През 2016 г. лихвите у нас са били малко по близки до средно европейските – 2,4% при 2,2% средно за ЕС.

Въпреки общото подобрене на показателите за достъп до финансиране в последните години тенденцията при предприятията които не търсят финансиране поради очакван отказ „обезкуражени“ се увеличава и към 2017 г. те са 6%.

Фигура 29 Нива на обезкуражени предприятия в България SAFE Report 2017

4.3 Незадоволено търсене на кредити в сектор земеделие

В началото на 2018 г. на страницата на Фи-компас е публикуван доклад за финансовия недостиг в земеделския сектор¹⁸. Методологията, използвана за изчисление на недостига в сектор „Земеделие“ се базира на методологията, използвана при предварителната оценка на инициативата за МСП от 2013 г. При нея незадоволеното търсене се дефинира като:

Незадоволеното търсене = Брой предприятия * Жизнеспособни предприятия * Предприятия не получили финансиране * Среден размер на кредитите

Където:

Жизнеспособните предприятия е дялът на предприятията с увеличаващ се оборот, като методологията на ЕС определя две граници:

1. Долна граница, която покрива дяла на предприятията с висок растеж – с поне 20% през последните три години;
2. Горна граница, която покрива дяла на предприятията с положителен растеж през последните шест месеца.

Предприятия не получили финансиране: дял от жизнеспособните предприятия, които не са успели да получат финансиране.

Процентът на жизнеспособните предприятия не получили финансиране е:

Предприятия не получили финансиране = [кандидатствали * (Отказани искания + Отказали се предприятия)] + Обезкуражени предприятия

Където:

- *Кандидатствали* = дял на предприятията с искане за кредит;
- *Отказани искания* = дял на предприятията кандидатствали за кредит, но на които е отказано финансиране;
- *Отказали се предприятия* = Дял на предприятията кандидатствали за кредит, но отказали се поради неприемливи условия (като високи лихвени нива, изисквания за обезпечения и др.);
- *Обезкуражени предприятия* = дял от жизнеспособни предприятия, които не са търсили финансиране поради очакван отказ.

¹⁸ Financial gap in the EU agricultural sector;

<https://www.fi-compass.eu/publication/factsheets/factsheet-financial-gap-eu-agricultural-sector>

Оценката на дисбаланса между търсенето и предлагането се базира на данни от SAFE Report за 2016 г. Макар и в изследването на комисията и ЕЦБ да не влиза сектор „Земеделие“, данните могат да служат за приблизителна оценка на нуждите на предприятията в сектора.

Данните от доклада сочат, че в България дисбаланса между търсенето и предлагането в сектор „Земеделие“ е между 115,6 млн. евро и 341,2 млн. евро.

Калкулациите се базират на следните данни (Евростат и SAFE Report 2016):

- Брой предприятия – 254 хил. (данни от Евростат);
- Жизнеспособни - горна граница – 37,4% (40,9ЕС), долна граница 21,2% (13,9ЕС);
- Кандидатствали – горна граница 16,2%(19,3 ЕС), долна 15,5% и (18,8% ЕС)
- Отказани – горна 0% (4,9% за ЕС), долна 5,9% (5,8% ЕС) -
- Отказали се- горна 3,1% (1,5% ЕС), долна 0% (1,6% ЕС)
- Обезкуражени – горна 2,5% (2,6% ЕС), долна 0,9% (2,9% ЕС)

По данни от СЗСИ разпределението между кредитите от гледна точка на матуритет е 47,5% за краткосрочни 52,5% за дългосрочни кредити. За оценката на дисбаланса са взети средни стойности на ниво ЕС за краткосрочно финансиране в размер на 44,8 хил. евро и 184 хил. евро за дългосрочните кредити по данни от СЗСИ.

Таблица 7 Оценка на дисбаланса между търсене и предлагане в EUR М

Финансов недостиг в EUR Млн. /вид финансиране	Долна граница			Горна граница		
	Краткосрочни	Дългосрочни	Общо	Краткосрочни	Дългосрочни	Общо
1. Fi-Compass - посочени в доклада	20,9	94,7	115,6	61,6	279,5	341,2
2. Fi-Compass - базирани на средни стойности за ЕС	32,2	146,3	178,6	84,8	384,8	469,6
3. Fi-Compass - базирани на стойности от статистика на БНБ	33,5	57,3	90,8	99,0	169,0	267,9

Резултатите за България в доклада на Фи-компас (Fi-compass - Financial gap in the EU agricultural sector) показват дисбаланс между търсене и предлагане в размер от 115,6 млн. евро и 341,2 млн. евро.

Резултатите за България в докладите за достъп до финансиране са близки през последните години (Фигура 15), но поради по-малкия обем на представителната извадка за предприятията в България има разминавания в показателите, служещи за база за оценката на недостига. На пример „отказаните“ горна граница в България е 0% при средни стойности за ЕС от 4,9% или „обезкуражени“ долна граница 0,9% при средни стойности в ЕС от 2,9%. Използвайки средните показатели за ЕС приложени към данните за стопанствата в България, дисбаланса между търсене и предлагане ще се промени от 115,6 млн. евро до 178,6 млн. евро за долната граница и от 341,2 млн. евро на 469,6 млн. евро за горната граница.

По статистиката на БНБ средната стойност на краткосрочните кредити е 71 хил. евро и 171 хил. евро за дългосрочните кредити, като общия брой на кредитите при двете бази е 11.2 хил., като разпределението по матуритет към края на 2017 г. по обеми е 63% краткосрочни към 37% дългосрочни кредити. При прилагането на тези данни вместо данните от СЗСИ се получава недостиг от 90,8 млн. евро долна граница и 267,9 млн. евро горна граница.

Благоприятните лихвени нива през последните години стимулират нарастването на дългосрочното финансиране (т.3.2), като се наблюдава и по-бърз ръст на кредитите над 1 млн. лв. спрямо тези под 1 млн. лв. (фигура 20). По-значим ефект върху недостига на финансиране, използван в методологията, оказва броя на фирмите. За България при 534,6 хиляди предприятия през 2005 г., данните на Евростат за 2013 г. сочат 254,4 хиляди или над 50% намаление. Това намаление обаче се дължи основно на стопанствата с най-нисък СПО. Реално броя на останалите стопанства в последните години се увеличава (Фигура 1), а и основната част от кредитната експозиция е към тях.

При прилагане на 20% намаление на най-малките стопанства и 20% увеличение при останалите, очаквания брой стопанства към 2019 г. е в размер на 213 хил. При равни други условия, финансовия недостиг, калкулиран по статистиката от БНБ ще е между 76 млн. евро и 225 млн. евро.

Големият брой малки стопанства в Румъния изкривява оценката до там че, 82% от калкулирания дисбаланс на ниво ЕС в долната граница се дължи на Румъния и 36% от горната граница. Съпоставено спрямо бюджетът на страната за програмен период 2014-2020 долната граница представлява 71%, а горната 87%. Предварителната оценка за ФИ през програмен период 2014-2020 приета през септември 2016 г. оценява дисбаланса в размер на 2,4 млрд. евро (30% от бюджета за програмния период).

При общ бюджет на ниво ЕС от 99,5 млрд. евро, калкулираната долна граница на недостига на ниво ЕС е 7%, при 19% горна граница. За България калкулирания недостиг от 115,6 млн. евро долна граница е 5% от бюджета, а горната от 341 млн. евро е 14%, или и двете граници са под средните стойности на ниво ЕС.

Високи стойности за дисбаланс между търсене и предлагане се посочват и в изчисленията от Международната финансова корпорация (МФК - IFC), част от групата на Световната банка. Методологията използвана за изчисление на дисбаланса се базира на разбирането че, фирмите в развиващата се страна имат същата готовност и способност да заемат и да работят в сравнима институционална среда, както фирмите в добре развити кредитни пазари, както и че финансовите институции отпускат финансиране със сходен интензитет, както в страните взети като стандарт (Австралия, Канада, Дания, Германия, Ирландия, Израел, Нова Зеландия, Швейцария, Обединеното кралство и Съединените щати). Средната стойност на съотношението дълг към продажби се изчислява между фирмите, работещи в десетте държави с референтна стойност. Оценката на „потенциалното търсене“ е резултат от прилагането на средните стойности към стойностите на МСП за съответната страна. На последно място потенциалното търсене се съпоставя с реалното предлагане от страна на финансовите институции.

Незадоволеното търсене в България по данни от изследването за 2017 г. е в размер на 46% от общото търсене. Въпреки че в това изследване не се включва сектор „Земеделие“, то е полезно доколкото в резултатите има разграничаване на нуждите на микро предприятията от една страна и малките и средни от друга. За 2017 г. данните показват, че търсенето, което не е задоволено, е в размер на 11,3 милиарда евро или 13% от БВП. При микро предприятията (с персонал до 10 души) незадоволеното търсене е в размер на 83% от общото търсене, докато при малките и средни предприятия (с персонал от 11 до 250 души) този дял е 37%.

Таблица 8 Достъп до финансиране МФК -2017 България в млн. евро

Достъп до Финансиране МФК 2017	Задоволено		Потенциално търсене	Недостиг в %
	търсене	Недостиг		
Микро предприятия	368	1 835	2 203	83%
Малки и средни	5 726	3 432	9 158	37%
Общо	6 094	5 266	11 360	46%

Не може да бъде направена директна съпоставка с данните от статистиката на БНБ, но при допускане, че кредитната експозиция в сектора при размер до 50 хил. лв. е за микро предприятия, а тази между 50 хил. лв. и 250 хил. лв. е за малки и средни (макар и стойностите да са твърде ниски), то оценката за недостиг на финансиране за микро предприятията е в размер на 211 млн. евро, а за малките и средни предприятия е 132 млн. евро (Табл.7 по-долу). Общия недостиг от над 600 млн. евро надхвърля оценките за горната граница (от Табл.5 по-горе).

Таблица 9 Достъп до финансиране в млн. евро

Достъп до финансиране на база данни от МФК 2017 и БНБ сектор Селско, горско и рибно стопанство	Задоволено		Потенциално търсене	Недостиг в %
	търсене	Недостиг		
Микро предприятия кредити в размер до 50 хил. лв.	43	211	254	83%
Малки и средни кредити в размер от 50 -250 хил. лв.	225	132	357	37%
Общо	268	343	611	46%

Доколкото земеделието у нас е доста по-близо до това в съседна Румъния, може да приемем, че недостигът по т.2 от табл. 5 в по-голяма степен отразява недостига от финансиране в сектора. При недостиг от 469,6 млн. евро е 19.8 % от бюджета по ПРСР. Съпоставено с данните от МФК, при задоволено търсене (експозиция на търговските банки към сектора) в размер на 1 млрд. евро, незадоволеното търсене от 469,6 млн. евро е в размер на 45% от общото търсене на пазара, каквато е и средната оценка на МФК за България.

Въпреки че могат да разчитат на безвъзмезден ресурс, бенефициентите по ПРСР също срещат затруднения при достъпа си до финансиране. Те следва първо да извършат предвидените по проект разходи, като част от тези разходи се финансират основно от търговските банки. При гаранционната схема в предишния програмен период, данните показват, че бенефициентите финансират половината от проекта с кредити от търговските банки. В допълнение голяма част от бенефициентите, които са се възползвали от възможностите на гаранционния инструмент са микро предприятия. При 544 подкрепени бенефициента, 74% са предприятия до 5 души персонал, като 77% от отпуснатите кредити са в размер до 250 хил. евро. Общия размер на гарантираните кредити е в размер на 121 млн. евро или около 20% от първоначалната оценка на потенциала от над 600 млн. евро

При общ бюджет по мерки 4.1.2, 4.2, 6,4.1, 8.6 и 16.1 в размер на 225 млн. евро при използване на процента на затруднения за намиране на финансиране от 20% от проектите ще е необходима подкрепа за проекти на стойност 45 млн. евро. Доколкото ФИ стартира на по-късен етап, част от бенефициентите ще са се възползвали в максимална степен да получат помощ под формата на безвъзмездни средства и няма да имат възможност да получат и подкрепа под формата на ФИ. По предходната

гаранционна схема съотношението сума на проект финансиране е 50% или оценката за недостиг е в размер на 22 млн. евро кредитен портфейл.

4.4 Незадоволено търсене на кредити от предприятия в селски райони

По данни от ПРСР 2014-2020 г. Микропредприятията в селски райони (на база националната класификация) са 90 хиляди. Съгласно данните от изследването (SAFE Report) броя на жизнеспособните предприятия е в размер на 19 хил. за долната граница и 34 хил. за горната граница. При използване на методологията на данните за недостиг на финансиране и статистика на БНБ за нефинансови предприятия разпределени по матуритет и средни размери на кредитите, недостига на финансиране е в размер от 37,4 млн. евро до 110,4 млн. евро по данни от анкети на предприятия в България и от 57,8 млн. евро до 152 млн. евро на база средни стойности за ЕС. Следва да се отбележи че, тези предприятия са допустими бенефициенти и по инициативата за МСП по която ЕИФ гарантира до 60% от кредитите.

Таблица 10 Недостиг на финансиране на предприятия в предимно селски райони в Млн. евро

Финансов недостиг за предприятия в селски райони в Млн. евро	Долна граница			Горна граница		
	Краткосрочни кредити	Дългосрочни кредити	Общо	Краткосрочни кредити	Дългосрочни кредити	Общо
Fi Compass статистика за България	18,8	18,6	37,4	55,6	54,8	110,4
Fi Compass – статистика ЕС	29,1	28,7	57,8	76,5	75,5	152,0

4.5 Качествен анализ - резултати от анкета сред финансиращи институции

Оценката за недостиг на финансиране за млади фермери е най-висока – над 20% от текущото финансиране (Приложение №2). При предприятия в сектор „Земеделие“ преобладаващи са оценките от 5-10% и от 10-20%, докато при бенефициентите по ПРСР са до 5% и от 10-20%. Преобладаващ инструмент за подкрепа достъпа до финансиране за всички групи е гаранционната схема, следвана от кредитите инструменти и схемите за рисков капитал. По отношение на очакваните нива на ливъридж, за младите фермери са основно ниски – до два пъти, докато при предприятията от сектор земеделие и бенефициентите по ПРСР са средни (от 2 до 6 пъти) и ниски (до 2 пъти).

4.6 Обобщение

- В сектор „Земеделие“ не се води статистика подобна на тази водена от ЕК относно достъпа до финансиране (SAFE Report), като оценките за проблемите са на база данните за предприятията от другите сектори и на база консултации с представители на сектора;
- Достъпа до финансиране е на 4-то място сред проблемите на малките и средни предприятия, като основен проблем посочван от предприятията са високите лихвени проценти (16% при средни стойности за ЕС 7%);
- Въпреки общото подобрение на показателите за достъп до финансиране в последните години, тенденцията при предприятията които не търсят финансиране поради очакван отказ (обезкуражени) се увеличава и към 2017 г. те са 6%;
- Съгласно доклад публикуван 2018 г. на страницата Фи-компас „Финансовия недостиг в земеделския сектор“ в България дисбаланса между търсенето и предлагането в сектор земеделие е между 115,6 млн. евро и 341.2 млн. евро;

- Високи стойности за дисбаланс между търсене и предлагане се посочват и в изчисленията от Международната финансова корпорация (IFC), част от групата на Световната банка. За България *незадоволеното* търсене по данни от изследването за 2017 г. е в размер на 46% от общото търсене, като за микро предприятията (с персонал до 10 души) данните за Незадоволеното търсене са в размер на 83% от общото търсене, докато при малките и средни предприятия (с персонал от 11 до 250 души) този дял е 37%;
- При използване на средни данни за ЕС при оценката, финансовия недостиг е в размер на 469,6 млн. евро или 19.8 % съпоставено с бюджета по ПРСР за 2014-2020 г. (при 18,7% на ниво ЕС). Съпоставено с данните от МФК, при задоволено търсене (експозиция на търговските банки към сектора) в размер на 1 млрд. евро, оценка за Незадоволеното търсене от 469,6 млн. евро е в размер на 45% от общото търсене на пазара, каквато е и средната оценка на МФК за България.
- Съгласно ПРСР 2014-2020 г. броя на Микропредприятията в селски райони е 90 хиляди. При използване на средни данни за ЕС при оценката, финансовия недостиг на тази група предприятия е в размер на 152 млн. евро.

5 Добавена стойност и предимства на финансови инструменти

5.1 Въведение

Настоящата глава описва в количествено и качествено измерение добавената стойност от прилагането на финансови инструменти за подобряване достъпа на финансиране в сектор „Земеделие“. Извършена е и съпоставка с използването на грантово финансиране и други инструменти от страна на държавата, както и какви мерки се взимат, за да не е налице припокриване или противопоставяне.

Въвеждането на гаранционни схеми или друга подкрепа водеща до подобряване достъпа до финансиране за МСП, води до увеличаване на инвестициите и промени в продажбите, заетостта и резултатите. Икономическата добавена стойност описва ефекта от увеличаване достъп до финансиране за цялостното икономическо благосъстояние. Измерването на допълняемостта за икономиката се оказва особено предизвикателно и доказателствата са сравнително оскъдни (OECD 2012).

Икономическата оценка на гаранционна схема в Обединеното кралство (SFLG) от 2006 г. показва, че ползите надвишават разходите по отношение на брутната добавена стойност. За първите две години, изчисленията показват, че за всяка 1 британска лира, който е изразходвал фонда, е постигната възвръщаемост от 1,05 британски лири за икономиката. Освен това фирмите бенефициенти са с 6% по-голяма вероятност да изнасят от нетърговските фирми, с 17% по-голяма вероятност да използват нови технологии и с 24% по-голяма вероятност да използват „най-съвременни технологии“, отколкото предприятия с подобни заеми. През 2009 г. схемата е заменена от програмата EFG, подобен механизъм за кредитна гаранция в момент на силно затягане на кредитите. Оценката на програмата EFG през 2013 г. изчислява, че за всеки £ 1 разход на правителството да управлява схемата, съществуват икономически ползи от £ 33,50¹⁹.

В подобен анализ на дейността на Гаранционните банки на територията на Източна Германия показват, че натрупаните разходи по нетни загуби са в размер на 225,2 млн. евро, като изчислените ползи за икономиката възлизат на 4,1 млрд. евро, или средно съотношение разходи/ползи от 1 към 18 при положителни ефекти всяка година и във всеки регион²⁰.

5.2 Количествени измерения на добавената стойност от прилагането на ФИ

За периода 2014-2020 г. е подобрена системата за мониторинг и докладване, разпоредбите на член 46 от Регламента (ЕС) № 1303/2013, което позволява оценка на изпълнението по отношение на ефектите на лоста и револвиране на средствата. Следва обаче да се отбележи, че ефектите предизвикани от приложението на ФИ (като ефект на лоста и ефект на револвиране) са предимства, но не и цели на инструмента.

Ефект на лоста

Възможността за привличане на допълнителни ресурси, както от частни, така и от публични участници, е една от най-привлекателните характеристики на финансовите

¹⁹ BIS Report - Схема за икономическа оценка EFG - февруари 2013 г.

²⁰ IFF Germany Macroeconomic and fiscal effects of activity of guarantees Community banks in Eastern Germany - May 29, 2017

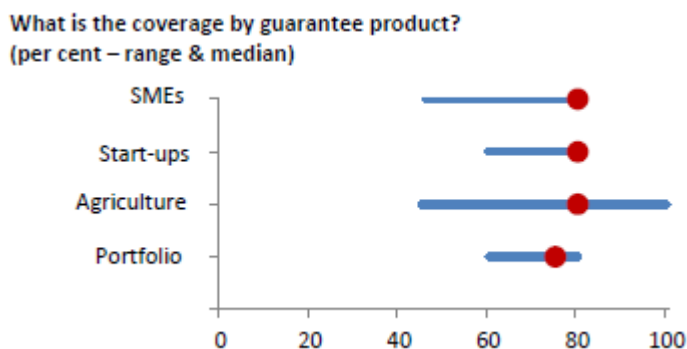
инструменти. В контекста на Европейските структурните и инвестиционни фондове (ЕСИФ), *ефекта на лоста* (ливъридж) се дефинира като сумата от средствата предоставени по ЕСИФ и допълнителните публични и частни инвестиции разделени на номиналната стойност от приноса на ЕСИФ.

При финансов инструмент на заем с поделен риск *ефекта на лоста* ще зависи на първо място от процента на покритие на заема с ресурс ЕИСФ. При 50% покритие ефекта ще е два пъти доколкото с 1 евро ресурс отпуснатия заем ще е 2 евро. При 70% покритие ефекта на лоста ще е 1,43 пъти.

Определянето на процента на покритие зависи от участниците в схемата. Колкото е по-висок *ефекта на лоста*, толкова по-ниска ще е подкрепата за крайните бенефициенти. При допускане, че пазарната лихва е в размер на 5% годишно, при 50% покритие на заема на нулева лихва, общата лихва по заема ще се намали наполовина или до 2,5%. При 70% покритие при същите условия лихвата по заема ще се намали до 1,5% годишно.

В доклада на Работната група по гаранционни схеми по Виенската инициатива (Credit Guarantee Schemes for SME lending in Central, Eastern and South-Eastern Europe), покритието с гаранция по отпусканите заеми варира от 40% до 100%, като средните стойности се приближават до максимално допустимите 80% (Нотификация на комисията 2008/C 155).

Фигура 30 Процент на покритие на гаранциите - Vienna Initiative CGS for SME lending

Максималното покритие от 80% следва да гарантира, че финансовите институции ще изпълняват функциите си съгласно приетите добри практики, доколкото те ще задържат минимум 20% от риска. При долна граница под 40%, ефектът от използването на инструмента ще намалее драстично и инструмента няма да е привлекателен за финансовите институции.

Съгласно регламент за изпълнение 964/2014 минималното участие на ФП е в размер на 25% „в допълнение към приноса на програмата, финансовият посредник допринася в съответствие с местните пазарни условия с поне 25 % от общия ангажимент за финансиране чрез отпускане на заеми на МСП в рамките на инструмента за заеми с поделене на риска“.

Прилагането на 50% гаранция по отпускани кредити за съфинансиране на проекти по ПРСР ще гарантира в по-голяма степен жизнеспособността на проекта, доколкото финансовата институция носи половината от риска. Същевременно очакваната помощ под формата на безвъзмездно финансиране ще подобри значително паричния поток на бенефициента и оценката на риска на финансовата институция.

При самостоятелен заем прилагането на 70% гаранция по отпусканите кредити ще защити финансиращата институция в по-голяма степен, като същевременно отпусканите кредити ще са при по-облекчени условия за крайните получатели.

След непосредствения ефект от прилагане на процент на покритие, допълнителен ефект се получава и при участие на други публични или частни инвеститори в капитализирането на инструмента, или чрез изтеглянето на заеман ресурс от пазара на база първоначалната капитализация на фонда. С цел да се намалят разходите за финансиране на фонда, същия може да се структурира при преференциално третиране на частните инвеститори подобно на Инициативата за МСП, където с ресурс по програмата се поема най-високия риск (подчинен риск) 22,5% от портфейла, Хоризонт 2020, ЕИФ и ЕИБ поемат горният риск тип „мецанин“ и първостепенният риск.

Ефект на револвиране

За разлика от помощта под формата на безвъзмездни средства, при използването на финансов инструмент средствата, които са служили за обезпечаване на кредита или гаранцията ще се освободят при изплащането на кредита или съответно освобождаването на гаранцията. Задължението за възстановяване на средствата по отпуснатото финансиране се отразява и за подобряване на финансовата дисциплина на крайните получатели, като също така индиректната намеса посредством финансовите посредници намалява изкривяването на пазара, което може да се получи при неефективно използване на безвъзмездни средства.

При финансов инструмент на заем с поделен риск ефекта на револвиране ще зависи от вида на финансирането и матуритета. При условие че подкрепата е за инвестиционно финансиране следва да се има предвид сроковете за усвояване, матуритета на заема и погасителния план. При покупка на активи усвояването е по-бързо и съответно изплащането на заема може да стартира по-бързо, докато при финансиране на СМР усвояването е в по-продължителен период, съответно очакваните матуритети са по-дълги и съответно ефекта на револвиране ще се проявява в по-дългосрочен период.

5.3 Качествени измерения на добавената стойност от прилагането на ФИ

Освен количествените измерения на добавената стойност от прилагането на ФИ следва да се определят и качествените измерения. Предложения ФИ до момента не е прилаган на пазара в областта на сектор „Земеделие“ и ще допълни действащите към момента гаранционни програми. Доколкото високите лихвени проценти по външното финансиране е най-сериозния проблем при достъпа до финансиране (фиг.24 по-горе), предлагания ФИ ще адресира проблема директно, като същевременно при споделяне на риска с финансиращите институции ще се подобри достъпа до финансиране и на по-рискови жизнеспособни предприятия.

Прилаганата до момента гаранционна схема успява частично да намали лихвените проценти по отпусканите от търговските банки кредити, но основната цел от прилагания инструмент е липсата на достатъчно обезпечения. За разлика от гаранционните схеми, при заем с поделяне на риска подкрепата е директна и по-лесна за разбиране от страна на крайните получатели. Предлагането на инструмента на пазара ще позволи да бъде натрупан и опит не само от страна на УО, но и от страна на крайните получатели, които да предпочетат в бъдеще подкрепа под формата на достъпно финансиране, вместо да кандидатстват за безвъзмездно такова.

5.4 Съвместимост с други форми на публична намеса

В България от 2013 г. се предлага гаранционна програма в подкрепа на бенефициенти по ПРСР 2007-2013 г., като от септември 2016 г. с рециклиран ресурс стартира втора програма насочена както към бенефициенти по ПРСР 2014-2020, така и към предприятия от сектори „Растениевъдство“ и „Животновъдство“. Предлаганата схема цели да бъдат подпомогнати земеделски производители, които са жизнеспособни, но срещат затруднение основно поради недостиг на обезпечения. Доколкото схемата се реализира на пазарен принцип, отстъпките които бенефициентите получават от гледна точка намаляване на разходите за кредит от 2013 г. тези разходи намаляват и към 2015 г. са на пазарни нива. За някои сектори като „Животновъдство“ финансирането остава на средни нива от над 7% (табл.9 по-долу) при 6% средни нива за банковата система.

Въвеждането на ФИ включващ заем с поделяне на риска ще отговори на нуждите на част от предприятията от сектора, които са с по-ниска възвращаемост и съответно не могат да се финансират поради високите разходи за външно финансиране. Високите лихви са и основен проблем пред голяма част от МСП в България – 16%, при средни стойности за ЕС от 7% (Фиг. 24 по-горе). В допълнение гаранционния инструмент оказва влияние единствено в момента на отпускане на финансирането. При заема с поделяне на риска влияние се оказва през целия период на ползване на инструмента, доколкото частта от лихвата по заема която е с ресурс по ФИ е фиксирана. Този ефект е важен при взимане на решение за инвестиционно финансиране, което е с по-дълъг период на изплащане.

Частта от ФИ която е за съфинансиране ще подпомогне и за реализацията на проекти по ПРСР, като също така ще засили интереса и към мерките като цяло. Подобно на предприятията които не търсят финансиране поради очакван отказ, има и предприятия които не кандидатстват с проекти по ПРСР поради невъзможност да осигурят финансиране за тях. Самостоятелния заем ще е алтернатива на грантовото финансиране, като част от предприятията ще предпочетат да ползват кредит при преференциални условия вместо да кандидатстват за субсидии.

5.5 Прилагане на режим на държавни помощи

Селскостопанските дейности попадат в приложното поле на член 42 от Договора за функционирането на Европейския съюз (TFEU) и се отнасят до продуктите, изброени в приложение I към Договора. Регламентът за ЕЗФРСР (Регламент 1305/2013) предвижда, че за дейностите, подпомагани от ЕЗФРСР²¹, правилата за държавна помощ не се прилагат за съфинансиране или допълнителни национални финанси²². Помощта за тези дейности е освободена от изискването за уведомяване по член 108 (3) от Договора, при условие че тя отговаря на съответните условия за съвместимост, определени в Регламента за ЕЗФРСР. Следователно следва да се спазват сумите и процентите на подпомагане, определени в приложение II към регламента.

Член 38, параграф 3 от общия регламент²³ изрично посочва финансови посредници, които отговарят на стандартните срокове и условия, определени от Комисията. Тези стандартизирани ФИ са допълнително дефинирани в Регламент за изпълнение (ЕС) 964/2014. Не е необходимо тези ФИ да бъдат нотифицирани на

²¹ Чл. 81 и 82 от Регламент 1305/2013

²² Чл. 211(2) от Регламент 1308/2013.

²³ Регламент 1303/2013

Комисията, тъй като техните условия и ред са били разработени, за да бъдат съвместими с държавните помощи. Въпреки това, за стандартизирани ФИ, които могат да се считат за приложими или да се използват за основа за ФИ с ресурс от ЕЗФРСР, се прилагат процентите и сумите за подпомагане, определени в приложение II към Регламента за ЕЗФРСР.

5.6 Приложимост на държавна помощ за предложения финансов инструмент

Подробно описание на обхвата, фокуса и вида на предложения финансов инструмент е описано в глава 9 по-надолу. Основните характеристики на предложения финансов инструмент е финансиране чрез заем с поделение на риска с две възможности:

- Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР;
- Самостоятелен заем (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) които ще бъдат отпускани по критериите на под мерки 4.1, 4.2, 6.4 от ПРСР;

По отношение на крайните получатели на финансиране, избраните финансови посредници осигуряват съответствието с приложимите правила за държавна помощ и кумулиране на интензитет на помощта;

В случаите на селскостопански дейности, подкрепяни от ЕЗФРСР, помощта се освобождава от уведомяване на ЕО по чл. 108, параграф 3 от Договора, при спазване на разпоредбите на регламентите за ЕЗФРСР. В този смисъл за помощта, предоставена чрез финансови инструменти за инвестиции в създаването и модернизацията на отговарящи на условията земеделски стопанства съгласно под мерки М 4.1 и М 4.1а и за преработка на продуктите от приложение 1 към ДФЕС, в резултат на продукт, включен в приложение 1 към ДФЕС, помощта посочени в приложение II към Регламент 1305/2013 и освен това, когато се комбинира с безвъзмездна помощ, правилото за натрупване на помощта също се прилага, за да се спази максималният допустим интензитет на помощта.

В тази връзка ФП трябва да изчисли брутния еквивалент на помощта за всяка крайна транзакция на получателя и да гарантира, че тя не надвишава максималния интензитет на помощта, определен на 50% от общите допустими разходи, покрити от заема. В случай на заем за съфинансиране, изчислената ФП Брутен еквивалент на безвъзмездната помощ (БЕБП) ще бъде съобщена на крайния получател, който съобщава това на компетентния орган, предоставил безвъзмездната помощ, за да гарантира, че сумата от всички форми на подкрепата (безвъзмездната помощ и БЕБП) спазват максималния допустим интензитет на съответната инвестиция;

За неземеделски дейности финансовите инструменти са проектирани в зависимост от компонента на държавните помощи съгласно правилата за минимална помощ, определени в Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията (de minimis). Общият БЕБП, заедно с други форми на подкрепа, получени от крайния получател за всеки период от три финансови години, не е по-висок от 200 000 EUR и в същото време не трябва да надвишава максималния интензитет на помощта, приложим към подпомаганя проект. Това е приложимо и в случай на съфинансиране на заеми (съчетание с безвъзмездни средства);

Съгласно регламент за изпълнение на ЕС 964/2014 БЕБП може да се изчисли като: Изчисляване на БЕБП = номиналната сума на заема (в евро) × (разходи за финансиране (стандартна практика) + стойност на риска (стандартна практика) – всички

такси, начислявани от управляващия орган върху приноса от програмата към финансовия посредник) × средно претеглена продължителност на заема (години) × процент на поделяне на риска;

Пример. При кредит от 100 хил. евро, 50% финансиране по програмата, средно претеглена продължителност на заема от 5 г., при стандартни разходи за риск от 3% и 2% разходи за финансиране спестените лихви ще са 12.5 хил. евро което ще е стойността на БЕБП.

5.7 Мерки за намаляване на изкривяване на пазара

При използването на ФИ, целта е да се преодолеят определени недостатъци на пазара, които пречат на инвестициите в сектора да постигнат своя потенциал. Всяка намеса в пазарните отношения обаче има и потенциал да наруши нормалната работа на тези пазари. Важно е да се гарантира, че при намесата на пазара посредством прилагане на ФИ, ще се вземат необходимите мерки за да се постигнат поставените цели при минимизиране на негативните ефекти от намесата на пазара.

Мерките които следва да се предприемат могат да се обобщят на няколко нива както следва:

- На ниво финансов инструмент;
- На ниво финансови посредници;
- На ниво приложение на инструмента.

При използването на ФИ е важно да се анализират наличните форми на подкрепа и възможните варианти за подсилване на тези инструменти. Мерките на ниво финансов инструмент са описани по-горе в частта „Съвместимост с други форми на публична подкрепа“. В допълнение следва да се добави че, при използването на ФИ от значение е също така достатъчната капитализация с цел разпределение на ресурс към няколко посредника. При недостатъчен ресурс, ФИ няма да може да се разпредели сред достатъчно на брой участници, с което ще се наруши и конкуренцията на пазара. Същевременно малкия обем не може да оправдае разходите на посредниците за имплементиране на програмата и промотирането и сред крайните бенефициенти. Възможна е също така и определена селективност на крайните получатели и избягване на поемане на повече риск.

На ниво финансови посредници, прилагането на финансов инструмент осигурява определени предимства на пазара пред другите финансови посредници които не участват. Поради тази причина от съществено значение е процедурата по избор да е съобразена с добрите практики и да гарантира разпределението на ресурса по най-ефективен начин. Процедурата по избор следва да е открита, прозрачна, пропорционална, недискриминационна и обективна, като се взима предвид и опитът и финансовите възможности на кандидатите²⁴.

На ниво приложение на инструмента, предлагането на заем с елемент на съфинансиране посредством финансови институции, ще гарантира че, средствата се отпускат на търговска основа при която оценката на жизнеспособността на проекта от страна на финансиращите институции е от съществено значение. Частичното покритие на риска гарантира, че финансовите посредници ще продължат да разглеждат

²⁴ Регламент за изпълнение (ЕС) 964/2014

кандидатите за кредит съгласно вътрешните си правила и процедури и няма да базират решенията си за финансиране на база споделяния риск. Процедурите за избор на посредници, критериите за допустимост по програмата и мониторинга от страна на мениджъра на фонда следва да гарантират и пълното прехвърляне на ползите от инструмента към крайните получатели. На ниво структуриране на инструмента могат да се заложат и определени цели които ФП следва да постигнат при реализиране на продукта на пазара – структуриране на портфейла по рейтинг, географско покритие, размер на предприятията и др.

Доколкото предложения ФИ цели да се адресират определени пазарни неуспехи и да осигурят финансиране на предприятия срещащи затруднения, е малко вероятно предложения ФИ да има значителен ефект на изместване на съществуващо финансиране. Добре структурираните критериите за допустимост на крайни получатели и на вид финансиране (допустимост само на ново финансиране) ще намалят негативните ефекти, като стимулират инвестиции на предприятия които не биха били реализирани без подкрепата на ФИ. Трябва също да се отбележи, че предоставянето на помощ в рамките на предложения ФИ ще бъде с по-малък деформиращ ефект, отколкото при предоставянето на помощ под формата на безвъзмездно финансиране. В допълнение, средствата използвани за финансиране посредством предложения ФИ подлежат на възстановяване и съответно ще могат да се използват повторно за бъдещи инвестиции.

5.8 Обобщение

- Възможността за привличане на допълнителни ресурси, както от частни, така и от публични участници, е една от най-привлекателните характеристики на финансовите инструменти. Недостатък при привличането на допълнителни ресурси е намаляването на помощта към крайните получатели;
- Друга важна характеристика при използването на ФИ е, че средствата, които са служили за обезпечаване на кредита или гаранцията ще се освободят и ще могат да се използват повторно. Задължението за възстановяване на средствата по отпуснатото финансиране се отразява на подобряване на финансовата дисциплина на крайните получатели. В допълнение индиректната намеса посредством финансовите посредници намалява изкривяването на пазара което може да се получи при неефективно използване на безвъзмездни средства;
- България е една от малкото страни членки които прилагат гаранционна схема по ПРСР 2007-2013 г., като освободените средства се използват за нови гаранции в подкрепа на предприятия от сектор земеделие;
- Използването на ФИ включващ заем с поделение на риска ще допълни прилагания инструментариум от ФИ, като крайните получатели ще получат не само по-високи лихвени отстъпки по ползваното финансиране, но и по голяма сигурност при промяна на лихвените нива на пазара. Предложения ФИ трябва да включва частично споделяне на риска с което да се увеличи количеството на предлаганото финансиране от една страна, и да се гарантира, че крайните получатели са избрани в съответствие с добрите практики от друга;
- Следва да се запази възможността за комбиниране на ФИ и помощ под формата на безвъзмездни средства. Възможността за комбиниране ще увеличи атрактивността на предлаганите мерки и за стопанства които се въздържат да кандидатстват поради невъзможност за финансиране на проектите си. Следва

обаче да се даде приоритет на самостоятелното използване на револвиращата форма на подкрепа под формата на ФИ;

- Предложения ФИ трябва да бъде в съответствие с изискванията на ЕС за държавните помощи и регламентите за ЕЗФРСР. Правила съдържат разпоредби по отношение на максималното ниво на помощ на предприятие и за проект, методите за изчисляване на брутния еквивалент на безвъзмездна помощ (БЕБП и други разпоредби по отношение на видовете предприятия, допустими за помощ, изискванията за прозрачност, за помощ и друга отчетност и изисквания за мониторинг;
- Заем с поделяне не риска може да се структурира и като стандартен инструмент отговарящ на изискванията на регламента и на изискванията за държавните помощи в сектор „Земеделие“;
- ФИ следва да се структурира по такъв начин че, да се сведе до минимум всяко изкривяване на пазара. Финансовите посредници, оперират на пазарни принципи по отношение подбора и оценката на рисковия профил на кредитополучателите с което в по-малка степен изкривяват пазара от колкото при използването на инструменти за безвъзмездно финансиране.

6. Допълнителни публични и частни ресурси

6.1 Въведение

Тази глава се анализират възможностите за ФИ да генерира допълнителни средства от публичния и частния сектор. Тази глава изчислява размерът на допълнително финансиране, което се очаква да се активира, представя оценка на ефекта на лоста и се анализира необходимостта от преференциално възнаграждение на привлечения допълнителен ресурс.

6.2 Очаквани размер на съфинансиране и допълнителни източници на частно финансиране

Анализът на допълнителните публични и частни ресурси, които могат да се генерират в допълнение към средствата по ПРСР, с които е капитализиран ФИ включва:

- средства които могат да се генерират допълнително на ниво крайни получатели (минимални изисквания за съфинансиране на инвестиции от страна на крайни получатели), като следва да се отбележи че тези средства не се считат за национален публичен или частен принос към ПРСР;
- допълнителни средства на ниво фонд или Фонд на Фондовете (ФоФ);
- средства които са национално съфинансиране по програмата при определени обстоятелства;
- финансови или нефинансови (като земя част от инвестиционен проект и др.).

Следва да се отбележи, че до края на периода на допустимост (31.12.2023 г.) могат да се предоставят допълнителни ресурси, които съставляват национално съфинансиране на ПРСР. В член 59, параграф 4, букви в) и г) от Регламента за ЕЗФРСР се предвижда, че максималният размер на вноската от ЕЗФРСР може да се увеличи с 10% за ФИ управлявани от или при споделено управление от страна на УО, и до 100% за ФИ при ФИ на равнище ЕС.

Всяка финансираща институция изисква определено самоучастие при финансирането на инвестиционен проект. По гаранционната програма по ПРСР 2007-2013 г. минималното самоучастие е обвързано с процентът на гаранцията издавана от НГФ. При над 15 % собствено участие е предвидено гаранцията да се при максимално допустимия размер от 80%, като при невъзможност за осигуряване на такова самоучастие е допустимо предоставяне на допълнителни обезпечения които да заменят необходимия ангажимент от страна на крайните получатели. ФП са ангажирани при отпускането на средствата по инвестицията да следят и влагането на предвидените собствени средства на кредитополучателите.

Определянето на минимално самоучастие предоставя възможност за изчисление на допълнителните средства, които ще се вложат от страна на крайните получатели, за да се определи общото ниво на инвестиции генерирани от прилагането на инструмента. По гаранционната схема по ПРСР при гарантирани кредити в размер на 238 млн. лв., реализираните проекти са на стойност 375 млн. лв. или средните стойности на собственото финансиране при реализацията на проектите е в размер на 36,5% от размера на инвестициите.

С оглед на данните по-горе, може да се допусне, че крайните получатели ще допринесат с около 30% собствени средства за финансиране на инвестиции

реализирани с подкрепата на ФИ, като при реализиран кредитен портфейл от 72,3 млн. евро. сумата на инвестициите ще достигне 103.3 млн. евро.

6.3 Преференциално възнаграждение

Стандартният подход към възнагражденията предполага, че частните и публичните инвеститори споделят същите рискове и възнаграждения (*pari passu*), за да се съобразят с разпоредбите за държавните помощи. Необходимостта от въвеждане на преференциално възнаграждение следва да се предвиди в предварителната оценка на схемите ФИ на ЕЗФРСР. Такива схеми за възнаграждение трябва да бъдат съвместими с правилата за държавна помощ.

През програмния период 2014-2020 г. преференциалното възнаграждение е разширено и включва и погасен дългов капитал (член 37, параграф 2 (в) и чл. Член 44, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 *„Преференциалното възнаграждение не надхвърля необходимото за създаване на стимулите за привличане на насрещни ресурси от частни инвеститори и не предоставя свръх компенсация на частните или публичните инвеститори, работещи съгласно принципа на инвеститор в условията на пазарна икономика. Хармонизирането на интересите се гарантира чрез подходящо поделение на рисовете и печалбата и се осъществява на базата на обичайната търговска практика и е съвместимо с правилата на Съюза за държавната помощ.“* и член 6, параграф 1, буква г) на делегиран регламент № 480/2014 на Комисията *„преференциалното възнаграждение за частните инвеститори или публичните инвеститори, работещи съгласно принципа на инвеститор в условията на пазарна икономика, както е посочено в член 37, параграф 2, буква в) и член 44, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, е пропорционално спрямо рисковете, поети от тези инвеститори, и е ограничено до необходимия минимум за привличането на такива инвеститори, като това се гарантира чрез определени условия и предпазни процедури“.*

Вследствие на това управляващите органи биха могли да обмислят:

- асиметрично разпределение на печалбата, с процент на препятствие (*hurdle rate* – минималната норма на възвръщаемост на инвестицията, изисквана от инвеститора), като се дава предимство на частните партньори;
- преференциално плащане на таксите на мениджърите в рамките на ограниченията, установени с делегирания Регламент (ЕС) № 480/2014 на Комисията;
- преференциален изходен режим;
- споделяне на асиметричните загуби, например ако управляващият орган реши да покрие риска от първа загуба на земеделски заем.

Рамката на Общия регламент за групово освобождаване може да помогне на управителния орган да улесни процедурите за държавна помощ за преференциална схема за възнаграждения.

До колкото ФИ се реализира за първи път по ПРСР, привличането на допълнителен ресурс следва да не бъде сред целите на инструмента при първото му прилагане. Включването на допълнителен ресурс изисква ФИ да генерира приходи от изпълнението с цел покриване на разходите към инвеститорите. Въвеждането на лихва по ресурса предоставен от ФИ може да направи инструмента неатрактивен като цяло, особено когато все още не е натрупан опит в прилагането.

На по-късен етап, при интерес към инструмента, е възможно да се привлече и допълнително частен ресурс срещу определено възнаграждение в зависимост от риска. Набраните средства по програмата може да се структурират като най-рисковата част (първостепенния риск) бъде поет от средствата предоставени от ПРСР (споделяне на асиметричните загуби, при което управляващият орган покрива риска от първа загуба на земеделски заем, а горният риск от инвеститорите). Преференциалното третиране на инвеститорите ще допринесе за намаляване на лихвените разходи по набраните допълнително средства и ще разшири обхвата на програмата при минимално увеличение на лихвените разходи от страна на крайните получатели.

Разходите за мениджърите следва да се съобразят с установените прагове по Регламент (ЕС) № 480/2014 и предоставените средства за реализиране на ФИ. При слаба капитализация на инструмента, разходите по регламент може да са недостатъчни за да покрият разходите за приложение на инструмента, като следва да се предвиди преференциално възнаграждение над допустимите прагове по Делегирания Регламент (ЕС) № 480/2014. При добра капитализация, е възможно и да се търсят нива под тези по регламент.

При капитализация на схемата с 40 млн. евро, таксите на мениджърите в рамките на ограниченията, установени с Делегирания Регламент (ЕС) № 480/2014 на Комисията ще са в размер на 2,9 млн. евро за период от 5 г. или 7% от предоставения ресурс. Средствата платени от ФоФ на финансовите посредници са до 0,5% годишно от средствата от програмата или около 0,8 млн. евро. При разпределение на лимитът към поне 4 ФП генерирания портфейл няма да е достатъчен като генериран нов обем кредити, за да покрие разходите на финансиращите институции по приложение на инструмента на пазара, като получаваното възнаграждение и в същото време възнаграждението по програмата.

6.4 Оценка на ефекта на лоста

По силата на член 140 от Финансовия регламент и член 223 от Правилника за Прилагане, общия ефект на лоста от еврофондовете е равен на размера на финансиране за крайните получатели, разделена на сумата на приноса на ЕС. При изчисляване на ливъридж, участието на крайните получатели със собствен ресурс за реализиране на инвестициите не се включва, както и инвестиционните цикли след първото усвояване на ресурса по програмата. Номиналната стойност на всеки разход се отчита независимо от това дали тя е възстановима или невъзстановима фонд. Ефектът на лоста = *Общата сума на финансирането към допустими крайни получатели* разделено на *Средствата предоставени по линия на ЕЗФРСР*.

В *Общата сума на финансирането* се включват:

- средствата предоставени по линия на ЕЗФРСР;
- средствата предоставени като национално съфинансиране;
- допълнително привлечени средства от други инвеститори;
- лихвени и други пригоди от управление на средствата;
- приспадат се разходите за управление на ФИ

При капитализиране на схемата с ресурс от ЕЗФРСР в размер на 34 млн. евро и 6 млн. евро национално съфинансиране (15%), при реализиране на кредитен портфейл при разпределение 25% за кредити за съфинансиране и 75% за самостоятелни заеми, очаквания ефект на лоста ще е в размер на 1,8 пъти, като разпределено по различните

продукти ще е 2,2 пъти за кредитите за съфинансиране и 1,6 пъти за самостоятелния заем.

6.5 Обобщение на Констатации

- Подходящо разработения ФИ има потенциал да се увеличи размерът на финансирането достъпно до предприятията от сектор „Земеделие“ в България, като същевременно намали съществено и разходите за неговото обслужване;
- При първоначалното стартиране на ФИ не се предвиждат привличане на допълнителни средства с оглед да се преценят резултатите от прилагането на ФИ. Без допълнителни средства към ФИ, очаквания ефект на лоста на база % на покритие на кредитите с ресурс по програмата ще е в размер на 1,8 пъти, като разпределено по различните продукти ще е 2,2 пъти за кредитите за съфинансиране и 1,6 пъти за самостоятелния заем нивото на участие на ЕС;
- Крайните получатели ще допринесат с около 30% собствен ресурс за финансиране на инвестиции реализирани с подкрепата на ФИ;
- На по-късен етап, при интерес към инструмента, е възможно да се привлече и допълнително частен ресурс срещу определено възнаграждение в зависимост от риска. Преференциалното третиране на инвеститорите ще допринесе за намаляване на лихвените разходи по набраните допълнително средства и ще разшири обхвата на програмата при минимално увеличение на лихвените разходи от страна на крайните получатели;
- Преференциално възнаграждение на ниво фонд мениджър ще е необходимо при ниски нива на капитализация по програмата. При капитализация на схемата с 40 млн. евро, таксите на мениджърите в рамките на ограниченията, установени с делегирания Регламент (ЕС) № 480/2014 на Комисията ще са в размер на 2,9 млн. евро за период от 5г. или 7% от предоставения ресурс;

7. Оценка на изводите от прилагани до момента инструменти

Разглеждането на прилаганите до момента ФИ е от значение при структурирането на нови инструменти. Анализа на факторите за успех и проблемите при изпълнението могат да допринесат за по-прецизно структуриране на ФИ и по-ефективното му прилагане на пазара.

7.1 Въведение

При разглеждане на възможностите за прилагане на ФИ на българския пазар е важно да бъдат отчетени:

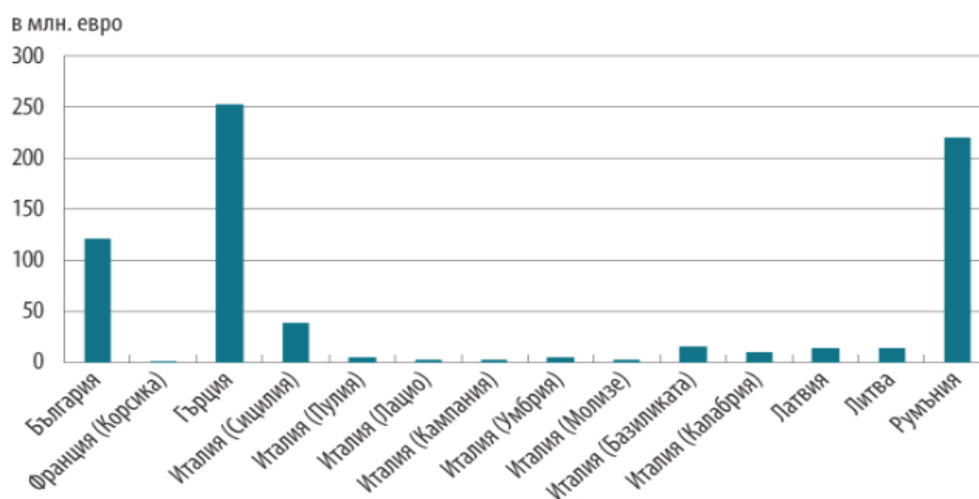
- силните и слаби страни на прилаганите до момента инструменти в сектора;
- как натрупания до момента опит може да се приложи с оглед повишаване на ефективността на новите ФИ.

Тази глава следва насоките в оценяването на реализираните ФИ в предходния програмен период и описва как тези уроци са били отчетени при проектирането на ФИ в текущия. В тази глава се разглеждат и констатациите на ЕСП относно прилагането на ФИ в областта на развитието на селските райони.

7.2 Изводи - Европейската сметна палата

Специалният доклад на Европейската сметна палата „Успешно и насърчително ли е действието на финансовите инструменти в областта на развитието на селските райони?“²⁵ предоставя задълбочен анализ на успехите и неуспехите на прилаганите ФИ в областта на развитието на селските райони в програмен период 2007-2013 г. Според доклада в периода 2009-2014 г. държавите членки са установили 11 гаранционни фонда (в България, Франция (Корсика), 8 различни региона в Италия, както и в Румъния) и 3 кредитни фонда (в Гърция, Латвия и Литва), но нито един фонд за рисков капитал. В края на 2013 г. ЕС и държавите членки са участвали с около 700 млн. евро във финансови инструменти в областта на развитието на селските райони.

Фигура 31 Отпуснати средства по държави членки - ЕСП - Специален доклад 5/2015

Източник: Данни от бизнес плановете, съответните годишни доклади за напредъка за 2013 г. и изчисления на ЕСП.

²⁵ <https://www.eca.europa.eu/en/pages/DocItem.aspx?did=31658>

Докладът очертава редица въпроси свързани с това как ФИ са били прилагани през предходния програмен период, като прегледа на тези констатации и коментарите на ЕК са важни при структурирането на новите ФИ. Някои от най-важните уроци за структурирането на ФИ, които могат да се направят от доклада са обобщени по-долу.

Правната рамка за периода 2007—2013 г. не е била разработена конкретно за целите на политиката за развитие на селските райони. При разработването на тази рамка ЕК не е оценила и взела предвид специфичните характеристики на областта на развитието на селските райони. *„В тази област, за разлика например от областта на сближаването, повечето потенциални бенефициенти представляват малки земеделски стопанства, които обикновено получават безвъзмездна финансова помощ, а проектите също са с много малък обхват. В допълнение, управляващите органи в държавите членки не са разполагали с достатъчен опит по отношение на различните видове финансиране с изключение на безвъзмездната финансова помощ.“*

Целите са формулирани твърде общо и не е направена ясна оценка на реалните нужди. Количествена оценка на нуждите липсва, а качествена оценка посочва твърде общи трудности за сектора на селското стопанство. *„Всички програми са се ограничавали единствено до посочването на липсата на ликвидност и общите трудности на земеделския сектор при получаване на достъп до кредит. Тази слабост в първоначалната оценка на нуждите е довела до голям брой свръх капитализирани финансови инструменти.“*

Финансовите инструменти не се считат за полезни от по-голямата част от държавите членки. Основната отбелязана причина е липсата на търсене на финансовите инструменти, тъй като потенциалните бенефициенти не са били добре запознати с тях и са били свикнали да финансират проектите си чрез безвъзмездна финансова помощ. В началото на 2018 г. в Брифинг доклад относно Бъдещето на ОСП излизат Европейската сметна палата призова бъдещите разходи в рамките на общата селскостопанска политика (ОСП) да се основават на амбициозни и подходящи цели за постижения, като същевременно се зачитат напълно изискванията за законност и редовност. Необходимо е също да се изразходват средства, когато те могат да постигнат значителна добавена стойност за ЕС. *„Средствата за селското стопанство могат да бъдат разпределени там, където е вероятно да бъдат изцяло изразходвани, а не където се разглеждат ключовите нужди и се постигат резултати“*, заяви Жоао Фигейреу, член на ЕСП, отговарящ за Брифинг доклада. *„Това отразява култура на изразходване, а не култура на изпълнение“*

Финансови инструменти са били свръхкапитализирани. Липсата на подходяща оценка на потребностите и търсенето води до свръхкапитализация. Друга причина за свръхкапитализацията на гаранционните фондове — незадоволително определяне на коефициентите на рискова експозиция. В отговора си ЕК посочва че, *„За програмния период 2014—2020 г., оценката на коефициента на рискова експозиция, обозначена в член 42, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕС) № 1303/2013 като предварителна оценка на риска, отразява необходимостта от подходящ принос от програмата за покриване на очаквани и неочаквани загуби от новите заеми.“*

Финансовите инструменти имат слаби резултати по отношение на револвирането на средствата. Това се дължи основно на ниския процент на усвояване. Само 45% от 700-те милиона евро, разпределени на финансов инструмент в областта на капитала са били действително гарантирани или изплатени на крайните получатели.

Следователно наличните средства са били използвани по-малко от веднъж. ЕК правилно отбелязва в коментарите си че, „*Финансовите инструменти могат да бъдат оценени единствено от гледна точка на реванширащия ефект в края на жизнения им цикъл, особено тези, създадени в края на програмния период.*“

Ефектът на лоста се наблюдава рядко, а някои от фондовете са били създадени твърде късно. Много малко допълнително публични или частни средства са въввлечени в допълнение към средствата от ЕЗФРСР и приноса на страните членки. В някои случаи финансовите инструменти са създадени в края на програмния период, или времето между одобрението и имплементирането е прекалено дълго.

Незадоволителен мониторинг. Липса на конкретни цели и индикатори за изпълнение в рамките на програмите за развитие на селските райони. Като следствие липсва проследяване на нивата на ефект на лоста, на револвиране или нивата на загуби.

Липса на яснота по отношение на процедурите по приключване и политика за излизане.

Подобрения – по отношение на новия програмен период ЕСП отбелязва:

- Задължителна предварителна оценка за всички ФИ;
- Поетапно капитализиране, свързано с изпълнението на ФИ;
- Възможност за създаване на различни финансови инструменти, регламентирани Стандарти инструменти;
- Задължително докладване, включително показатели за изпълнение.

ЕСП отбелязва, че някои пречки все още остават:

- Опасност от надценяването на необходимия капитал. Адекватна предварителна оценка е от съществено значение;
- Риск, че инструментите стартират на късен етап;
- Опасност от недостатъчно внимание върху дългосрочните ефекти. Финансови инструменти са били използвани, за да се отговори на краткосрочни трудности;
- Цели за въвличане на частен ресурс не се таргетират;
- Зависимостта от субсидии в периода 2014-2020 остава висока.

7.3 Примери за финансови инструменти

Въпреки че има редица примери за използването на финансови инструменти, финансирани от структурните и инвестиционни фондове на ЕС в широк спектър от сектори, за целите на настоящия доклад фокуса е към тези примери, които са съотносими към сектор селското стопанство. Фи-компас са публикували казуси относно използването на финансовите институции в рамките на ЕЗФРСР в редица страни от ЕС, като до момента има организирани три годишни конференции на тема ЕЗФРСР, а четвъртата е през месец юни 2017 г. в София.

7.3.1 България - Гаранционна схема

Гаранционна схема по ПРСР 2007-2013

При одобрението на ПРСР 2007-2013 г. не е предвидено прилагането на финансови инструменти. Глобалната икономическа и финансова криза през 2008 г. влошава значително достъпа до финансиране на предприятията, като това се отразява и на изпълнението на ПРСР. В резултат на това на база на извършен ex-ante анализ в края

на 2011 г. е предложено изменение в ПРСР, включващо създаването на гаранционна схема в подкрепа на бенефициенти по три мерки от ПРСР.

Съгласно предложеното изменение и на база § 76 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2012 г. в края на 2011 г. е подписано финансово споразумение между НГФ ЕАД и МЗХ, с което се договаря учредяването на гаранционна схема в подкрепа на бенефициенти по ПРСР, която ще се управлява и отчита от „НГФ“ ЕАД като отделен финансов блок, съгласно чл. 51, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1974/2006 на Комисията. Окончателното одобрение на осмото изменение е през месец май 2012 г. с което се предвижда учредяването на гаранционен фонд, като предоставения ресурс от 171,3 млн. евро е намален до 121,1 милиона евро. Срещу тези средства „НГФ“ ЕАД следва да издаде гаранции за 1 150 млн. лева, които да покриват до 80% от размера на кредитите, отпуснати от банките-партньори за реализация на проекти на бенефициенти по мерки 121, 122 и 123 от ПРСР 2007-2013.

НГФ е избран директно като изпълнител на гаранционната схема и съгласно одобрението следва да избере финансовите посредници след провеждане на процедура по ЗОП. През септември 2012 г. НГФ стартира открита процедура с предмет *„Избор на банки-партньори на „Национален гаранционен фонд“ ЕАД за осъществяване на дейността по изпълнение на гаранционна схема по Програма за развитие на селските райони“*. Поръчката включва 14 обособени позиции, като най-малката е за 10 млн. лв. гаранции, а най-голямата за 81 млн. лв.

Процедурата приключва в края на 2012 г., и през януари 2013 г. са подписани първите оперативни споразумения с осем финансови посредници. За срока на изпълнение 2013-2015 г. са проведени общо 4 поръчки, като подписаните споразумения са с 14 търговски банки.

Като параметри при определянето на изпълнител са заложили:

- Максимален лихвен процент по отпусканите кредити (не повече от 9%);
- Срок за разглеждане на заявленията за отпускане на кредит;
- Предлагана цена за администриране на кредитите (от 0,01% до 0,15%, като банката следва да не събира такси и комисионни от кредитополучателите).

Параметри на гаранционната схема:

- Гаранции до 80% от кредита, като % гаранция зависи от собственото участие на бенефициента при реализацията на проекта;
- Максимална сума на гаранция в размер на 3 млн. лв. на кредитополучател;
- Лимит за плащане на ниво обособена позиция – 20% от максимално достигнатия размер на портфейла;
- Допустими кредити – инвестиционни кредити за реализация на проекти на МСП, бенефициенти по мерки 121, 122 и 123;

Към месец септември 2014 г. гарантираните портфейли към търговските банки са коригирани от 1 150 млн. лв. на 300 млн. лв. на база решение на Консултативния комитет по програмата, като с Анекс №2 от 14.10.2015 г. на управляващия орган са възстановени средства в размер на 79 млн. евро и като капитала по схемата остават 42 млн. евро.

За срока за включване на кредити в гарантирания от НГФ подкрепените бенефициенти са 544 като НГФ е издава гаранции в размер на 185,6 млн. лв. (по кредити в размер на 238,1 млн. лв. по проекти в размер на 375 млн. лв.).

Таблица 11 Разпределение на издадени гаранции по ПРСР 2007-2013–Данни – Годишен доклад на НГФ към 2015г.

Мярка	Брой МСП	Персонал	Сума на проектите в млн. лв.	Сума на кредитите в млн. лв.	Сума на гаранциите в млн. лв.
121 Модернизиране на земеделските стопанства	485	2 965	261	171	136
123 Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти	62	822	114	67	50
Общо по трите мерки	544	3 787	375	238	186

Резултатите от прилагане на гаранционната схема са съпоставими с резултатите на специализираните в сектор селско стопанство гаранционни фондове в ЕС. В табл.12 по-долу са представени данни гаранции в сектор селско стопанство за 2016 г. публикувани данни от Европейската асоциация на гаранционни институции (АЕСМ). Общият обем на гаранциите в портфейла в сектора на земеделието е близо 19% от общия обем, а обемът на новоотпуснатите средства е 9%. Резултатите за различните институции са представени, както следва:

Таблица 12 Гаранции в сектор земеделие - данни АЕСМ 2016

Country	Scheme	Volume guarantees in portfolio ('000€)	Volume Newly granted guarantees ('000€)	Total number guarantees in portfolio (in units)	Number Newly Granted Guarantees (in units)
Croatia	HAMAG-BICRO	€ 56,958	€ 1,168	488	8
France	SIAGI	€ 626,414	€ 52,978	3,571	433
Germany	VDB	n/a	€ 17,600	n/a	53
Hungary	AVHGA	€ 479,923	€ 338,727	14,449	8,586
	Garantiqa	€ 26,849	€ 17,473	429	250
Italy	ISMEA	€ 13,752,357	€ 1,996,540	114,497	21,356
Latvia	altum	€ 11,100	€ 2,007	177	20
Lithuania	Garfondas	€ 129,600	€ 77,760	1,151	216
Portugal	Agrogarante	€ 334,190	€ 136,707	7,132	1,632
Romania	FGC-Rural	€ 238,885	€ 48,475	1,935	1,788
	FNGCIMM	€ 27,663	€ 12,773	488	156
Serbia	GF VOJVODINA	€ 7,821	€ 962	502	39
Spain	CESGAR	€ 206,186	€ 69,767	3,016	969
Total Agriculture		€ 15,897,946	€ 2,772,937	147,835	35,506
Total AECM		€ 85,342,511	€ 30,090,067	2,630,848	654,963

През програмен период 2007-2013 г. се реализира и гаранционна схема в подкрепа достъпа до финансиране на МСП. Холдинговия фонд по JEREMIE (ХФД) се финансира от Европейския фонд за регионално развитие заедно със съфинансиране в размер на 15% от държавния бюджет по линия на Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007 – 2013 г.”. Реализирания портфейл кредити с гаранции по програма Джереми за периода 2012-2014 г. е в размер на 301 млн. евро, като са подписани споразумения с 5 банки. От отпуснатите кредити 160 млн. евро са инвестиционни (53%).

Като основна забележка към гаранционните схеми през 2007-2013 г. ЕСП посочва свръхкапитализацията на фондовете. Основни причини за свръхкапитализацията по гаранционната схема в България са:

- Надценяване на потенциалния пазар за гаранции и липса на гъвкавост. Схемата се реализира за първи път в България и е затворена за бенефициенти по три мерки от ПРСР – 121, 122 и 123. Финансовите институции се избират по процедура по ЗОП, което допълнително усложнява извършването на промени при необходимост. Аналогичен проблем имаше и при старта на програма Джереми, където първоначално бяха допустими само

инвестиционни кредити, но в следствие програмата бе отворена и за оборотни такива и лесно адаптирана към споразуменията с участващите банки;

- Посочения потенциал гаранции в размер на 1 150 млн. лв. гаранции при 80% покритие на гаранцията следва да покрие портфейл от кредити в размер на 1,5 млрд. лв. За сравнение, кредитната експозиция на търговските банки към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е в размер на 1.4 млрд. лв. към 31.12.2012 г., а гарантираните кредити от НГФ за 2011 г. към всички сектори са 172,4 млн. лв. (отчети на НГФ за 2011 г.).
- В анализа на потенциала не е отчетено, че част от реализираните проекти се финансират от собствени средства. По данни от схемата към 2015 г. стойността на гаранциите спрямо стойността на проектите е 50%. Също така на се отчита и че част от проектите се реализират самостоятелно или с кредит, но без гаранция;
- Не на последно място от времето на извършването на анализа през 2011 г. до първите кредити по семата изминава повече от една година, време през което част от проектите се изпълняват и съответно намалява и потенциала от бенефициенти по програмата.
- Схемата се реализира за първи път и не е позната, както за финансовите институции, така и за бенефициентите по програмата. Гаранционната схема се реализира с участието на 14 банки (като две от тях са без включени кредити). Участието на по-голям кръг от финансови посредници дава по-голям избор на бенефициентите, благоприятства създаването на конкуренция сред търговските банки и за популяризирането на схемата. Друг успешен проект е партньорството с програма „Бразди“ на БНТ както и организираната кампания за популяризиране от страна на МЗХ.

Други фактори;

- Високи нива на ливъридж – ефектът на лоста, по схемата се постига посредством използване на лимит за плащане. По схемата НГФ издава гаранции в размер до 80%, но ще плати по предявени гаранции до 20% от портфейла (изчислен като максимална стойност за периода на включване). По схемата издадените гаранции са в размер на 185,6 млн. лв. като необходимия капитал за покриване на риска съгласно споразуменията е в размер на 25,6 млн. лв. или 7.25 пъти. При условие че лимитът се калкулира спрямо реализирания портфейл, то необходимия капитал би бил 20% от 185,6 млн. лв. или 37,1 млн. лв. По-високия ливъридж е благоприятно за схемата доколкото въвличения частен ресурс е по-висок, но в същото време намалява ефекта от прилагането на схемата поради „усещане“ за по-ниска защита и по-малко капиталови облекчения за финансиращите институции. На портфейлна основа при 100 млн. лв. гарантиран портфейл, гаранцията покрива 80 млн. лв., но реално плащането ще е ограничено до 16 млн. лв. (100*80%*20%).
- Квази портфейлен подход – по схемата търговските банки анализират финансовото състояние на бенефициентите и структурират финансирането, като за всяка гаранция до 500 хил. лв. е необходимо одобрение от НГФ, а над 500 хил. лв. от сформирания консултативен комитет с представители от НГФ и МЗХ. Потвърждението от страна на НГФ се фокусира върху критериите за допустимост, което дава по-голяма сигурност на финансиращите институции,

- но от друга страна създава административни затруднения и завишава разходите по реализация на схемата.
- Разходи за изпълнение – изборът на НГФ значително намалява разходите за управление на схемата. Съгласно подписаното финансово споразумение, НГФ може да покрива само реално извършени разходи, като те следва да не надвишават 2% годишно от предоставения ресурс. Разходите заплащани към търговските банки за администриране на схемата са минимални доколкото в голяма част от подписаните споразумения дължимата такса е на минимален размер от 0,01%. Към края на 2015 г. лихвените приходи от вложения капитал покриват напълно разходите за управление и риск. При условие че банките следва да не събират такси и комисионни по гарантираните кредити, съчетано с минимална такса за администриране на този портфейл води и до по-малко намаление на крайната цена по кредитите и съответно намалява и ползите за бенефициентите.
 - Ниво на риск – до 31.12.2017 г. платените гаранции към търговските банки са в размер на 1,3 млн. лв. което спрямо реализирания портфейл е едва 0,7% за период от 5 г. Ниският процент на загуби показва, че проблемът с достъпа до финансиране е по-скоро свързан с липсата на ликвидни обезпечения, отколкото с кредитния риск на бенефициентите по програмата. Сравнително ниските лихвени проценти също потвърждават, че финансовите институции не третират тези кредитополучатели като такива със завишен риск. Важно е да се отбележи и че търговските банки следва да следят и верифицират разходването на средства по кредитите с оглед изпълнението на проекта и получаването на субсидията, с което рискът от загуба се намалява значително. Изискването за минимално самоучастие от страна на бенефициента също така играе роля за намаляването на риска.
 - Изисквания за намаляване на обезпеченията. По схемата не са поставяни реални показатели, а е формулирано, че банките следва да прилагат облекчена процедура. Приоритетно кредитите са обезпечавани с активите, които се финансират по съответния проект, включително сумата на субсидията по проекта.

Резултатите от анкетата показват че, гаранционната схема по ПРСР 2007-2013 е много добра като структуриране и с равни оценки като много добра и нуждаеща се от подобрения като изпълнение. Основните препоръки са по отношение на облекчаване на процесите по одобрение и докладване. За повече информация Приложение 2 (Анкета Финансови посредници).

Гаранционна схема с ресурс от освободени гаранции

Финансовите инструменти са атрактивни от гледна точка на това, че вложените средства за капитализиране на инструмента в последствие могат да се използват повторно. Важна стъпка след приключване на периода за включване на кредити в гарантирания портфейл в края на 2015 г. е да се анализира действието и резултатите от прилагането на ФИ и да се стартира нов, така че да не се използва „инерцията“ от действието на предходната схема и да не се получава времеви период през който потенциалните бенефициентите по програмата да не могат да получат подкрепа при достъпа си до финансиране.

След приключване на срока по гаранционната схема по ПРСР 2007-2013 г., с част от освободения ресурс в размер на 50 млн. лв. НГФ стартира нова схема за

гарантиране на портфейл от кредити, отпуснати с цел реализация на проекти по Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г., кредити на бенефициенти по Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г., както и предприятия в сектор „Растениевъдство“ и „Животновъдство“. По схемата е възможно да се включват и кредити за оборотни средства на допустими бенефициенти.

За разлика от предходната схема е премахнат лимитът за плащане с цел големи капиталови облекчения за търговските банки и съответно увеличаване на трансфера на ползи към бенефициентите. Премахването на лимитът за плащане е и в следствие на по-ниския гаранционен процент (по закон до 50%). Включването в гарантирания портфейл отново става след предварително одобрение.

От м. август 2016 г. до м. октомври 2016 г. са подписани споразумения с 17 банки и една микрофинансираща институция като към 31.12.2017 г. гарантираните кредити са 141 на брой, за обща сума от 92 млн. лв., съответно издадените гаранции са за сумата от 46 млн. лв. Основна част от генерирания портфейл, 55% е за гаранции по проекти по ПРСР 2014-2020, като 39% за предприятия в сектор „Растениевъдство“ и 6% за „Животновъдство“. Към 31.12.2017 г. ангажиментът по издадените гаранции е в размер на 25 млн. лв. или 50% от средствата по програмата. Капиталът по програмата може да се увеличи при освобождаване на ангажиментите по предходната гаранционна схема (допълнителни средства около 25 млн. лв.) където загубите към момента са под 1%. При ресурс от над 40 млн. евро и ливъридж от 5 пъти гаранционния ангажимент който може да бъде поет е в размер на 200 млн. евро, като риска може да бъде разпределен подобно на Инициативата за МСП – първостепенния риск се покрива с ресурс от програмата – до 40 млн. евро, а загубите над тази сума от НГФ, ББР или друг инвеститор.

Лихвите по гарантираните кредити варират в широки граници, като минималната лихва по кредит е 1,6%, а максималната 8,9%, като кредитите за финансиране на проекти по ПРСР са с по-благоприятни условия. Средните лихви по предоставените кредити по вид на финансирането и инвестицията са представени в табл. по-долу.

Таблица 13 Средни лихви по гарантирани кредити НГФ ПРСР - отчет до МЗХ за 2017г.

	Животновъдство	ПРСР 2014-2020	Растениевъдство
Банкова гаранция		2,03	
Инвестиционен	7,38	4,31	5,11
Оборотен	5,68	4,00	5,10

По-високия риск по кредитите към сектор „Животновъдство“ се показва и посредством покритието на кредитите с обезпечение. Средният процент на обезпечение по кредитите е 52%, като най-слабо обезпечени са кредитите за реализация на проекти по ПРСР 2014-2020.

Таблица 14 Средни стойности на покритие с обезпечение по кредити гарантирани от НГФ ПРСР - годишен отчет до МЗХ за 2017г.

	Животновъдство	ПРСР 2014-2020	Растениевъдство
Банкова гаранция		40%	
Инвестиционен	94%	35%	61%
Оборотен	105%	39%	74%
	99%	37%	67%

Съгласно подписаните споразумения, кредити по програмата ще се включват до 31.07.2018 г. При продължаване на схемата след този период, мерките за подобрене на схемата може да включват:

- Увеличение на гаранционния процент до максимално допустимите 80% (ограничение по закон до 50% - необходима промяна в Закона за ББР);
- Договаряне на допълнителен ресурс с оглед предоставеното финансиране – договаряне на ливъридж (анексиране на финансовото споразумение или ново споразумение между кредиторите);
- Облекчаване на процедурата за издаване на гаранции в размер до 500 хил. лв. на портфейлен принцип, за по-големи суми след предварително потвърждение (Решение на консултативен комитет и промяна в правилата за работа по схемата);
- Структуриране на схемата с елемент на държавна помощ (субсидия за гаранционна такса или лихвени субсидии) в подкрепа на конкретни сегменти – млади фермери, стартиращи предприятия, иновативни проекти и др. В момента схемата е на пазарен принцип и финансиращите институции заплащат гаранционна такса;
- По-добри капиталови облекчения за покритата част от гаранцията; НГФ няма рейтинг. При приемане на рейтинга на ББР рисковото тегло на гаранциите ще е 50% при 0-во рисково тегло при рейтинг AAA или експозиция към държавата (комуникация с БНБ, и писмо от БНБ относно третирането на гаранциите по схемата);
- Допълнителни мерки за публичност, включително и от страна на участващите финансови институции;
- Консултантски услуги насочени към бенефициентите по програмата с оглед структуриране на финансиране с гаранция по програмата;
- Съвместна схема с участието на ФМФИБ, ЕИФ с оглед опита и възможностите за добавяне на стойност (подобно на схемата в Италия²⁶ Agri Italy Platofom, където гаранционната схемата е без лимит за плащане и участват УО, ЕИФ и третата по големина банка в Италия - CDP).

Следва да се отбележи и че НГФ предлага и две схеми на портфейлен пазарен принцип, където също са допустими предприятия от сектор „Земеделие“, включително и бенефициенти по ПРСР 2014-2020. По данни от отчета за 2017 г. гаранциите за собствен риск по разрешен размер са в размер на 340 млн. лв., от които 19% са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. Предприятия от сектора са допустими и по програма COSME (субординирани гаранции на портфейлен принцип с лимит за загуби по кредити до 150 хил. евро и субординирани гаранции с предварително одобрение за включване за кредити над 150 хил. евро без лимит за загуби) с контра гаранция от ЕИФ.

Гаранционна схема ЕИФ Джереми

В България, Холдинговия фонд по JEREMIE (ХФД) се финансира от Европейския фонд за регионално развитие заедно със съфинансиране в размер на 15% от държавния бюджет по линия на Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007 – 2013 г.”.

²⁶ EIF - Agri Italy Platofom: The uncapped guarantee instrument open call Published on 24 January 2018

Първият инструмент приложен на пазара е портфейлна гаранционна схема с лимит на плащане от 25%. По програмата ЕИФ издава 80% гаранция по всеки кредит, при които има пълно признаване с оглед на капиталови облекчения (рейтинг AAA на ЕИФ). Целта на схемата е да бъде преодолян констатиран пазарен дефект включващ:

- нисък дял на дългосрочното финансиране;
- високи изисквания за обезпечение (както по отношение на покритие на дълга, така и по отношение на вида на приемливите обезпечения);
- кратък гратисен период, който не винаги съответства на сроковете и бизнес плановете на проекта;
- незадоволено търсене на финансиране между 50 000 и 500 000 лева

Подписани са споразумения с пет търговски банки, като от 2011 г. до 2016 г. реализирания портфейл от кредити е в размер на 345 млн. евро при кумулативно ниво на загуба от 2,2%. Схемата е капитализирана с 60 млн. евро които са усвоени напълно.

Основните фактори за успех посочени в публикувания на страницата на Фи-компас казус е желанието на участниците да се адаптират към динамичната обстановка на пазара, както и разширението на обхвата на инструмента с включването на обратното финансиране в критериите за допустимост. Като основни предизвикателства се посочват различни административни въпроси при старта на схемата, доколкото същата се прилага за първи път, мерките за информираност и нивата на доверие и предсказуемост между участниците.

Финансиране чрез поделяне на риска ЕИФ Джереми

Схемата за финансиране чрез поделяне на риска е втората схема приложена в подкрепа достъпа до финансиране на пазара в България от страна на ЕИФ по програма Джереми. Отпускането на кредити по схемата стартира в началото на 2013 г. през пет търговски банки. За разлика от гаранционната схема, където основен проблем са високите изисквания за обезпечение, поделянето на риска със съфинансиране при 0% цели да бъде намалени съществено лихвите по ново отпуснатите кредити. Същевременно се запазва и ефекта от споделяне на риска доколкото 50% от финансирането по всеки кредит се реализира с ресурс по програмата. Таксите за управление заплащани на ФП са в диапазона 0,5% до 1,5%

По програмата са отпуснати над 4 000 кредита на обща стойност в размер на 489 млн. лв. при среден лихвен процент от 3,9%. Нивата на ефект на лоста са много по-ниски от гаранционната схема, но ефекта за предприятия е по-осезаем и разбираем. В допълнение ресурса с който е капитализирана програмата се предоставя на финансиращите институции и влиза реално в икономиката.

Фондове за дялов капитал – ЕИФ Джереми

Фондовете за дялов капитал са разпределени в три инструмента²⁷:

- Акселератор и сийд фондове- ресурс от 70,4 млн. лв. и ливъридж от 76 млн. лв.;
- Фонд за рисков капитал- ресурс от 27,9 млн. лв. и ливъридж от 39,9 млн. лв.;
- Фондове за съфинансиране- ресурс от 97,8 млн. лв. и ливъридж от 195,5 млн. лв.

Двата фонда за съфинансиране са Empower Capital и фонд BleckPeak. Empower Capital е фонд, който оперира с 21 милиона евро, предоставени от Европейския инвестиционен фонд по инициативата JEREMIE, с мандат да осигурява достъп до дялово

²⁷ Годишен отчет на „Джереми България“ ЕАД за 2016 г.

финансиране на български компании в етап на растеж²⁸. Хранително преработвателната промишленост е част от ключовите индустрии в които инвестира фонда. По данни от в-к Капитал²⁹ Empower Capital и "Юнийда индъстрис" отпускат мецанин финансиране от 6 млн. евро на "Кремио", с което дружеството да придобие търговското предприятие от банките кредитори (Уникредит Булбанк и ОББ) включващо погасяване на задължения в размер на 5.1 млн. евро, и 0,9 млн. евро начален капитал за инвестиции. По време на участието на фонда в компанията като миноритарен собственик "Кремио" успя да увеличи продажбите си с 12% през 2016 г. и с още 25% през 2017 г., като през декември 2017 година Empower Capital успешно реализира инвестицията с продажбата на дела си. Друга инвестиция в сектора е The Bakers Company предлагаща семки и ядки, както и тестени продукти. Компанията е един от лидерите на българския пазар и успешно изнася повече от 45% от продукцията си в страни от Европа и Близкия изток. Третата инвестиция в сектора е на фонд BlackPeak в "Ригана", водещ български и регионален специализиран доставчик на съставки за хранително-вкусовата промишленост.

Акселератор и сийд фондове включват фонд Eleven и фонд Launchub, като двата фонда са предоставили финансиране на над 180 стартиращи компании. В хранително-вкусовата индустрия фонд Eleven инвестира в четири предприятия включващи, фирма за производство и разпространение на крафт бира, фирма за производство и доставка на висококачествени хляб и десерти, споделено работно място за готвачи и платформа за продажба на храна от малки български ферми.

Фонда за рискови инвестиции NEVEQ - първият фонд за рисков капитал специализиран в ИТ на Балканите с 30 млн. евро капитал. Една от инвестициите на фонда в размер на 300 хил. евро е технологичният стартъп Bee Smart Technologies. Продуктът на Bee Smart Technologies представлява ERP система за пчелари, която събира данни за състоянието на кошерите, анализира ги и предлага в разбираема форма. В края на 2017 г. фирмата печели наградата „Best IoT startup in Central Europe for 2017“³⁰.

Инициатива за МСП

Инициативата стартира през 2016 г. с подписването и ратифицирането на необходимите споразумения. ЕИФ публикува покана за заявяване на интерес за избор на финансови посредници с краен срок за кандидатстване 30.11.2016 г. По поканата са заявили интерес 14 финансови посредника, като са заявени гаранции за общо 780 млн. евро. До края на 2016 г. с 10 от финансовите посредници са сключени оперативни споразумения с обща стойност на кредитните портфейли 608 млн. евро.

По програмата ЕИФ издава гаранции в размер на 60% от всеки кредит, като не е поставен лимит за загуби. По този начин участващите финансови институции се възползват напълно от капиталовите облекчения на гаранцията. Ефекта на лоста в случая се постига не като се прехвърля тежестта към финансовите посредници прилагайки лимит на загубите, а посредством разпределяне и поемане на риск от други инвеститори или програми. С ресурса по Инициативата за МСП се поема най-високия

²⁸ <http://empowercapital.net/bg/about-us/>

²⁹ В-к Капитал „Млечна фабрика за серийни предприемачи“ 11 дек 2015

³⁰ <http://www.neveq.com/en/stories/view/bee-smart-technologies-won-cesa-s-2017-best-io-t-startup-in-central-europe>

риск (подчинен риск) 22,5% от портфейла, Хоризонт 2020, ЕИФ и ЕИБ поемат горният риск тип „мецанин“ и първостепенният риск.

Към 31.03.2018 г. подкрепените МСП са 2258 бр., като предоставеното финансиране е в размер на 305 млн. евро³¹. Разпределението на средствата е 22% към микро предприятия, 40% към малки и 37% към средни. Към края на 2017 г. средно претеглена лихва по портфейла от кредити е в размер на 3%.

ФМФИБ – Микрокредитиране със споделен риск

Парите предоставени по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. са 50 млн. лева. Разпределението на бюджета съгласно процедурата по ЗОП е на 13 позиции от които най-малката е 1 млн. лв. а най-голямата 10 млн. лв. Финансовите посредници, които ФМФИБ избира, следва да осигурят необходимото частно съфинансиране в размер на минимум 20% или 30% от всеки кредит, предвид вида краен получател. Финансовите посредници ще предоставят средствата под формата на микрокредити в размер от 5 000 до 48 895 лева към целевите групи крайни получатели. По отношение на финансовия ресурс, предоставен от ФМФИБ, финансовите посредници ще прилагат лихва в размер на 0%.

Финансирането е под формата на микрокредити и е предназначено за стартиращи и социални предприятия.

Таблица 15 ФМФИБ – Микрокредитиране със споделен риск

Основни параметри на финансовия инструмент:

- Размер на кредитите - от 5000 лв. до 48 895 лв.
- Срок на кредита - до 10 години.
- Възможност за гратисен период по главницата - до 2 години.

Допустими дейности за финансиране:

- Придобиване на материални и нематериални дълготрайни и краткотрайни активи за развитие или разширяване на дейността на предприятието /самонаетото лице или покриване на др. разходи, свързани с основната стопанска дейност.
- Работен капитал за развитие или разширяване на дейността.
- Специфично и професионално обучение на служителите/работниците или предприемача/самонаетото лице.

Допустими бенефициенти:

- Стартиращи предприятия.
- Стартиращи предприятия на лица от уязвими групи (безработни повече от 6 м., лица с увреждания и младежи до 29г.).
- Социални предприятия (стартиращи и съществуващи).

Основни предимства на микрокредитите по ОПРЧР :

- Конкурентен лихвен процент на микрокредитите към крайните получатели – от 2,9% до 7,2 %.
- Благоприятни условия за покритие с обезпечение.
- Осигуряване на възможности за дългосрочно финансиране - до 10 години
- Достъп до финансиране на групи крайни потребители, които досега не са имали достъп до такива средства

В определеният от възложителя срок са получени заявления за участие за 10 обособени позиции, като на 08.12.2017 г. в сградата на Министерството на труда и

³¹ Презентация от 17 май 2018 г. Шесто официално заседание на КН на ОПИК и на ОПИМСР
<http://opik.bg/news/shesto-ofitsialno-zasedanie-na-kn-na-opik-i-na-opimsp>

социалната политика Фондът на фондовете подписа първите си две споразумения с финансови посредници. Договорените средства възлизат на 3,4 млн. лв., като споразумения са подписани с „Микрофонд“ АД за 2 млн. лв. и „СИС Кредит“ АД за 1,4 млн. лв.

Липсата на интерес от страна на ФП може да се обясни с:

- Липса на допълнителна подкрепа насочена към бенефициентите на програмата. Програмата е насочена към подпомагане на младежката заетост, осигуряване на достъпно финансиране за създаване и развитие на стартиращи предприятия. Достъпа до финансиране в случая следва да се съчетае и с нефинансова подкрепа към крайните бенефициенти. Във Франция³² при 300 хил. евро кредитен фонд е предвидена и нефинансова помощ в размер на 160 хил. евро, като тази подкрепа е от съществено значение за реализацията на схемата;
- Недостатъчно възнаграждение за ФП. Процедурата изисква високи административни разходи от страна на ФП, като в допълнение ФП не следва да не събират такси и комисионни от крайните получатели. Възнаграждението изплащано от страна на ФМФИБ в размер до 2% годишно и се изплаща върху средствата предоставени от ФМФИБ. То е недостатъчно да покрие разходите по изпълнение на схемата (за администриране на схемата и кредитите) при малки обеми на портфейла. В допълнение ФП получават и намалени лихвени приходи, доколкото те получават реална лихва за частта която се финансира със собствен ресурс, а частта финансирана с ресурс по програмата е с нулева лихва;
- Усложнени процедури. Усложнена процедура за избор на ФИ и администриране на портфейла от кредити с оглед подбора на допустими бенефициенти, калкулиране и администриране на помощта и др.

7.3.2 Румъния – финансови инструменти

Гаранционен фонд 2007-2013

През програмен период 2007-2013 г. Управляващият орган по ПРСР в Румъния структурира два гаранционни фонда. Първият е за бенефициенти по ПРСР мерки 121 и 123, а втория за МСП по мерки 312 и 313 и компонент от мярка 123 (за неземеделски инвестиции). Схемата е капитализирана със 116 млн. евро като за срока на действие от 2010 до 2015 г. издадените гаранции по мерки 121 и 123 са 771 на обща стойност от 299 млн. евро към 31 финансов посредника.

Според Адела-Щефан от Министерство на земеделието и селските райони научените уроци от предходния програмен период включват (презентация Фи-компас):

- идентифициране на силни и уязвими места:
 - положителни резултати в предишни програмни периоди (САПАРД, ПРСР 2007-2013);
 - използване на новия набор от разпоредби с цел подобряване на работата на финансовите институции;
- оценка на административния капацитет:
 - специализиран персонал;
 - усъвършенстване на процеса на възлагане на обществени поръчки;

³² Microcredits for social inclusion (France) Case study - <https://www.fi-compass.eu/publication/case-studies/case-study-microcredits-social-inclusion-france>

- нови и подробни разпоредби, свързани с ФИ, включени в конкретни делегирани актове и актове за изпълнение;
- възможности / ограничения за допустимост: оборотен капитал, ДДС;
- съвместимост с държавните помощи: кумулиране на помощ в случай на ФИ заедно с безвъзмездни средства;
- допустими разходи при закриване: предварителна оценка на риска [чл. 42, параграф 1, буква б) от Рег. (ЕС) №. 1303/2013].

Според Споразумението за партньорство на Румъния за програмен период 2014-2020 ³³, резултатите на гарантираните схеми по ЕЗФРСР през 2007-13 г. (структурирани като схеми без държавна помощ) са разочароващи в сравнение със схемите за субсидирани кредити по програма САПАРД по време на предприсъединителния период. Гаранционните схеми не успяват да преодолеят препятствията пред достъпа до финансиране причинени от кризата след 2008 г. Вследствие на това сумата, отпусната на схемите за гаранции през 2013 г. са намалени с около 50% (от 220 млн. Евро публичен принос до 116 млн. Евро).

Инструмент за поделяне на риска 2014-2020

Съгласно заключенията от предварителната оценка за ФИ в рамките на Националната програма за развитие на селските райони ("НПРР") 2014-2020 г. "и неговите актуализации (" предварителната оценка ") и одобрени от Министерството на земеделието и развитието на селските райони на 9 септември 2016 г., е установено разминаване между търсенето и предлагането на финансиране на селското стопанство и неземеделските дейности в селските райони на стойност 2,4 млрд. евро.

Като инструмент за справяне с пазарната неефективност, Правителството на Румъния възлага на ЕИФ в рамките на споразумение за финансиране със създаването на Фонд на фондовете ("ФoФ") по смисъла на член 2, параграф 27 от Общия регламент („фонд на фондове“ означава фонд, създаден с цел да се допринесе с подкрепа от програма или програми за няколко финансови инструменти. Когато финансовите инструменти се прилагат посредством фонд на фондове, организацията, прилагаща фонда на фондове, се счита за единствен бенефициер по смисъла на точка 10 от настоящия член). ФоФ се финансира от ЕЗФРСР от НПРР през 2006 г. сума от 87.8 млн. евро и е съфинансирана от националния бюджет в размер на 6,1 млн. евро. Фондът на ЕЗФРСР цели да улесни достъпа до финансиране на местните земеделски стопани и предприемачи в селските райони и ще бъде осъществен чрез инструмент за поделяне на риска на портфейла с финансови посредници, който ще бъдат избран от ЕИФ. Таксите за управление заплащани на ФП са част от оценката на изпълнителя и се договарят в зависимост от таксите които ФП ще събират от крайните получатели.

На 16.03.2018 г. ЕИФ публикува покана за изразяване на интерес към финансови посредници относно схемата за финансиране чрез споделяне на риска. Предложени са две възможности:

- Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР;

³³ http://www.fonduri-structurale.ro/Document_Files/Stiri/00014830/sfvjd_Acord%20de%20parteneriat%20oficial.pdf

- Самостоятелен заем (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) който ще бъде създаден по под мерки 4.1, 4.1а, 4.2, 4.2а и 6.4 от НППР.

Съфинансирането с ресурс по програмата е в размер на 70% от отпускания кредит, като по тази част не се калкулира и лихва към крайните бенефициенти с което ще се намалят значително и лихвените разходи.

Освен в Румъния, ЕИФ управлява финансови инструменти в сектор „Земеделие“:

- Франция – Гаранционна схема в два региона покриващи инвестиции по мерки 4, 6 и 8 при общ размер на гарантирания портфейл от 135 млн. евро. Гаранцията по програмата е безплатна за крайните получатели (изчислява се БЕБП), като по програмата се гарантира до 80% от кредитите с лимит на загуби от 10 до 25%.
- Италия – Гаранционна схема с участието на УО в 6 региона, ЕИФ, ЕИБ и CDP (третата по големина Италианска банка). По схемата се гарантира до 50% от кредитите при общ размер на портфейла от 306 млн. евро без лимит за загуби. С включването на други региони, портфейла може да се увеличи с 578 млн. евро. Допустими са инвестиции по мерки 4.1 и 4.2.

7.3.3 Латвия - кредитен фонд

В програмния период 2007-2013 в Латвия е създаден кредитен фонд насочен към фермерите и риболова. Целта е да се осигурят нисколихвени заеми, които да осигурят финансиране на проекти по ЕЗФРСР и ЕФМДР. Общият размер на ФИ е в размер на 44,7 милиона евро от които 7,2 милиона евро от ЕФМДР и 37,6 милиона от ЕЗФРСР. Кредитният фонд се фокусира върху следните шест предвидените мерки в ПРСР за Латвия 2007-2013 и оперативната програма в сектор Рибарство 2007-2013:

- модернизация на земеделските стопанства;
- добавяне на стойност към земеделски продукти;
- създаване и развитие предприятие;
- развитие на туристическите дейности;
- инвестиции в аквакултурите;
- преработка и маркетинг на рибни продукти и аквакултури.

ФИ е насочен към предоставяне на финансиране на бенефициенти по програмите, получатели на безвъзмездна помощ за финансиране за изпълнение на инвестиционните си проекти. Трябва да се отбележи, че практиката на безвъзмездна финансова помощ по предварително финансиране с кредити от ФИ не е разрешена в програмния период 2014-2020 г.

Финансовия инструмент е предоставен за изпълнение на държавното дружество "Rural Development Foundation". Три банки проявяват интерес и са били избрани като финансови посредници. Казусът отбелязва, че е имало сравнително малко апетит за ФИ с местните банки, дължащ се на сравнително ниското възнаграждение и необходимостта да има единен лихвен процент за всички длъжници, независимо от техния кредитен риск. Друг проблем е сложната система на вземане на решения и оценка на проекта по отношение на множество различни институции и че по-добре организиран процес може да направи програмата по-достъпни за крайните получатели.

Друга специфика е, че финансовите посредници носят изцяло риска от неплащане на клиентите, като при неизпълнение не се получава и възнаграждение от Кредитния фонд. Субсидираните лихвени проценти по заемите във връзка с финансирането на проекти по програмите се взимат предвид от разплащателната

агенция да може помощта да остане под допустимите прагове. Кредитите по програмата са обикновено с 2% по-евтини спрямо пазарните нива.

7.3.4 Естония – кредитен фонд

Финансовия инструмент в Естония се осъществява чрез Агенция за развитие на селските райони (MES). Агенцията е създадена от естонското правителство през 1993 г. с цел предоставяне на заеми, капиталова подкрепа и гаранции за земеделските стопанства, преработвателите на селскостопанските продукти и МСП в селските райони. Така че финансовите инструменти са много подходящи за цялостната дейност на организацията. Агенцията има и опит с финансов инструмент изпълнението от ЕФР през предходния програмен период. На тази основа предварителната оценка за ФИ в новия програмен период също така препоръчва агенцията да участва в новата финансова рамка.

За финансовите инструменти през програмен период 2014-2020 е отделен бюджет от 36 млн. евро разпределен по под-мярка 4.1 с бюджет от 17 млн. евро, под-мярка 4.2 с бюджет от 6 млн. евро и под-мярка 6.4 с 13 млн. евро. Финансовите инструменти са разделени в три продукта и включват кредити за растеж с бюджет от 14,2 млн. евро, дългосрочен инвестиционен кредит с бюджет на схемата от 16,1 млн. евро и гаранционна схема с бюджет от 5,7 млн. евро. Двете кредитни схеми стартират през 2016 г., докато гаранционната схема още не е в действие.

Както се подчертава в изследването на случая публикувано на страницата на Фи-компас, ФИ в Естония е предназначен за допълване на съществуващата система за субсидиране на сектора, като се цели да бъдат подпомогнати като увеличи интереса към мерките и спомогне за реализацията на проектите:

"В контекста на Програмата за развитие на селските райони, предварителната оценка за ФИ препоръчва прилагането на даден финансов инструмент като допълнение към невъзвръщаем подкрепа (безвъзмездни средства), а не да го заменя. По-конкретно, предварителната оценка предполага, че ако е формулиран, за да спомогне на бенефициенти на безвъзмездна помощ за предоставяне на собствения принос, Финансовия инструмент вероятно ще се увеличи броят на кандидатстване за безвъзмездна помощ, а също и броя на завършените проекти, като по този начин спомогне и за изпълнението на съответните мерки. Финансовият инструмент също се разглежда като начин за разширяване на разположение на подкрепата, тъй като бюджетът за безвъзмездна финансова помощ е ограничен."

7.3.5 Унгария – комбинирана схема за микрокредитиране с безвъзмездна помощ

Схемата е въведена в Унгария с ресурс от ЕФРР по време на програмния период 2007-2013 г. Схемата цели да осигури възможности за финансиране на Микро предприятия, които не са използвали кредити или са имали ограничен достъп до финансиране. Схемата е структурирана така, че до 45% от проектните разходи са финансирани с безвъзмездна помощ, до 45% са финансирани със заем и минимум 10% е от собствен ресурс на предприятията. Отпусканите кредити са в размер до 66 хил. евро като елементът на грант е до 50% от кредита. Елементът за отпускане на безвъзмездна помощ направи много привлекателна схемата за малките и средни предприятия, като ресурсът по нея в размер на 223 млн. евро е напълно изчерпан към

2013 г. В периода на действие от март 2011 г. до февруари 2013 г. 9 389 предприятия се възползват от нея.

Управляващият орган изпълнява схемата посредством холдингов фонд (новоучредено публично дружество към Унгарската банка за развитие, създадено да развива и управлява финансови програми за унгарските МСП), който се разпределя ресурса към няколко финансови посредници.

Финансовите посредници разглеждат исканията и предоставят кредита и безвъзмездната помощ. Схемата се изпълнява на "едно гише". Микропредприятията кандидатстват по схемата през финансовите посредници осигуряващи финансирането. Държавният холдингов фонд действа като "бек-офис" изплащайки гранта.

7.4 Обобщение

Тази глава очерта някои от основните поуки от предишен опит с въвеждането и прилагането на финансови инструменти за селското стопанство в България и други страни, включително и опит от използването на ФИ в други сектори. Резултатите са следните:

- България е една от малкото страни членки в прилагането на ФИ в сектор „Земеделие“. Свързкапитализацията на ФИ е обща недостатък констатиран не само за България;
- Свързкапитализацията по гаранционната схема в периода през програмен период 2007-2013 се дължи основно на надценяване на потенциала по схемата, забавянето на старта на програмата и липсата на гъвкавост при прилагане на инструмента;
- Недостатъчната капитализация в същото време може да доведе до изкривяване на пазара, недостатъчно покритие и добавена стойност от прилагането на финансовия инструмент;
- Включването на повече финансови посредници (ФП) при изпълнението на ФИ намалява риска от изкривяване на пазара, увеличава конкуренцията между тях и способства за подобряване на условията към крайните получатели;
- Положителна страна е стартирането на схема с освободен ресурс, която да утвърди прилагания гаранционен инструмент на пазара като възможност за подкрепа достъпа до финансиране на предприятията от сектор земеделие;
- Структурата на ФИ трябва да е привлекателна за пазара. Важно е заплащането на ФП да е адекватно на дейностите по прилагане на ФИ, както и да се намали административната тежест при изпълнението (за ФП и крайни получатели);
- Опитът в други страни от ЕС показва, че когато ФИ се осъществяват чрез посредници, управляващите органи трябва да сте сигурни, че подпомагането се прехвърли изцяло от посредниците върху крайните получатели;
- Посредством ФИ основно се подпомагат мерки насочени към материални и нематериални инвестиции в земеделските стопанства и предприятията, преработващи и добавящи стойност към земеделски продукти и в по-малка степен към инвестиционна подкрепа на неземеделски дейности.

8. Предложена инвестиционна стратегия и препоръки

8.1 Въведение

Предложената инвестиционната стратегия за въвеждането на ФИ в областта на земеделието е структурирана на база анализ на пазарните пропуски и нуждите на сектора от подкрепа при достъпа до външно финансиране. Насърчаването на конкурентоспособността на МСП е един от 11 инвестиционни приоритети на структурните и инвестиционни фондове на ЕС през програмен период 2014-2020. Финансови инструменти могат да повишат нивото на предлагане на кредити, като допринасят за растежа и развитието на сектора, което е в съответствие и с целите на ПРСР. Подобряването на достъпа до финансиране е елемент от оценката на потребностите по ПРСР 2014-2020 с акцент върху следните приоритети/области:

2А) Подобряване на икономическите резултати на всички земеделски стопанства и улесняване на реструктурирането и модернизиранието на стопанствата, особено с оглед на увеличаването на пазарното участие и ориентацията и на разнообразяването в селското стопанство

2Б) Улесняване на навлизането на земеделски стопани с подходяща квалификация в селскостопанския сектор, и по-специално приемствеността между поколенията

3А) Подобряване на конкурентоспособността на първичните производители чрез по-доброто им интегриране в селскостопанската и хранителната верига посредством схеми за качество, които да добавят стойност към селскостопанските продукти, популяризиране на местните пазари и къси вериги на доставки, групи на производителите и организации и между браншови организации

3Б) Подпомагане на превенцията и управлението на риска на стопанства

В проучване публикувано на страницата на Фи-компас³⁴ на база данни от ГД земеделие към ноември 2017 г. се посочва, че „ако се приеме, че финансовите инструменти е по-вероятно да се използват в комбинация от мерки и фокус области, то подобряването на икономическите резултати на стопанствата (приоритет 2А) има най-голям потенциал, с общ бюджет от почти 21 милиарда евро. Ясно е, че тази сума не може да се счита за показателна за потенциала на финансовия инструмент, тъй като свързаните с него мерки биха могли да са насочени към интервенции които не са подходящи за финансови инструменти“.

В допълнение се посочва, че „според обосновката на ПРСР, мерките и подмерките могат да се смесят или комбинират в една фокус област по начин по който най-добре да отговорят на специфичните нужди. Доколкото ЕЗФРЗР има различни видове операции и дейности, е възможно да се отпусне помощ за един вид операция с подкрепата по финансов инструмент, предоставен за друг вид операция, в рамките на една единствена мярка. Такава гъвкавост също е видим с разходите за програмиране, т.е. бюджетът за ПРСР на една мярка може да бъде разпределен навсякъде различни области и приоритети. Аналогично, една фокус област може да получи принос от повече от една мярка. Такава гъвкавост също така е възможна с разходите за програмиране, т.е. бюджетът за ПРСР на една мярка може да бъде преразпределен по различни области и

³⁴ EAFRD financial instruments in 2014-2020 Rural Development Programmes

приоритети. По подобие, една фокус област може да получи принос от повече от една мярка.“

Инвестиционната стратегия за предложените ФИ също следва да отразява тези приоритети и възможности. Предложената инвестиционна стратегия също следва да осигури, че ФИ ще увеличат ефективността на вложения публичен ресурс посредством въвлечане на допълнителен частен ресурс и ще подкрепят ръста на инвестициите в целевите приоритети.

8.2 Определяне обхвата, фокуса и вида на финансовия инструмент

Новата правна и политическа рамка за развитие на селските райони (в рамките на ЕЗФРСР) насърчава използването на Финансови инструменти в допълнение към подкрепа на базата на безвъзмездни средства, по-специално чрез разширяване на възможностите за изпълнение на финансовите инструменти, инвестициите, които могат да бъдат подкрепени чрез Финансови инструменти и потенциалните крайни получатели. Финансовите продукти включват:

- заеми;
- гаранции;
- капиталови инвестиции.

Предимства и недостатъци

Всеки един от финансовите продукти има своите предимства и недостатъци и следва да се разгледа през призмата на участващите страни – Управляващия орган, Финансовите посредници и Крайните получатели.

Първите два инструмента са с най-широко приложение. Както е посочено в доклада на ЕСП за в периода 2009—2014 г. държавите членки са установили 11 гаранционни фонда (в България, Франция (Корсика), 8 различни региона в Италия, както и в Румъния) и 3 кредитни фонда (в Гърция, Латвия и Литва) и нито един фонд за рисков капитал.

Потенциал за фондове за рисков капитал има в хранително-вкусовата промишленост където в предходния програмен период успешно са финансирани няколко предприятия от сектора по управяването от ЕИФ фондове от програма Джереми.

Основната разлика между заем с поделен риск и ограничената портфейлна гаранция се състои в начина на използване на средствата предоставени за създаването на финансовия инструмент. При заема с поделен риск средствата се предоставят на финансовите посредници за съфинансиране на допустими крайни получатели. При ограничената портфейлна гаранция средствата с които се капитализира фонда се инвестират в ниско рискови пазарни инструменти, като финансовите посредници се ползват от гаранцията, издадена от мениджъра на финансовия инструмент. Плащане по гаранциите ще се случи при загуби и предявяване на сумата по гаранцията.

Използването на ресурса предоставен за капитализиране на финансовия инструмент води и до специфики при структурирането на самия инструмент:

- Допълнителни средства - при гаранционните схеми допълнителните средства по инструмента могат да се увеличат, както с въвеждането на лимити за плащане на ниво портфейл, така и с поемане на част от риска от други инвеститори, без да е необходимо физическо капитализиране на фонда. При прилагане на кредитен

фонд е необходимо фонда да бъде капитализиран с оглед съфинансиране на предвидената част от портфейла отпускан от ФП. И в двата случая е възможно прилагане на преференциално третиране на допълнителните средства при констатиране на необходимост в предварителната оценка.

- Капиталови облекчения. При гаранционните схеми капиталовите облекчения зависят както от рейтинга на гарантиращата институция (или допълнителните държавни гаранции, от които тя се ползва при издаването на гаранции), така и от наличието на лимит за плащане (доколкото този лимит ограничава максималната загуба която може да се прехвърли към ФИ). При кредитната схема за частта която се съфинансира, ФП получава ресурс от кредитния фонд.
- Споделяне на риск – При гаранционния инструмент е възможно увеличение на процента на споделяне на риск, като в същото време риска по портфейла да се контролира посредством лимитите за плащане, като по този начин се цели да се облекчат изискваните обезпечения от страна на крайните получатели.
- Ликвидност – използването на гаранционна програма увеличава обема на новоотпуснатите кредити и способства за намаляване на ликвидността, докато при кредитната схема този ефект е единствено в частта която се финансира от страна на посредниците.
- Повторно използване – За заемните средства револвиращият ефект започва веднага след като заемите (или части от заема) се погасяват и отпускат заеми отново. При гаранционния инструмент може да има по-ниски стойности поради специфики по формиране на портфейла или освобождаването на гаранционния ангажимент.

Други ползи са ФП които са общи и за двата инструмента са достъпа до нови клиенти, както и видимост на пазара с оглед реализация на ФИ в полза на сектора.

От гледна точка на Крайните получатели, използването на гаранции е свързано в по-голяма степен с намаляване на изискванията за обезпечения и по-малък интензитет на помощта (особено при прилагане и на лимит за плащане на ниво портфейл). При кредитната схема интензитетът на помощта е по-голям, като ползите за крайните получатели са основно в по-ниските разходи по финансиране и по-малка степен на чувствителност при увеличение на пазарните лихви, което е от значение при инвестициите с по-дълъг период на възвръщаемост. Частичен ефект има и от гледна точка на облекчаване на обезпеченията с оглед нивото на споделяне на риска. При дълговите инструменти, крайните получатели запазват и контрола върху предприятията си, за разлика от капиталовите инструменти.

От гледна точка цена на финансирането, използването на гаранционна схема има ограничено влияние върху намаляването на разходите за финансиране. При условие че разходите за финансиране се формират от разход за ресурс, администриране и риск, гаранция по кредита ще се отрази частично върху премията за риск с оглед частичното споделяне на риска по инструмента. При гаранционна схема без лимит на плащане ефекта може да се проследи директно, но при използване на лимит за плащане на ниво портфейл този ефект отслабва. Този недостатък може да се преодолее с включването и на лихвена субсидия като част от ФИ, но това усложнява управлението и е близо до практиката на безвъзмездно финансиране. При прилагане на кредитна схема с поделяне на риска ефекта от схемата е както върху частта за риск, така и в частта разход за ресурс. Отражението върху крайните разходи за финансиране са директни доколкото част от заема се съфинансира по програмата.

От гледна точка на УО, гаранционната схема изисква по-малко средства за капитализация с оглед ефективното разпределяне на ресурса сред финансовите посредници. При прилагане на лимит за плащане от 12,5% и гаранция от 80% с капитал от 10 млн. евро ще се генерира портфейл от кредити в размер на 100 млн. евро. Съгласно чл. 8 на Делегиран регламент 480/2014, когато чрез финансови инструменти се предоставят гаранции, трябва да бъдат изпълнени следните изисквания:

- а) трябва да бъде постигнато подходящо съотношение между размера на средствата от програмата, които са отделени за покриване на очаквани и неочаквани загуби от нови заеми или други инструменти за споделяне на риска, подлежащи на покриване от гаранциите, и размера на съответните преведени средства по нови заеми или други инструменти за споделяне на риска;*
- б) определянето на съотношението се извършва чрез разумна предварителна оценка на риска за конкретния предлаган гаранционен продукт, като се отчитат специфичните пазарни условия, инвестиционната стратегия на финансовия инструмент и принципите на икономичност и ефикасност. Предварителната оценка на риска може да се преразгледа, ако това се налага поради последвали промени в пазарните условия;*
- в) средствата от програмата, отделени за гаранции, отразяват предварителната оценка на риска;*
- г) ако финансовият посредник или ползващото се лице по гаранциите не е превело на крайните получатели планираните средства по новите заеми или други инструменти за споделяне на риска, допустимите разходи се намаляват пропорционално.*

Високите нива на ливъридж обаче намаляват капиталовите облекчения за финансовите посредници и съответно стимулите за тях да облекчат изискванията за обезпечения към крайните получатели, което е и основна цел на прилагането на гаранционните инструменти като цяло.

Премахване на този ефект е възможно при гаранционна схема без лимит за загуби, като в такъв случай тежестта не се прехвърля към Финансовите посредници, а допълнителния риск се поема от други институции (подобно на инициативата за МСП).

Предложен финансов инструмент

Като се имат предвид структурата на сектор „Земеделие“, нуждите от инвестиции, възможностите на финансовите институции и реализираните до момента финансови инструменти както в България, така и в други страни членки, анализа показва, че подходящия продукт е финансов инструмент, включващ финансиране чрез заем с поделяне на риска с две възможности:

- 1. Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР;
- 2. Самостоятелни заеми (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) отпускани съгласно критериите на под мерки 4.1, 4.2, 6.4 от ПРСР³⁵.

³⁵ Включването на критериите по мерки 8.6 и 16.1 или други мерки ще усложнят изпълнението на програмата доколкото ФП следва да съблюдават критериите за допустимост

Отпусканите кредити по т.1 ще подпомогнат реализирането на одобрени проекти по ПРСР, като също така ще увеличат и интереса към програмата с оглед възможностите за финансиране. Кредитите по т.2 са алтернатива на помощта под формата на безвъзмездни средства, като се стимулират инвестиции в избраните мерки в следствие на достъпно финансиране от избраните финансови посредници.

Съфинансирането с ресурс по програмата е в размер на 50% от отпускания кредит за съфинансиране и в размер на 70% за самостоятелните заеми, като по тази част не се калкулира лихва към крайните бенефициенти с което ще се намалят значително и лихвените разходи. Допълнителен стимул за намаляване на лихвата по финансираната част от финансовите посредници е и споделянето на риска по кредитите. По-високият процент за самостоятелните заеми цели да направи инструментът по-атраکتивен и да осигури по-голяма подкрепа за предприятия, които не ползват безвъзмездно финансиране по ПРСР.

Основните предпоставки за предлагането на ФИ включващ финансиране чрез поделяне на риска са:

- Високите лихвени проценти са основна причина, посочвана от предприятията при достъпа им до финансиране (фиг. 25), като съществуват и дисбаланси по размер и вид на предприятията. Съществува съществена разлика между лихвата предлагана на микро предприятия и лихвата по кредити на средни предприятия. Налице са и съществени разлики между сектори – в животновъдството средните лихви са по-високи от колкото в растениевъдството;
- Тенденциите в следващите години са за постепенно увеличаване на лихвените проценти по новоотпуснатите кредити, което ще окаже влияние върху инвестиционното финансиране. В сектора инвестиционните кредити изостават от общите тенденции, като преобладаващо кредитите към нефинансовия сектор са с плаваща лихва. При заем с поделяне на риска, лихвата по частта с ресурс по програмата е нулева и съответно при общото увеличение на пазара отражението на лихвените разходи ще е в по-малка степен отколкото при стандартен кредит.
- Все още предпочитанията на бенефициентите са към грантово финансиране. Калкулираната помощ по финансовия инструмент ще бъде по-голяма и по-лесно разбрана от бенефициентите по програмата;
- Използването на кредитен инструмент позволява дефинирането на по-рестриктивни критерии относно допустимите бенефициенти и вид финансиране спрямо използването на гаранционна схема с високи нива на ливъридж (при условие че банките ще поемат по-голяма част от риска, ще е трудно да се дефинират по-рестриктивни условия);
- Възможностите за ползване на подкрепа посредством ниско лихвени кредити ще стимулира и бенефициентите да намалят интензитета на помощта ползвана под формата на грант, с оглед заделяне на част за използване под формата на финансов инструмент;
- Помощта по програмата е или с много висок интензитет (грантове) или с много нисък (гаранции), като липсва междинен продукт;
- Незадоволеното търсене в по-голямата си част е за дългосрочни кредити;
- Част от изготвените проекти, но не одобрени за грантово финансиране поради недостиг на бюджет по мерките, ще могат да намерят финансиране и да бъдат подпомогнати посредством ФИ. По втория прием на под мярка 4,1 има 3165

подадени проекта, на стойност 765 млн. евро, при определен бюджет от 273 млн. евро;

- Изчерпан бюджет по една от основните мерки при които е възможна и подкрепа и чрез прилагане на ФИ. По данни от десетото заседание на КН 68% е изпълнението на ПРСР спрямо общия бюджет по мярка 4.
- На пазара в момента съществуват няколко гаранционни инструмента в подкрепа на предприятия с недостиг на обезпечения; Ресурса по гаранционната схема от предходния програмен период е над 40 млн. евро и се използва за издаване на гаранции към предприятия от сектора, като е наличен значителен свободен капацитет;
- Споделянето на риска и съфинансирането на част от експозицията се отразява върху ликвидността и капиталовите облекчения, което е от значение в по-голяма степен при дългосрочните кредити;
- Финансовите институции в България имат опит в прилагането на този инструмент в предходния програмен период по инициативата Джереми;
- Ниските нива на ливъридж ще се компенсират в дългосрочен план от ефекта на револвиране на инструмента. При гаранционна схема с висок ливъридж, при първото усвояване риска от загуби е много по-голям, от колкото при схема включваща заем със споделяне на риска.
- Недостатък – по-високи изисквания за капитализация или привличане на допълнителен ресурс от пазара с оглед разпределението на портфейла на достатъчно широк кръг от финансови посредници и при достатъчни обеми. Разходите за имплементиране и промотирането следва да се покрият от обема на портфейлите.
- В допълнение търговските банки са свръх ликвидни, но в крайна сметка ресурса е предназначен към финансиране на предприятия със затруднен достъп, които не биха получили финансиране без допълнителна подкрепа. Ресурса ще се разпределя по правилата на финансиращите институции, които включително следва да заделят и собствен ресурс за частта която се съфинансира. Високата ликвидност също така способства и за намаляване на % предприятия които и без подкрепата на инструмента или при използване на допълнителни гаранции ще получат финансиране.

Обхват на финансовия инструмент

Заем с поделяне на риска

- Кредитен портфейл включващ два продукта;
 - (1) Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР; и
 - (2) Самостоятелен заем (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) отговарящи на критериите по под мерки 4.1, 4.2, 6.4 от ПРСР 2014-2020;
- Покритие с ресурс по програмата – максимум до 50% от отпускания кредит в случай на за съфинансиране и до 70% за самостоятелните заеми;
- 0% лихва са частта финансирана с ресурс по схемата;
- Покриване на риска по частта финансирана с ресурс по схемата;
- Средствата от погасени експозиции се предоставят повторно в рамките на периода за включване;

- автоматично включване в портфейла чрез предоставяне на предварително дефинирани справки на тримесечна база.

Финансови посредници

- Финансовите посредници се избират чрез открита, прозрачна, недискриминационна и обективна процедура;
- Финансовите посредници поемат по всяко време загубите и печалбите пропорционално на своя принос;
- Възнаграждението на финансовите посредници отразява актуалното пазарно възнаграждение и в съответствие с чл.12 и 13 от Делегиран регламент (ЕС) №480/2014.
- Финансовото предимство на публичния принос на програмата към инструмента се прехвърля изцяло на крайните получатели под формата на намаление на лихвения процент.

Крайни получатели (бенефициенти)

- Жизнеспособни малки и средни предприятия отговарящи на критериите описани по съответните под мерки;
- Сектор животновъдство, зеленчукопроизводство, многогодишни насаждения (с изключение на лозя)
- Инвестиционни кредити до 2 млн. лв. максимално допустим размер (по стандартния продукт лимитът е до 2 млн. евро);
- Допустимост на финансиране за оборотни средства, но не повече от 30% от общата инвестиция;
- Рестрикции – Помощ за стартиране на бизнес (чл.19 от Регламент 1305/2013 за млади фермери, неземеделски дейности в селски райони и развитие на малки ферми – изменено с Регламент 2017/2393), инвестиции за напояване (чл.46 от Регламент 1305/2013 с възможни изключения); револвиращи кредитни линии;
- Калкулиране на помощ в зависимост от подпомаганата дейност – земеделска или не земеделска. При земеделските дейности помощта е до 50% от допустимите разходи финансирани с кредита, като при кредити за съфинансиране на проекти следва да се съблюдава да не се надвишат максималните прагове на помощта калкулирана по проекта и от финансовия инструмент. При неземеделски дейности помощта се отчита по правилата по de minimis.

Структуриране на финансовия инструмент

- Бюджет по програмата 40 млн. евро;
- Старт на схемата през 2019 г. и срок за включване до декември 2023 г.;
- При разпределение на бюджета в размер на 10 млн. евро за кредити за съфинансиране (покриващи калкулирания недостиг по проекти по ПРСР) и 30 млн. евро за самостоятелни заеми, реализиран портфейл 72,3 млн. евро, от които 15% или 9,4 млн. евро от повторно използване на средства (рециклиране на ресурс) – табл.11 по-долу;
- Очакван брой предприятия - 400, основно през първите две години;
- Очаквани загуби по портфейла – 0,64 млн. евро (1% за 4 г. период по кредити за съфинансиране и 1,5% за 4 г. период по самостоятелните заеми);
- Разходи управление 7% или 2,9 млн. евро за периода (при ресурс от програмата в размер на 40 млн. евро);

- Очаквана средна лихви по кредитите за съфинансиране в размер на 2% и 3,5% за самостоятелните заеми;
- Обезпечения спрямо стандартните изисквания на финансовите институции с приоритет активите придобивани със средства от отпуснатите кредити
- Максимален матуритет на заемите – 120 месеца за инвестиционните и 60 месеца за оборотните;
- Минимален матуритет на заемите – 12 месеца;
- Минимум 50% от генерирания портфейл да е към микро предприятия/или специални фокус групи (малки земеделски стопанства, млади фермери, фермери в планински райони и др.).

Предложените по-горе елементи са препоръчителни. Окончателните решения по дизайна на ФИ трябва да се преразгледат след като бъде подписано финансово споразумение с фонд мениджър по инструмента.

Таблица 16 Заем с разделяне на риска - EUR M

Заем с разделяне на риска в периода 2019-2020	Капитализиране	% на съфинансиране	Реализиран портфейл
Кредити за съфинансиране	10	50%	20,00
Самостоятелен заем	30	70%	42,86
Повторно използване 15%			9,44
Общо	40		72,30

Фонд на фондовете ("ФоФ") по смисъла на член 2, параграф 27 от Общия регламент „ означава фонд, създаден с цел да се допринесе с подкрепа от програма или програми за няколко финансови инструменти. Когато финансовите инструменти се прилагат посредством фонд на фондове, организацията, прилагаща фонда на фондове, се счита за единствен бенефициер по смисъла на точка 10 от настоящия член“.

Съгласно чл.13 от Делегиран регламент 480/2014 на Комисията при изпълнение на схемата от фонд на фондовете, разходите за управление и таксите, които могат да бъдат декларирани като приемливи разходи съгласно член 42, параграф 1, буква г) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, не надхвърлят сумата от:

а) 3% за първите 12 месеца след подписването от споразумението за финансиране, 1% за следващите 12 месеца, а след това 0,5% годишно от вноските по програмата, изплатени на фондовете, изчислени *pro rata temporis* от датата на действителното плащане до фонда на фондовете до края от периода на допустимост, изплащането на средствата на управляващия орган или датата на прекратяване, в зависимост от това кое от двете е по-рано; и

б) 0,5% годишно от вноските по програмата, изплащани от фонда на фондовете на финансовите посредници, изчислени *pro rata temporis* от момента на действителното плащане от фонда на фондовете до изплащането на средства от фонда, края на периодът на допустимост или датата на прекратяване, в зависимост от това кое от двете е по-рано.

В допълнение съгласно параграф (4) Когато една и съща организация изпълнява фонд на фондове и прилага финансов инструмент, нито размерите на допустимите разходи и такси за управление по параграфи 1 и 2, нито максималните размери по

параграф 3 могат да се събират с натрупване за същите средства по програмата или за същите реинвестирани ресурси, относими към средствата по програмата.

Изключение се допуска когато: (б).Праговете по параграфи 1, 2 и 3 може да бъдат превишени, когато разходите и таксите се начисляват от организация, прилагаща финансовия инструмент (в т.ч. когато тя изпълнява фонд на фондове в съответните случаи), която е избрана чрез състезателна тръжна процедура съгласно приложимите разпоредби, и при тази тръжна процедура е доказана необходимостта от по-високи разходи и такси за управление.

При капитализиране на схемата с 40 млн. евро, разходите за управление по години са посочени в таблица 12 по-долу.

Таблица 17 Разходи за управление при Фонд на фондове в млн. евро

Допустими разходи	1Y	2Y	3Y	4Y	5Y	Общо
ФоФ	1,2	0,4	0,2	0,2	0,2	2,2
ФП	0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8
Общо	1,2	0,6	0,4	0,4	0,4	3

Взаимодействие на ФИ с ПРСР

През програмен период 2014-2020 е допустимо комбинирането на ФИ с грант за едни и същи допустими разходи. Съгласно чл. 37 (9) от общия регламент „Комбинацията от подкрепа, предоставяна чрез безвъзмездни средства и финансови инструменти, както е посочено в параграфи 7 и 8, при спазване на приложимите правила на Съюза за държавната помощ, може да обхваща същата разходна позиция, при условие че сумата от всички форми на комбинирана подкрепа не надхвърля общия размер на съответната разходна позиция. Безвъзмездните средства не се използват за възстановяване на подкрепа, получена от финансови инструменти. Финансовите инструменти не се използват за предварително финансиране на безвъзмездни средства.“ Общият ръководен принцип за всички случаи е, че едни и същи разходи не могат да бъдат декларирани два пъти на Комисията.

Подробните насоки за комбинирането на финансови инструменти с безвъзмездно финансиране са публикувани през 2015 г.³⁶ В насоките са описани подробно двата метода на комбиниране.

При първия вариант, комбинацията от подкрепа в рамките на финансов инструмент е възможно само за комбинация с техническа помощ, лихвени субсидии или субсидии за гаранционни такси. Тази подкрепа следва да бъде пряко свързани с финансовия инструмент с цел улесняване и подкрепа на прилагането на финансовия инструмент. Другите форми на подкрепа се представят от фонд мениджъра или от Управляващия орган и подкрепата е в полза на крайните получатели, но тя не се плащат директно на тях.

Условията за комбиниране на финансов инструмент с безвъзмездна помощ включват още:

³⁶http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thefunds/fin_inst/pdf/guidance_combination_support_en.pdf

- Необходимостта от допълнителна форма на подкрепа следва да бъде обоснована в предварителната оценка;
- Финансовия инструмент и другите форми на подкрепа следва да са насочени към едни и същи крайни получатели;
- Следва да се съблюдават съответните правила за държавна помощ;
- Следва се води отделен запис за всяка форма на подкрепа;
- Безвъзмездните средства не се използват за възстановяване на подкрепа, получена от финансови инструменти.
- Финансовите инструменти не се използват за предварително финансиране на безвъзмездни средства.

При втория вариант, финансовия инструмент и безвъзмездната помощ са напълно отделни операции с различни допустими разходи.

Съгласно Регламент 2017/2393 от 2018 г. чл. 17 от Регламент 1305 се изменя, като при инвестиции в материални активи се въвежда ограничение за допустимост, включващо прилагането на финансов инструмент.

„б) са свързани с преработката, предлагането на пазара и/или развитието на селскостопански продукти, които попадат в обхвата на приложение I към ДФЕС, или на памук, с изключение на рибни продукти; резултатът от производствения процес може да бъде продукт, който не е включен в обхвата на посоченото приложение; когато подпомагането се предоставя под формата на финансови инструменти, вложените ресурси също могат да бъдат продукт, който не е включен в обхвата на посоченото приложение, при условие че инвестицията допринася за постигането на един или повече от приоритетите на Съюза за развитие на селските райони;“

Към чл.19 от Регламент 1305 се вмъква и нов параграф 4 (а) които включващ помощта за стартиране за млади фермери да може да се предостави и под формата на финансови инструменти или като комбинация от безвъзмездни средства и финансови инструменти. Също така параграфи 2 и 3 на чл. 20 от Регламент 1305 не се прилагат, когато подпомагането се предоставя под формата на финансови инструменти.

Към чл.45 от Регламент 1305 се добавя нов параграф който премахва ограниченията на параграфи 1, 2 и 3, когато подпомагането се предоставя под формата на финансови инструменти. Същото се отнася и за параграфи 1 и 2 от чл. 49.

8.3 Определяне на структурата на управление

В България съгласно чл. 5 (1) от Закона за управление на средствата по европейски структурни и инвестиционни фондове *„Финансовите инструменти, финансирани със средства от ЕСИФ, с изключение на тези по чл. 39 от Регламент (ЕС) № 1303/2013, се изпълняват чрез Фонд на фондовете“*.

При избора на фонд мениджър следва да се вземат предвид срока, в който ще може да се разработи инструмента и да бъдат избрани посредниците, чрез които да се разпредели ресурса към крайните получатели. В допълнение важни са също така опита при разработването на финансови инструменти и прилагането на спецификите в сектор земеделие. Фонд мениджъра следва да разполага с достатъчно капацитет за успешното изпълнение на възложените задачи, както и позиции на финансовия пазар от гледна

точка на избор на ФП и осигуряване на изискванията за пълно прехвърляне на ползите към крайните бенефициенти.

При избора на най-подходящата структура на управление на предложения ФИ е важно да се обърне внимание на това как избора ще:

- ✓ Допринесе за постигането на стратегическите приоритети на програмите;
- ✓ Постигане на възможно най-висока ефективност при решаването на целевия пазар, като се вземе предвид административния и техническия капацитет на участниците; и

Съгласно чл. 6 от Делегиран регламент 480/2014 на Комисията е дефинирана ролята на ФП прилагащи ФИ.

„Организациите, прилагащи финансови инструменти, изпълняват задълженията си в съответствие с приложимото право и действат с професионално старание, ефикасност, прозрачност и дължима грижа в степената, която се очаква от специализирана организация с опит в прилагането на финансови инструменти. Те гарантират, че:

а) крайните получатели, получаващи подкрепа чрез финансовите инструменти, се избират при надлежно отчитане на естеството на финансовия инструмент и на потенциалната икономическа жизнеспособност на инвестиционните проекти, които трябва да бъдат финансирани. Подборът трябва да бъде прозрачен и обективно обоснован и да не поражда конфликт на интереси;

б) крайните получатели биват информирани, че финансирането се предоставя по програми, съфинансирани от ЕСИФ, в съответствие с изискванията по член 115 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 за ЕФРР, ЕСФ и Кохезионния фонд, по член 66, параграф 1, буква в), подточка i) от Регламент (ЕС) № 1305/2013 на Европейския парламент и на Съвета (1) за ЕЗФРСР и в бъдещия законодателен акт на Съюза за определяне на условията за финансовата подкрепа за политиката в областта на морското дело и рибарството за програмния период 2014—2020 г. (Регламента за ЕФМДР) за ЕФМДР;

в) чрез финансовите инструменти се предоставя подкрепа по начин, който е пропорционален и има възможно най-малко нарушаващо конкуренцията въздействие;

г) преференциалното възнаграждение за частните инвеститори или публичните инвеститори, работещи съгласно принципа на инвеститор в условията на пазарна икономика, както е посочено в член 37, параграф 2, буква в) и член 44, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, е пропорционално спрямо рисковете, поети от тези инвеститори, и е ограничено до необходимия минимум за привличането на такива инвеститори, като това се гарантира чрез определени условия и предпазни процедури.

Решенията за отпускане на кредит по ФИ се взимат от ФП на база предварително дефинирани критерии за допустимост и при спазване на вътрешните правила и процедури за всеки посредник. Избора на ФП следва да се извърши на база съответните правила посредством открита, прозрачна, недискриминационна и обективна процедура за подбор.

Съгласно чл. 7 от Делегиран регламент 480/2014 на Комисията критериите за подбор на ФП включват следните минимални изисквания:

- а) има право да изпълнява съответните задачи по прилагането на финансовите инструменти съгласно правото на Съюза и националното право;*
- б) има подходяща икономическа и финансова жизнеспособност;*
- в) има подходящ капацитет за прилагане на финансовия инструмент, включително организационна структура и рамка за управление, осигуряващи необходимата увереност за управляващия орган;*
- г) разполага с ефективна и ефикасна система за вътрешен контрол;*
- д) използва счетоводна система, осигуряваща своевременно точна, пълна и надеждна информация;*
- е) споразумението трябва да бъде одитирано от одитните органи на държавата членка, Комисията и Европейската сметна палата.*

При избора на финансов посредник, управляващият орган надлежно взема под внимание естеството на финансовия инструмент, който трябва да се прилага, опита на тази организация в прилагането на подобни финансови инструменти, експертните знания и опита на предвидените членове на екипа, както и оперативния и финансовия капацитет на организацията. Изборът трябва да бъде прозрачен и обективно обоснован и да не поражда конфликт на интереси. Използват се най-малко следните критерии за подбор (чл.7 пар.2 от Делегиран регламент 480/2014):

- а) стабилността и надеждността на методиката за определяне и оценяване на финансовите посредници или крайните получатели, според случая;*
- б) равнището на разходите и таксите за управление за прилагането на финансовия инструмент и предвидената за тяхното изчисляване методика;*
- в) редът и условията, прилагани по отношение на подкрепата за крайните получатели, включително ценообразуването;*
- г) способността да се набират средства за инвестиции за крайните получатели в допълнение към средствата от програмите;*
- д) способността да се извършва допълнителна дейност в сравнение със сегашната дейност;*
- е) в случаите, когато организацията, прилагаща финансовия инструмент, отпуска собствени финансови ресурси за финансовия инструмент или споделя риска — предвидените мерки за хармонизиране на интересите и за ограничаване на евентуалните конфликти на интереси.*

Когато дадена организация, която изпълнява фонд на фондове, включително Европейската инвестиционна банка (ЕИБ), допълнително възлага на финансов посредник задачи по прилагането, тя гарантира, че изискванията и критериите по параграфи 1 и 2 от чл. 7 на Делегиран регламент 480/2014 на Комисията са изпълнени по отношение на този финансов посредник.

Общия регламент допуска управляващия орган да избира между четири варианта за прилагане на финансови инструменти, а именно³⁷:

Споделено управление чрез поверява задачи по изпълнението

Управляващият орган може да създаде финансов инструмент на национално, регионално, транснационално или трансгранично равнище (член 38, параграф 1, буква б)) и да възложи изпълнението на други органи: пряко към групата на ЕИБ или към друга МФИ (международни финансови институции, в които някоя от държавите-членки е акционер, или финансови институции, установени в държава-членка и целящи постигане на публичен интерес под контрола на публичен орган) или орган, изпълняващ съответните условия (член 38, параграф 4, буква б). Като част от този вариант, УО могат да се възползват от т.нар. "Off-the-shelf" инструменти

Изпълнение при споделено управление чрез инвестиции в капитал на съществуващо или новосъздадено юридическо лице

УО могат да прилагат финансови инструменти в ЕС форма на преки инвестиции в капитала на съществуващи или новосъздадени юридически лица, включително юридически лица, финансирани от други фондове на ЕСИФ (Член 38, параграф 4 от общия регламент). Тази разпоредба позволява на управляващия орган да участва пряко с дялов капитал в инвестиционни инструменти, които са създадени или ще бъдат създадени с цел подпомагане на инвестиционните дейности и окончателни получатели, съответстващи на инвестиционните приоритети и приоритетна ос, от които ЕСИФ се предоставят средства от фондовете.

Общия регламент обаче налага значителни ограничения на тези преки инвестиции, а именно:

- Целевият юридически субект трябва да бъде посветен на изпълнението на финансови инструменти в съответствие с целите на съответните ЕСИФ;
- Сумите и целта на такива преки инвестиции трябва да бъдат ограничени до сумите, необходими за осъществяване на нови инвестиции в съответствие с разпоредбите на Член 37; и
- Тази форма на подпомагане, нейната сума и цел трябва стриктно да съответстват на заключенията и заключенията от предварителната оценка трябва да отговарят на правилата за държавна помощ и трябва да са насочени към инвестиции и получатели в съответствие с разпоредбите на фондовете на ЕСИФ правилата, националните правила за допустимост и програмните разпоредби.

Управляващите органи не трябва да използват този вариант за изпълнение и разпоредбите на Член 38, параграф 4 да предостави средства на ЕСИФ за рекапитализиране на съществуващи юридически лица или за предоставяне основен акционерен капитал на юридически лица, които са създадени с по-широк обхват. Подобно използване би било в противоречие с целите на политиката и правната рамка, изразени в Член 38, параграф 4.

³⁷ Fi-compass - Financial instruments in ESIF programmes 2014-2020. A short reference guide for managing authorities December 2014

Изпълнение по споделено управление на заеми или гаранции пряко или чрез междинен орган

Управляващият орган може също директно да предоставя заеми или гаранции без формално учредяване на фонд по член 38, параграф 4, буква в). Това частично съществува днес, където член 43а, параграф 1, буква б) от Общия регламент (декември 2011 г.) предвижда кредитни линии управлявани от УО чрез междинни органи, които са финансови институции (плащанията следват модел на безвъзмездна помощ). За тази опция няма споразумение за финансиране, освен вместо това стратегически документ (елементите са посочени в приложение IV към Общия регламент), което ще бъде трябва да бъдат разгледани от Комитета за наблюдение. Плащанията от Комисията са същите като за безвъзмездните средства, т.е. възстановяването на изплатените заеми или извършените гаранции.

Когато финансов инструмент се изпълнява по член 38, параграф 5, букви а) и б) от общия регламент, в споразумението за финансиране се включват условията и редът за предоставяне на приноса от програмата на финансовия инструмент и най-малко следните елементи:

а) инвестиционната стратегия или политика, включително уредбата за изпълнение, финансовите продукти, които ще се предлагат, целевите крайни получатели и предвижданото съчетаване с безвъзмездни средства (където е целесъобразно);

б) бизнес план или равностоен документ за финансовия инструмент, който ще се прилага, включително очакваният лостов ефект, посочен в член 37, параграф 2;

в) целевите резултати, които въпросният финансов инструмент се очаква да постигне, за да допринесе за осъществяването на конкретните цели и резултати на съответния приоритет;

г) разпоредбите за мониторинг на изпълнението на инвестициите и потоците от сделки, включително докладване от финансовия инструмент пред фонда на фондове и/или управляващия орган, за да се осигури съответствие с член 46;

д) изискванията за одит, като например минималните изисквания за документацията, която следва да се поддържа на равнище финансов инструмент (и, когато е целесъобразно, на равнище фонд на фондове), както и изискванията по отношение на поддържането на отделни записи за различните форми на подкрепа в съответствие с член 37, параграфи 7 и 8 (където е приложимо), включително разпоредби и изисквания във връзка с достъпа на одитните органи на държавите-членки, одитните органи на Комисията и Европейската сметна палата до документи, за да се осигури ясна одитна следа в съответствие с член 40;

е) изискванията и процедурите за управление на поетапния принос, предоставян от програмата в съответствие с член 41, и за прогнозиране на потоците от сделки, включително изискванията за доверително/отделно счетоводство, посочени в член 38, параграф 6;

ж) изискванията и процедурите за управление на лихви и други печалби, посочени в член 43, включително допустими касови операции/инвестиции, както и отговорностите на съответните страни;

з) разпоредби относно изчисляването и плащането на направени разходи за управлението или на такси за управлението на финансовия инструмент;

и) разпоредби във връзка с повторното използване на ресурси, които могат да бъдат отнесени към подкрепата от европейските структурни и инвестиционни фондове, до края на периода на допустимост в съответствие с член 44;

й) разпоредби относно използването на ресурси, които могат да бъдат отнесени към подкрепата от европейските структурни и инвестиционни фондове, след края на периода на допустимост в съответствие с член 45 и политиката в случай на излизане на приноса от европейските структурни и инвестиционни фондове от конкретния финансов инструмент;

к) условията за евентуално цялостно или частично оттегляне на принос от програма от програмите за финансови инструменти, включително фонда на фондове, където е приложимо;

л) разпоредбите, с които се гарантира, че прилагащите финансови инструменти организации управляват финансовите инструменти по независим начин и съобразно съответните професионални стандарти и действат изключително в интерес на страните, осигуряващи принос към финансовия инструмент;

м) разпоредбите за приключване на финансовия инструмент.

Освен това, когато финансовите инструменти са организирани посредством фонд на фондове, в споразумението за финансиране между управляващия орган и организацията, изпълняваща фонда на фондове, трябва също така да се предвидят разпоредби за оценка и подбор на организациите за изпълнение на финансовите инструменти, включително покани за изразяване на интерес или процедури за обществени поръчки.

2. Стратегическите документи, посочени в член 38, параграф 8, за финансови инструменти, изпълнявани съгласно член 38, параграф 4, буква в), включват най-малко следните елементи:

а) инвестиционната стратегия или политика на финансовия инструмент, общите условия и ред за предвидените дългови продукти, целевите получатели и действията, за които е предназначена подкрепата; BG L 347/426 Официален вестник на Европейския съюз 20.12.2013 г.

б) бизнес план или равностоеен документ за финансовия инструмент, който ще се прилага, включително очаквания лостов ефект, посочен в член 37, параграф 2;

в) използването и повторното използване на ресурси, които могат да бъдат отнесени към подкрепата от европейските структурни и инвестиционни фондове, в съответствие с членове 43, 44 и 45;

г) мониторинг и докладване на изпълнението на финансовия инструмент с цел да се гарантира съответствие с член 46.

Принос на разпределението на програмите на ЕСИФ за инструмент на равнище ЕС (всички с изключение на инициативата за МСП)

Тази възможност за принос на програмите на ЕСИФ за инструменти на равнище ЕС създадена и управлявана в съответствие с ФР (дяс VIII, членове 139-140), е новост за 2014-2020 и е включена в член 38, параграф 1, буква а) от POP.

Предимствата включват:

- Възможността за УО да спести време и ресурси във фазата на настройка (подбор на финансови посредници, подготовка на споразумение за финансиране и др.) като се използва системата за предоставяне на инструменти на равнище ЕС;
- Управляващият орган няма да трябва да извършва проверки на място (редовен контрол доклади от органите, натоварени с изпълнението) и одитиращия орган не трябва да извършват одити на операции и одити на управлението и контрола (редовни контролни доклади от одиторите, посочени в споразуменията създаване на тези ФИ); и
- Един инструмент на равнище ЕС може да включва няколко отделения, като по този начин постига значителна критична маса и икономии от мащаба.

Някои елементи обаче не се променят. Решението да направите своя принос ще трябва да се основава на предварителната оценка, както и на другите варианти за прилагане. Управляващият орган в крайна сметка носи отговорност за тази операция и правилата за плащанията и отчитането са същите като при първите две опции.

Делегиран акт, 480/2014 съдържа общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство за, наред с други въпроси, критериите за подбор на организации за изпълнение на ФИ. Съгласно чл.7 Критерии за подбор на организациите, прилагащи финансови инструменти (Член 38, параграф 4, трета алинея от Регламент (ЕС) № 1303/2013):

/1/Когато избира организация, която да прилага даден финансов инструмент по силата на член 38, параграф 4, буква а) и буква б), подточки ii) и iii) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, управляващият орган се уверява, че тази организация отговаря на следните минимални изисквания :

- а) има право да изпълнява съответните задачи по прилагането на финансовите инструменти съгласно правото на Съюза и националното право;*
- б) има подходяща икономическа и финансова жизнеспособност;*
- в) има подходящ капацитет за прилагане на финансовия инструмент, включително организационна структура и рамка за управление, осигуряващи необходимата увереност за управляващия орган;*
- г) разполага с ефективна и ефикасна система за вътрешен контрол;*
- д) използва счетоводна система, осигуряваща своевременно точна, пълна и надеждна информация;*
- е) споразумението трябва да бъде одитирано от одитните органи на държавата членка, Комисията и Европейската сметна палата.*

/2/ При избора на организация по параграф 1 управляващият орган надлежно взема под внимание естеството на финансовия инструмент, който трябва да се прилага, опита на тази организация в прилагането на подобни финансови инструменти, експертните знания и опита на предвидените членове на екипа, както и оперативния и финансовия капацитет на организацията. Изборът трябва да бъде прозрачен и обективно обоснован и да не поражда конфликт на интереси. Използват се най-малко следните критерии за подбор:

- а) стабилността и надеждността на методиката за определяне и оценяване на финансовите посредници или крайните получатели, според случая;*
- б) равнището на разходите и таксите за управление за прилагането на финансовия инструмент и предвидената за тяхното изчисляване методика;*
- в) редът и условията, прилагани по отношение на подкрепата за крайните получатели, включително ценообразуването;*
- г) способността да се набират средства за инвестиции за крайните получатели в допълнение към средствата от програмите;*
- д) способността да се извърши допълнителна дейност в сравнение със сегашната дейност;*
- е) в случаите, когато организацията, прилагаща финансовия инструмент, отпуска собствени финансови ресурси за финансовия инструмент или споделя риска — предвидените мерки за хармонизиране на интересите и за ограничаване на евентуалните конфликти на интереси.*

/3/ Когато дадена организация, която изпълнява фонд на фондове, включително Европейската инвестиционна банка (ЕИБ), допълнително възлага на финансов посредник задачи по прилагането, тя гарантира, че изискванията и критериите по параграфи 1 и 2 са изпълнени по отношение на този финансов посредник.

8.4 Обобщение на предложената инвестиция стратегия и препоръки

1. Препоръката е Управляващия орган да се въведе, като пилотен проект, финансов инструмент включващ финансиране чрез заем с поделение на риска с две възможности:
 - Кредити за съфинансиране на проекти за земеделски и неземеделски инвестиции в селски райони, включително инвестиции, финансирани по програма ЛИДЕР;
 - Самостоятелни заеми (т.е. без съфинансиране от безвъзмездните средства) които ще бъдат отпускани съгласно критериите по под мерки 4.1, 4.2, 6.4.1, 6.4.2. Доколкото потенциалът по мерки 8.6 и 16.1 от ПРСР е ограничен, включването им като допустими по ФИ ще усложни изпълнението по програмата.

Въз основа на предложената инвестиционна стратегия, препоръчителния размер на финансирането на инструмента със средства по ПРСР 2014-2020 е в размер на 40 млн. евро. Съществува и възможност за допълнителна капитализация чрез пренасочване на част от ресурса по гаранционната схема по ПРСР 2007-2013 към новия инструмент;

Важно е финансовият инструмент да бъде добре капитализиран доколкото от една страна следва да предизвика интереса на финансовите посредници, но от друга страна следва да се разпредели на достатъчно на брой посредници с оглед да бъде минимизиран риска от изкривяване на пазара.

2. Следва да се потърсят допълнителни източници за финансиране на инструмента с цел постигане на мащаб на инвестициите позволяващ ефективното структуриране и управление на финансовия инструмент. Допълнителен ресурс (като дългово финансиране) би могъл да се привлече от освободени средства по гаранционната схема действаща през програмен период 2007-2013. При привличане на допълнителен ресурс, важно е разходите по него да бъдат минимизирани с оглед запазване на атрактивността на инструмента. Поемането на първостепенния риск за сметка на ресурса от програмата ще позволи съществено намаляване на разходите по привлечения частен ресурс.
3. Допълнителен ресурс може да се генерира и от програмата за развитие на сектор Рибарство или рециклираните средства от предходния програмен период. Програмата е с малък бюджет и сектора заема малък дял от общия % финансиране към сектор Селско, горско и рибно стопанство. В допълнение през новия програмен период предприятия които не са малки и средни ще могат да ползват подкрепа единствено посредством ФИ. Създаването на общ фонд ще увеличи ресурса и обхвата по програмата и ще подпомогне развитието на сектора като цяло.
4. Средствата за капитализирането на ФИ следва да бъдат преразпределени от ПРСР, като следва да се обърне внимание на съблюдаването на интензитета на помощта.
5. Използването на ФИ е единствения възможен избор при някои инвестиции (вкл. промените по Регламент 2017/2393);
6. ФИ трябва да се стреми да осигури висок ливъридж и нива на револвиране. Предложената мярка включва гаранция по самостоятелен заем на 70% от кредита, и на 50% в случай на съфинансиране. По високите нива на самостоятелния заем са с цел да се стимулира използването на ФИ в по-голяма степен и същевременно по-ниските нива при съфинансирането следва да осигурят по-висок ливъридж и същевременно атрактивност доколкото в този случай е налице и подкрепа под формата на субсидия.
7. При капитализиране на ФИ с 40 млн. евро, очакваните нива на финансиране са в размер на 72.3 млн. евро за период от 4 г. като основния обем е през първите две години;
8. При избора на ФП следва се стимулира предлагането на финансови продукт отговарящи на нуждите на предприятията в сектора от гледна точка на приемливи обезпечения, гъвкав погасителен план и др.
10. Предложения ФИ следва да се прилага от Управляващия орган в партньорство с ФМФИБ съгласно чл.5 (1) от ЗУСЕСИФ;
11. Управляващият орган трябва да представи годишен доклад за изпълнението на ЕК за предложения ФИ. Индикатори за ФИ, трябва да включват:
 - Общ размер на приноса на програма към ФИ по съответни мерки или приоритетни области;
 - Обща сума на подкрепата чрез ФИ към крайните получатели;
 - Напредък в структурирането и в избора на ФП по имплементирането на финансовия инструмент;

- Лихви и други печалби, генерирани с ресурс от ЕСИФ по финансовия инструмент и програмни средства, изплатени обратно на финансови инструменти от инвестиции; и
 - Напредъкът в постигането на очаквания ефект на лоста.
12. Актуализация на тази предварителна оценка трябва да се предприеме, ако:
- Икономическата среда се променя значително;
 - Постиганите резултати не съответстват на поставените цели.

9. Очаквани резултати

9.1 Въведение

В тази глава се установяват и се определят количествено очакваните резултати от прилагането на предложени финансов инструмент. Определя се по какъв начин финансов инструмент ще допринесе за постигане на стратегическите цели на ПРСР, като се дефинират и изисквания за мониторинг и отчет по прилагания инструмент.

9.2 Очаквани резултати от прилагането на предложени финансов инструмент

При разглеждането на очакваните резултати следва да се отбележи, че предложени финансов инструмент следва да се използва основно за стимулиране на капиталови инвестиции и съответно, очакваните резултати и разходите за финансиране на предложени инструмент се ограничават до тях.

Следващият анализ на очакваните резултати се основава на предложени в инвестиционната стратегия пилотен финансов инструмент, при който през първите две години от действието на инструмента ще се отпуснат заеми за 31,4 млн. евро годишно, които заедно със средствата отпуснати от погасени кредити ще достигнат общ размер на кредитния портфейл от 72,3 млн. евро за период от 4 г. Прогнозите за недостиг на финансиране в сектора са в размер на 469,6 млн. евро за сектор земеделие и допълнително 152 млн. евро за Микропредприятията в селски райони, оправдават и по-големи стойности на намеса. Предложената пилотна схема ще покрие недостига от финансиране в сектор земеделие в размер на 17,6% от долната граница на недостига калкулиран на базирани на средни стойности за ЕС (табл.5 по-горе) и 6,7% за горната граница. При експозиция на търговските банки към сетер „Селско, горско и рибно стопанство“ в размер на 1 040 млн. евро, годишното финансиране по ФИ в размер на 31,4 млн. евро е едва 3% от общото финансиране и 8% от финансирането в размер между 50 и 500 хил. лв.

Предложените по-ниски стойности са в следствие на липсата на опит от прилагането на инструмента, както и с евентуалния старт на финансов инструмент в края на програмния период.

При заделяне на ресурс в размер на 40 млн. евро, очакванията са през втората и третата година предоставения ресурс да се усвои напълно, като отпуснатите кредити от финансовите посредници да достигнат 62,9 млн. евро. При 10% средногодишно амортизиране на портфейлите, допълнителните кредити в отпуснати за следващите две години ще са в размер на 9,4 млн. евро или общо за 4 години в размер на 72,3 млн. евро. При условие че средното самоучастие е в размер между на 30% от размера на инвестициите (по схемата по ПРСР 36,5% се реализират със собствени средства), очаквания общ размер на инвестициите генерирани с подкрепата на инструмента ще е в размер на 103 млн. евро.

При среден кредит в размер на 0,2 млн. евро (средна стойност на кредитите по ПРСР 2007-2013) броя на предприятията които ще се възползват от схемата е 360, като очакваните лихви са в диапазона 2% до 3,5%. При средни лихви по кредитите от 2,5%, спестените лихви от страна на кредитополучателите за период от 4 г. ще са в размер на 4,4 млн. евро.

Разходите за управление за период от 5 г. ще са в размер на 2,9 млн. евро или 7% от предоставения ресурс. Очакваните загуби по генерирания портфейл за период

от 4 г. са в размер на 0,64 млн. евро, като по кредитите за съфинансиране загубата е 1% от генерирания портфейл, докато при самостоятелните кредити е в размер на 1,5%. Оценките за очакваните загуби се базират на резултатите от прилаганите до момента схеми. Средните стойности по гаранционни схеми ПРСР към края на 2017 г. са под 1%, докато загубите по гаранционната схема Джереми за България към май 2016 г. са 2,2%, и 0,5% за нисколихвения инструмент. Без отчитане на приходи от инвестиране на свободния ресурс (като не се начисляват и лихви по предоставените кредити), фонда ще се декапитализира за 5 годишен период с 3,5 млн. евро.

Таблица 18 Разчет на паричния поток по ФИ в EUR М

	1Y	2Y	3Y	4Y	5Y	Общо
Ресурс в началото на периода	40	38,8	18,3	-0,24	1,07	
Предоставени кредити - част Съфинансиране	0	-5	-5	-0,5	-1	11,5
Предоставени кредити - част Самостоятелен заем	0	-15	-15	-1,5	-3	34,5
Загуби по кредити за съфинансиране	0	0	-0,02	-0,04	-0,05	1,0%
Загуби по самостоятелен заем	0	0	-0,12	-0,25	-0,16	1,5%
Разходи за управление	-1,2	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	7%
Възстановени средства кредити за съфинансиране	0	0	0,5	1	1,05	26%
Възстановени средства Самостоятелен заем	0	0	1,5	3	3,15	26%
Ресурс в края на периода	38,8	18,3	-0,24	1,07	0,66	
Нов кредитен портфейл	0	31,43	31,43	3,14	6,29	72,29

Резултатите предполагат, че по предложения ФИ всяко евро публични средства, ще се активира между 2,2 евро (заеми за съфинансиране) и 1,6 евро (самостоятелни заеми) кредити. Въпреки това, следва да се вземе предвид и ефекта на револвиране и участието на крайните получатели със собствени средства с което сумата на генерираните инвестиции ще достигне 103 млн. евро.

9.3 Установяване и количествено определяне на очакваните резултати с оглед целите на ПРСР

Логическата структура на ПРСР се основава на анализ на силните и слаби страни, на възможностите и заплахите пред региона и обикновено се основа на общи индикатори. Въз основа на SWOT анализа и анализ на нуждите се изгражда инвестиционна стратегия. Тази стратегия има за цел да се съобрази с приоритетите на ЕЗФРСР, всеки от който е разделен на приоритетни области.

За всеки приоритет целта, която трябва да бъде постигната, е определена в края на програмния период (2023 г., като се вземе предвид правилото N + 3), което след това се прехвърля на редица показатели, свързани с всяка област с поставен акцент. В определението от стратегията, всеки Управляващ орган идентифицира мерките от ПРСР, които ще допринесат за всяка зона на съсредоточаване и с това са съответните показатели, свързани с мерките на ПРСР.

По този начин всеки ПРСР включва план на индикаторите по всяка област с поставен акцент, в който целта е определена на 2023 г., включително и резултата

(планирани публични разходи), с които всяка мярка ще допринесе за съответната област с поставен акцент. Тъй като всяка мярка може да се насочи към повече от една зона на фокус, таблиците показват конкретна част от мярката, която допринася за всеки един от тях. Общата връзка между мерките, които могат да допринесат към всяка от областите всяка е включена в работните документи, съфинансирани от Европейската комисия (в разделите свързани с индикаторния план), докато всяка ПРСР определя как тези взаимоотношения ще бъдат в техния случай.

Поради това, като се има предвид, че целта на ФИ е свързана с мерките 4, 6, 8, и 16 от ПРСР, инвестициите могат да допринесат към постигане на целите по редица области с поставен акцент.

В следващите таблици е посочено разпределението по под мерки на ПРСР и съответните области с поставен акцент, като са разграничени тези които допринасят директно за областите с поставен акцент (отбелязани с "П") и тези, които предизвикват странични ефекти в областите с поставен акцент (отбелязани с "Е").

Таблица 19 Принос на ФИ по мерки и по области с акцент ПРСР 2014-2020

Директен принос в областите с поставен акцент

	2А	1Б	2Б	2В	3А	4А	4Б	4В	5А	5Б	5В	5Г	5Д	6А
М04.1	П				П	П	П	П		П				
М04.2	П				П	П	П	П		П				
М06.4.1	П		П		П									
М08.6				П										
М016.1		П												

Ефекти в областите с поставен акцент

	2А	1Б	2Б	2В	3А	4А	4Б	4В	5А	5Б	5В	5Г	5Д	6А
М04.1			Е						Е		Е	Е		Е
М04.2			Е						Е		Е	Е		Е
М06.4.1											Е			Е
М08.6														Е
М016.1	Е				Е	Е	Е	Е	Е	Е	Е	Е	Е	

Въпреки че съществуват няколко вида приложими показатели (напр. Тези на националната рамка или на мониторинга и оценката), при оценката на приноса ще бъдат взети само програмните индикатори. Тези индикаторите ще позволят да се направи оценка на начина, по който предложения ФИ допринася за продуктивното подобрене, тъй като качеството на операциите се подобрява, предприятията се развиват или стават по конкурентноспособни.

Поради това при анализа на приноса към ПРСР следва да се вземат предвид следните показатели в зависимост от съответните допустими мерки:

Мярка 4

- Общо публични разходи в евро;
- Общо инвестиции в евро (публични и частни);
- Брой стопанства, които се ползват от помощ за инвестиране;
- Брой операции, които се ползват от помощ за инвестиране;
- Брой запазени/създадени работни места;

- Площ (ha), засегнати от инвестиции за пестене на вода (например по-ефективни системи за напояване и т.н.) и др.

Мярка 6

- Общо публични разходи в евро
- Общо инвестиции в евро (публични и частни)
- Брой бенефициенти (ферми), получаващи подкрепа за инвестиции в неземеделски дейности в селските райони

Мярка 8

- Общо публични разходи в евро;
- Общо инвестиции в евро (публични и частни);
- Брой операции за инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти;
- Брой запазени/създадени работни места;

Мярка 16.1

- Общо публични разходи в евро;
- Общо инвестиции в евро (публични и частни);
- Брой операции за финансиране на преки разходи за изпълнение на иновационни проекти;

В Табл. 1 (Въведение) са посочени Приоритетни области ПРСР 2014-2020. Като цяло, мярка 4 има за цел да стимулира инвестициите в сектора, като публичните разходи ще допринесат с 841 млн. Евро. При интензитет на помощта от 55,6% (на база сключени договори по мярка 4.1 и 4.2) очаквания размер на инвестициите е в размер на 1,511 млн. евро. По данни от десетото заседание на КН 68% е изпълнението на ПРСР спрямо общия бюджет по мярка 4. За 2018 г. планирания бюджет по под мярка 4.1.2 е в размер на 12,5 млн. евро по под мярка 4.2 в размер на 85 млн. евро.

Въз основа на инвестиционната стратегия, описана в предишната глава, публични средства за финансиране на предложения финансов инструмент са в размер на 40 млн. евро. В таблица 15 по-долу те се разпределят между области с поставен акцент, пропорционално на разпределението на публичните разходи за всяка зона в ПРСР. Нивото на разпределение на ресурсите между ФИ приоритетни области в ПРСР не трябва да бъде предварително определена и трябва да се основава на пазарното търсене на заеми съфинансирани чрез ФИ.

В ПРСР 2014-2020 подобряването на достъпа до външни финансови средства е посочено като потребност 2А-3 с четири приоритета/области с поставен акцент:

- 2А) Подобряване на икономическите резултати на всички земеделски стопанства и улесняване на реструктурирането и модернизиранието на стопанствата, особено с оглед на увеличаването на пазарното участие и ориентация и на разнообразяването в селското стопанство
- 2Б) Улесняване на навлизането на земеделски стопани с подходяща квалификация в селскостопанския сектор, и по-специално приемствеността между поколенията
- 3А) Подобряване на конкурентоспособността на първичните производители чрез по-доброто им интегриране в селскостопанската и хранителната верига

посредством схеми за качество, които да добавят стойност към селскостопанските продукти, популяризиране на местните пазари и къси вериги на доставки, групи на производителите и организации и междубраншови организации

- 3Б) Подпомагане на превенцията и управлението на риска на стопанствата.

В Табл.19 по-долу са сравнени очакваните резултати при прилагане на предложени финансов инструмент и разпределението на бюджета под формата на безвъзмездни средства. Разпределението на разходите за финансов инструмент е посочено като пропорционално на бюджета по областите с оглед съпоставимост. Очакваната инвестиция при разпределение на бюджета посредством безвъзмездни средства са калкулирани при интензитет на помощта в размер на 58%, средна стойност по под-мярка 4,1 за сключените договори 2015-2016.

Инвестиции, насочени към подобряване на конкурентоспособността на първичните производители (3А), биха получили най-голям дял от бюджета на ФИ, 17,9 милиона евро. Чрез прилагането на предложени финансов инструмент, това ще стимулира общите инвестиции в тази област с около 46,1 млн. евро при 30,9 млн. евро ако се разпределят при безвъзмездно финансиране. На следващо място е приоритетна област 2А Подобряване на икономическите резултати на всички земеделски стопанства и улесняване на реструктурирането и модернизиранието на стопанствата с бюджета на ФИ от 15,4 милиона евро. Чрез прилагането на предложени финансов инструмент, това ще стимулира общите инвестиции в тази област с около 39,8 млн. евро, при 26,6 млн. евро ако се разпределят при безвъзмездно финансиране.

Таблица 20 Подобряване на достъпа до външни финансови средства 2А-3- Млн. евро

Област с поставен акцент	Планирани разходи	Разход за ФИ – пропорционално на планираните разходи	Очаквана обща инвестиция при 58% грант	Очаквана обща инвестиция при прилагане на ФИ
2А	235,1	15,4	26,6	39,8
2Б	100,9	6,6	11,4	17,1
3А	272,5	17,9	30,9	46,1
3Б	0,3	0,0	0,0	0,1
Общо	608,8	40,0	69,0	103,1

В съответствие с целите на политиката на ЕС за развитие на селските райони програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г. има три цели:

1. Повишаване на конкурентоспособността и балансирано развитие на селското и горското стопанство и преработваща промишленост;
2. Опазване на екосистемите и устойчиво управление, използване на природните ресурси в земеделието, горското стопанство и хранителната промишленост, предотвратяване на климатичните промени и приспособяване към тях;
3. Социално-икономическо развитие на селските райони, осигуряващо нови работни места, намаляване на бедността, социално включване и по-добро качество на живот

По първата точка програмата поставя цел за подпомагане на инвестициите в около 3500 земеделски стопанства, а по третата програмата цели подпомагането на 1600 проекта за развитие на неземеделски сектори на икономиката. При реализация на

предвидения ФИ ще се подпомогнат 360 крайни получатели или около 7 % от целите по т.1 и т.3. по-горе.

9.4 Обобщение на констатациите

- Необходимите разходи по програмата са в размер на 40 млн. евро за капитализация на ФИ, като в края на периода изчисленията показват че, общата сума на инвестициите стимулирани от прилагането на финансовия инструмент ще е в порядъка на 103 млн. евро;
- Общите разходи по прилагане на ФИ ще са в размер на 3,5 млн. лв., от които 2,9 млн. лв. са разходи за управление и 0,6 млн. лв. са разходи свързани със загуби по предоставени кредити;
- При средни лихви по кредитите от 2,5%, спестените лихви от страна на кредитополучателите за период от 4 г. ще са в размер на 4,4 млн. евро, или около 12 хил. евро на кредитополучател, като това ще е и приблизителната стойност на БЕБП към бенефициентите ползващи ФИ;
- При реализация на предвидения ФИ ще се подпомогнат 360 крайни получатели или около 7% от целите на ПРСР насочени към повишаване на конкурентоспособността и социално-икономическото развитие на селските райони.

10. Преразглеждане на предварителна оценка и преход към следващия програмен период

10.1 Въведение

ФИ предложени в доклада се препоръчват въз основа на подробен анализ на пазара и очакваните резултати. Когато пазарните условия се променят или финансовите институции, не постигат очакваните резултати, може да е необходимо да бъдат променени ресурса по инструмента или неговия дизайн. Тази глава очертава как може да се извършва такъв контрол и как предложения ФИ да се прехвърли към следващия програмен период.

10.2 Преразглеждане на предварителната оценка

Въпреки че в предварителната оценка е извършен анализ на пазарните неуспехи характеризиращи сектор „Земеделие“ и е структуриран ФИ насочен към коригиране на тези неуспехи, анализът се базира на определени предположения и степен на несигурност относно бъдещите пазарни условия. Още повече, когато липсва опит по прилагане на подобен инструмент в сектор земеделие в България. Поради тези причини е важна актуализацията на предварителната оценка при постъпване на повече информация и когато условията на пазара и резултатите от прилагането на ФИ го налагат. Актуализацията на предварителната оценка се предвижда и в Методологията за изготвяне на предварителна оценка на финансовите инструменти в сектор земеделие.

Необходимостта от актуализация на този доклад може да се задейства в следните ситуации:

- Когато икономическата среда се променя значително, или когато външни фактори, важни за селското стопанство се променят;
- Когато поставените цели не съответстват на постигнатите резултати;
- Когато подкрепата от ФИ не е достатъчна да отговори на нуждите на пазара. Това може да се случи при условие че ситуацията на пазара се е развила по неочакван начин, или защото на капацитета за изпълнение е бил подценен;
- Когато загубите по прилагания ФИ надхвърлят очакваните стойности.

Във всеки случай, когато предварителна оценка не представлява вече съществуващите пазарни условия, Управляващият орган следва да направят анализ на новата икономическа среда. В анализа следва да се определят възможните нови пазарни дефекти и да се преразгледат вече констатираните такива с цел предприемането на корективни действия.

При актуализация на предварителната оценка следва да вземат предвид най-новата информация по отношение на:

- Ръстът на кредитирането в сектора и като цяло на нефинансовите предприятия;
- Средните лихвени проценти по новоотпуснатите кредити;
- Движенията на цените на производител в сектора;
- Промени в структурата на пазара от гледна точка на новите участници или консолидация;
- Резултати от изследвания за достъпа до финансиране; и
- Отчети от работата на ФИ по отношение на:

- Нива на загуби;
- Договаряне на ресурс към ФП;
- Търсене на кредити от страна на крайните получатели;
- Нива на ливъридж и револвиране.

Актуализираната оценка може да намери отражение върху структурата на ФИ, критериите за допустимост на крайни получатели или други промени в инструмента които се считат за подходящи.

10.3 Разпоредби за улесняване на прехода към следващия програмен период на

В съответствие с член 136 Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Комисията да отменят ангажименти за всяка сума, отпусната в рамките на оперативна програма, която не е била използвана от 31 декември на третата година след годината на финансов ангажимент *N+3 правило*. Това означава, че средствата, отпуснати за последната година от програмния период могат да се използват до три години след края на програмния период, което следва да се вземе предвид при структурирането на настоящия ФИ и разработването на ФИ в следващия програмен период.

С оглед несигурността, свързана с оценката за недостиг на финансиране в сектора, както и липсата на опит до момента в прилагането на подобен ФИ в сектор „Земеделие“, опитът на УО от настоящия програмен период ще е ценен от гледна точка на анализа на интереса към инструмента и продължаването на използването през и през следващия програмен период. Изготвяните отчети и доклади по ФИ ще послужат не само за актуализация на предварителната оценка при необходимост, но ще послужат и при анализа за новия програмен период.

В предварителната оценка за финансовите инструменти за следващия програмен период следва да се съдържа анализ на предимствата, недостатъците и научените уроци от предходни инструменти. Като се има предвид разходите, направени при създаването на структурата на управление и изграждане на ноу-хау, при запазване на ФИ и в следващия програмен период, ще може да се осигури значително намаляване на разходите, както и допълнителен ресурс в следствие от погасяване на кредити.

Въпреки това, промените в околната среда, на пазара или поуките от този програмен период може да предполагат, че различна структура ще е по-подходяща, като в споразумението следва да залегнат и клаузи по приключване на инструмента.

10.4 Мониторинг и докладване

Член 46 от общия регламент изисква Управляващия орган да докладва редица показатели в приложение към годишния доклад за изпълнението, който трябва да бъде представен на Комисията. Наборът от данни трябва да бъдат включени във финансовото споразумение с фонд мениджъра на ФИ и трябва да съдържа следната информация:

- а) посочват се програмата и приоритетът или мярката, от които се предоставя подкрепата от европейските структурни и инвестиционни фондове;
- б) описание на финансовия инструмент и уредбата за изпълнението му;
- в) посочват се структурите, изпълняващи финансови инструменти, и структурите, изпълняващи средства от фондовете, когато е уместно, както е посочено в член

- 38, параграф 1, буква а), член 38, параграф 4, букви а), б) и в), както и финансовите посредници, посочени в член 38, параграф 6;
- г) общ размер на приноса от програми по приоритети или мерки, изплатен за финансовия инструмент;
 - д) общ размер на подкрепата, която е изплатена на крайните получатели или в полза на крайните получатели, или за която са поети задължения по договори за гаранции от финансовия инструмент за инвестиции в крайните получатели, както и за направените разходи за управление или изплатените такси за управление, по програми и приоритети или мерки;
 - е) изпълнението на финансовия инструмент, включително напредъка по отношение на неговото въвеждане и на подбора на структурите, изпълняващи финансовия инструмент, включително на организацията, изпълняваща фонда на фондове;
 - ж) лихви и други печалби, генерирани от подкрепата от европейските структурни и инвестиционни фондове за финансовия инструмент, и програмни средства, възстановени на финансовите инструменти от инвестиции, както е посочено в членове 43 и 44;
 - з) напредък при постигането на очаквания лостов ефект на инвестициите, направени от финансовия инструмент, и стойност на инвестициите и участията; BG L 347/366 Официален вестник на Европейския съюз 20.12.2013 г.;
 - и) стойността на инвестициите в собствен капитал спрямо предходни години;
 - й) принос на финансовия инструмент за постигането на показателите на съответния приоритет или мярка.

Образец за докладване относно финансови инструменти е посочен в приложение 1 към Регламент за изпълнение 821/2014

10.5 Обобщение

- Актуализация на тази предварителна оценка може да се изисква, ако:
 - Когато икономическата среда се променя значително, или когато външни фактори, важни за селското стопанство се променят;
 - Когато поставените цели не съответстват на постигнатите резултати;
 - Когато подкрепата от ФИ не е достатъчна да отговори на нуждите на пазара. Това може да се случи при условие че ситуацията на пазара се е развила по неочакван начин, или защото на капацитета за изпълнение е бил подценен; и
 - Когато загубите по прилагания ФИ надхвърлят очакваните стойности.
 - Във всеки случай, когато предварителна оценка не представлява вече съществуващите пазарни условия, Управляващият орган следва да направят анализ на новата икономическа среда. В анализа следва да се определят възможните нови пазарни дефекти и да се преразгледат вече констатирани такива с цел предприемането на корективни действия. При актуализация на предварителната оценка следва да вземат предвид най-новата информация по отношение на:
 - Ръстът на кредитирането в сектора и като цяло на нефинансовите предприятия;
 - Средните лихвени проценти по новоотпуснатите кредити;
 - Промени в структурата на пазара от гледна точка на новите участници или консолидация;

- Резултати от изследвания за достъпа до финансиране; и
 - Отчети от работата на ФИ по отношение на Нива на загуби;
Договаряне на ресурс към ФП; Търсене на кредити от страна на крайните получатели; и нива на ливъридж и револвиране.
- Изготвяните отчети и доклади по ФИ ще послужат не само за актуализация на предварителната оценка при необходимост, но ще послужат и при анализа за новия програмен период. С оглед несигурността, свързана с оценката за недостиг на финансиране в сектора, както и липсата на опит до момента в прилагането на подобен ФИ в сектор земеделие, опитът на УО от настоящия програмен период ще е ценен от гледна точка на анализа на интереса към инструмента и продължаването на използването през и през следващия програмен период;
- Член 46 от общия регламент изисква Управляващия орган да докладва редица показатели в приложение към годишния доклад за изпълнението, който трябва да бъде представен на Комисията. Наборът от данни трябва да бъдат включени във финансовото споразумение с фонд мениджъра.

Приложение 1 - Списък с документи

1. Answer – Hogan - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2016-008599&language=EN>
2. BIS (Department for Business, Innovation & Skills) UK Economic Evaluation of the Enterprise Finance Guarantee (EFG) Scheme –Feb. 2013
3. Credit Guarantee Schemes for SME lending in Central, Eastern and South-Eastern Europe A report by the Vienna Initiative Working Group on Credit Guarantee Schemes November 2014
4. CEPS - The use of innovative financial instruments for financing EU policies and objectives Special report 2012
5. ECA – Special report 2015 - Are financial instruments a successful and promising tool in the rural development area?
6. ECA – Special report 2016 - Implementing the EU budget through financial instruments — lessons to be learnt from the 2007- 2013 programme period
7. ECA - Future of the CAP -Briefing Paper- March 2018
8. EIF - Supporting the agricultural sector in Languedoc Roussillon Midi Pyrénées (France)
9. EIF - Guidelines for SME Access to Finance Market Assessments (GAFMA) Working Paper 2014/22
10. EIF – COSME Implementation Update Reporting date: 30/09/2017
11. EIF/EIB Ex-ante assessment of the EU SME Initiative
12. EIF – Open calls for expression of interest – Romania, Italy and France
13. European Commission - Annual Report on European SMEs 2014 / 2015
14. European Commission -Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017
15. European Parliament - BUDGETARY AFFAIRS - Financial instruments: defining the rationale for triggering their use - STUDY
16. E&Y Bulgaria - Bulgarian Banking Barometer 2018 Priorities
17. Fi-compass - Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities Final Report June 2015
18. Fi-compass - Methodological handbook for implementing an ex-ante assessment of agriculture financial instruments under the EAFRD
19. Fi-compass - Financial gap in the EU agricultural sector Fi-compass -EAFRD financial instruments in 2014-2020 Rural Development Programmes Final report
20. Fi-compass - First Loss Portfolio Guarantee, Case Study (Bulgaria)
21. Fi-compass - Bulgarian Rural Credit Guarantee Fund, Case Study (Bulgaria)
22. Fi-compass – Rural credit guarantee fund, Case Study (Romania)
23. Fi-compass - Loans for rural development 2014-2020, Case Study (Estonia)
24. Fi-compass - The Latvian Credit Fund, Case Study (Latvia)
25. Fi-compass - Combined Micro Credit and Grant scheme, Case Study (Hungary)
26. Fi-compass - Financial instruments for rural development 2014–2020 Occitanie/Pyrénées-Méditerranée, Case Study (France)
27. Fi-compass - Financial instruments in ESIF programmes 2014-2020. A short reference guide for managing authorities December 2014
28. Fi-compass - Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities
29. IFF Germany Macroeconomic and fiscal effects of activity of guarantees Community banks in Eastern Germany - May 29, 2017
30. OECD - SME and Entrepreneurship Financing: The Role of Credit Guarantee Schemes and Mutual Guarantee Societies in supporting finance for small and medium-sized enterprises Final Report 30-Jan-2013
31. USDA GAIN Report Number: BU1653- 12/14/2016
32. The World Bank - Global Financial Development Report Rethinking the Role of the State in Finance 2013

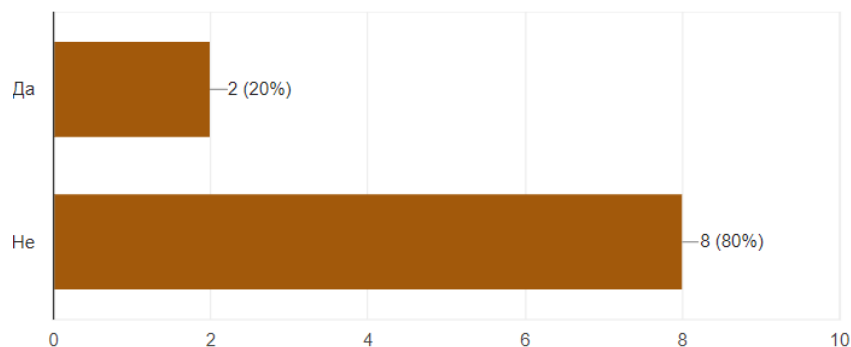
33. Инвестор БГ – анализ на Кристофор Павлов - УниКредит Булбанк - <https://www.investor.bg/analizi/85/a/kristofor-pavlov-selskoto-stopanstvo-e-s-nai-goliam-potencial-v-ikonmikata-239632/?page=1>
34. World Bank Group Principles (for Public Credit Guarantee Schemes for SMEs) Consultative Document
35. REGULATION (EU) No 1303/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 December 2013
36. REGULATION (EU, EURATOM) No 966/2012 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 25 October 2012
37. Commission Notice on the application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State aid in the form of guarantees 05.2008
38. REGULATION (EU) No 575/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013
39. REGULATION (EU) 2017/2393 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL
40. COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) No 964/2014 of 11 September 2014
41. COMMISSION DELEGATED REGULATION (EU) No 480/2014 of 3 March 2014
42. COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) No 821/2014
43. COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) No 809/2014
44. COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) 2017/1242
45. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS “Think Small First” A “Small Business Act” for Europe
46. EGESIF_15_0012-02 10/08/2015 - Guidance for Member States on CPR_37_7_8_9 Combination of support from a financial instrument with other forms of support

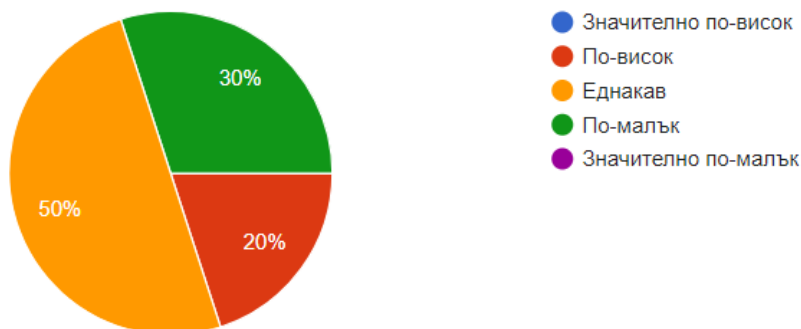
Приложение 2- Анкета Финансови посредници

Анкетата е проведена в периода 02.04.2018-30.04.2018 г. като са получени отговори от 7 търговски банки и 4 финансови посредника.

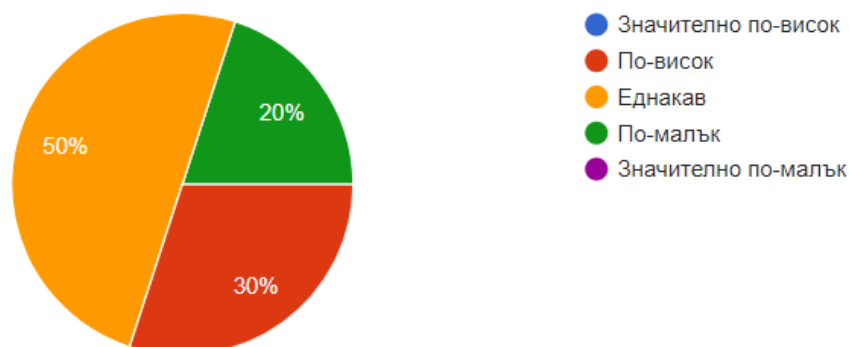
1. Прилагате ли специфични критерии при оценка на предприятията опериращи в сектор земеделие и/или селски район?

2. Рискът при предприятията развиващи дейност в сектор „Земеделие“ спрямо предприятията в други сектори е?

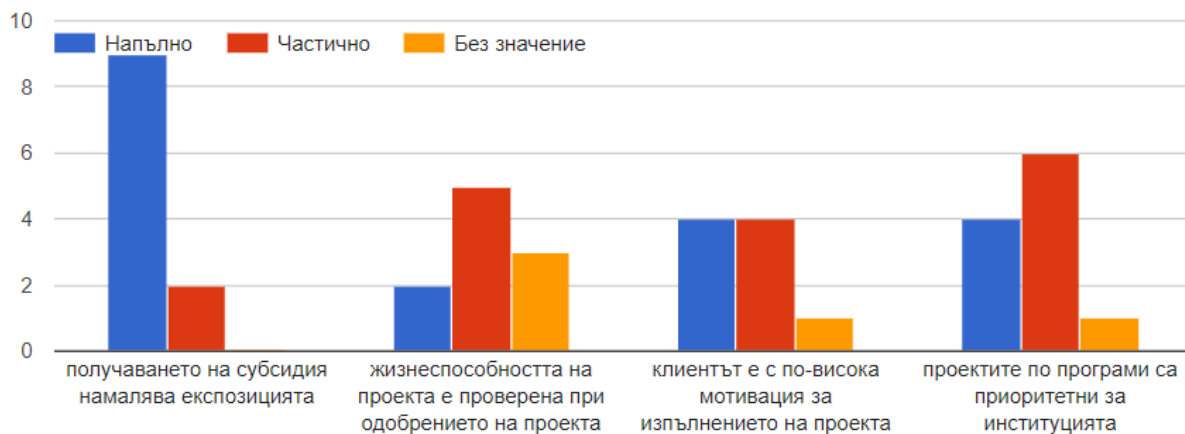

3. Рискът при предприятията развиващи дейност в селски район спрямо предприятията в други райони е?

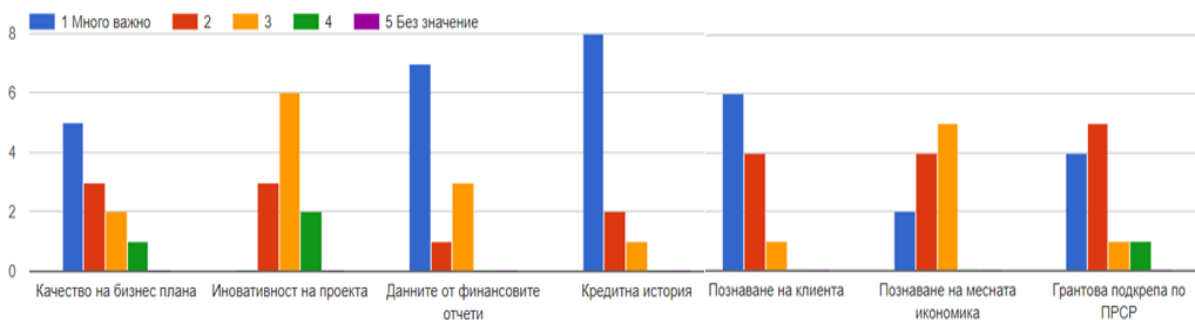

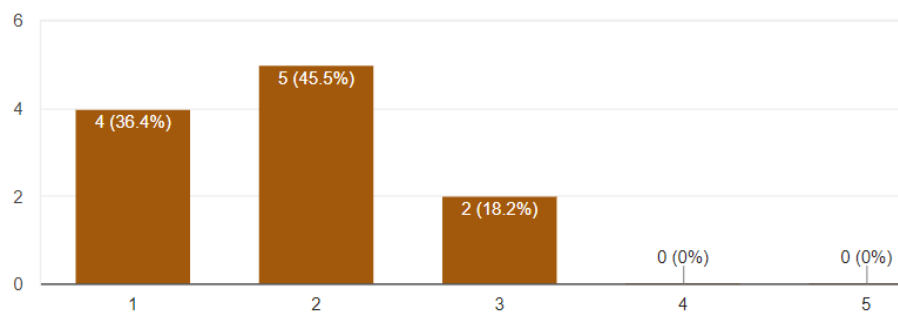
4. Финансирането на проект по ПРСР е от значение при оценката на риска защото

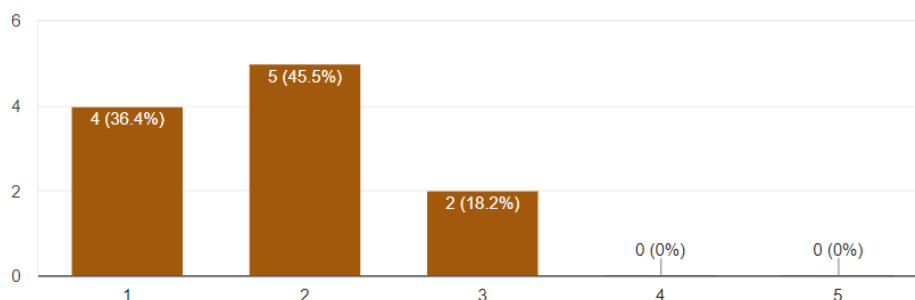
5. До колко важни са следните фактори при оценката на искане за кредит?

6. Как оценявате наличието на финансиране за жизнеспособни предприятия в сектор земеделие? 1-отлично, 5-лошо

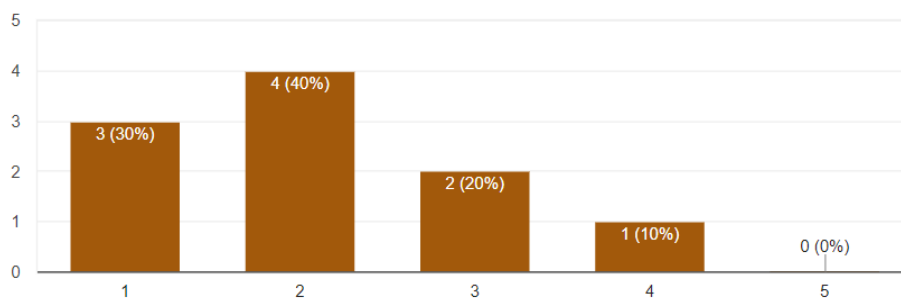

7. Как оценявате наличието на финансиране за жизнеспособни предприятия в селските райони? 1-отлично, 5-лошо

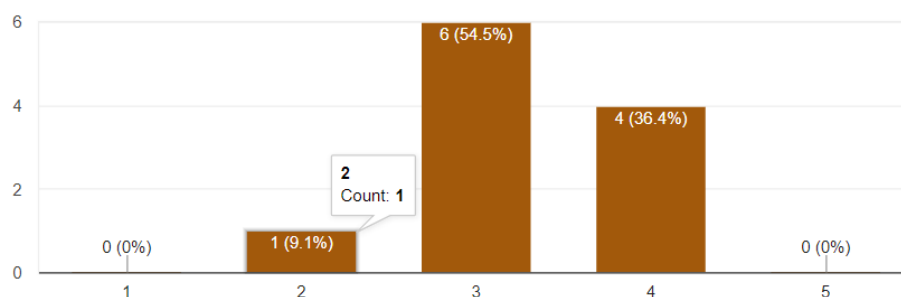

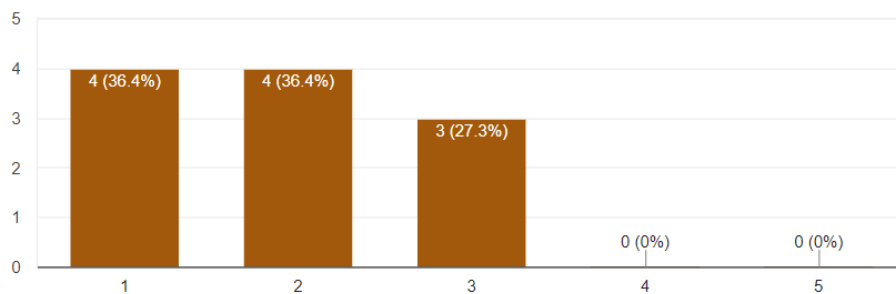
8. Как оценявате наличието на финансиране за реализиране на проекти по ПРСР? 1-отлично, 5-лошо

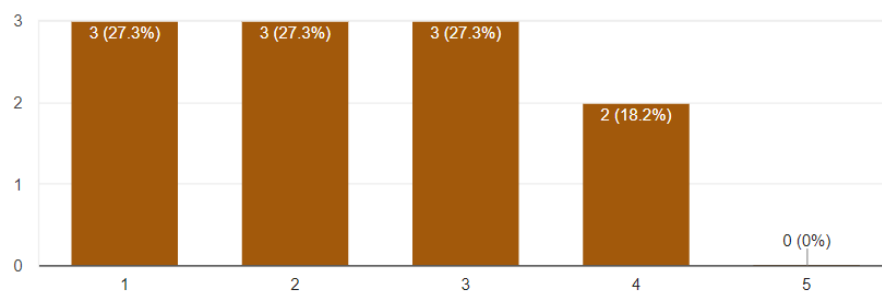
9. Как оценявате наличието на финансиране за млади фермери? 1-отлично, 5-лошо

10. Как оценявате наличието на краткосрочно финансиране на предприятията от сектора? 1-отлично, 5-лошо

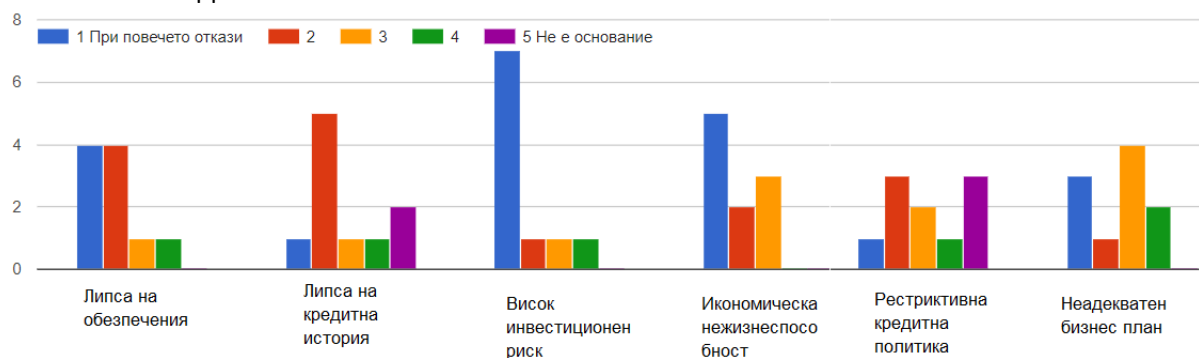

11. Как оценявате наличието на дългосрочно финансиране на предприятията от сектора? 1-отлично, 5-лошо

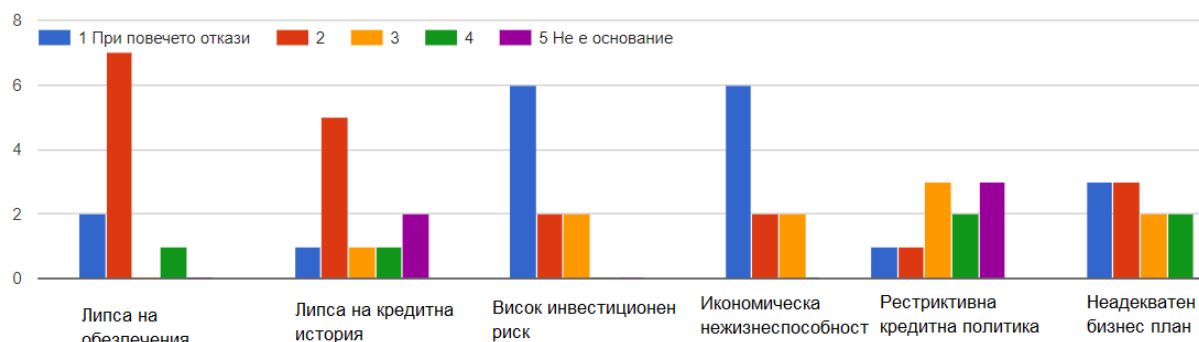

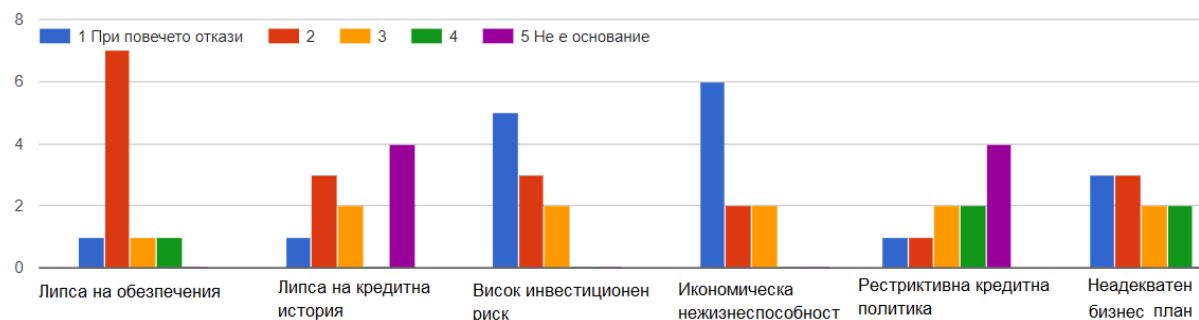
12. Кои са основните причини за отхвърляне на искане за кредит за Млади фермери?
По скала от 1 до 5

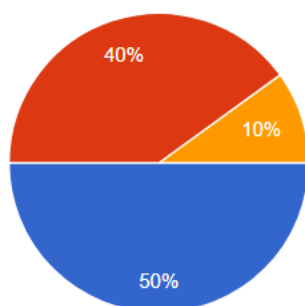
13. Кои са основните причини за отхвърляне на искане за кредит за предприятия от селски район?

14. Кои са основните причини за отхвърляне на искане за кредит за реализиране на проект по ПРСР ?

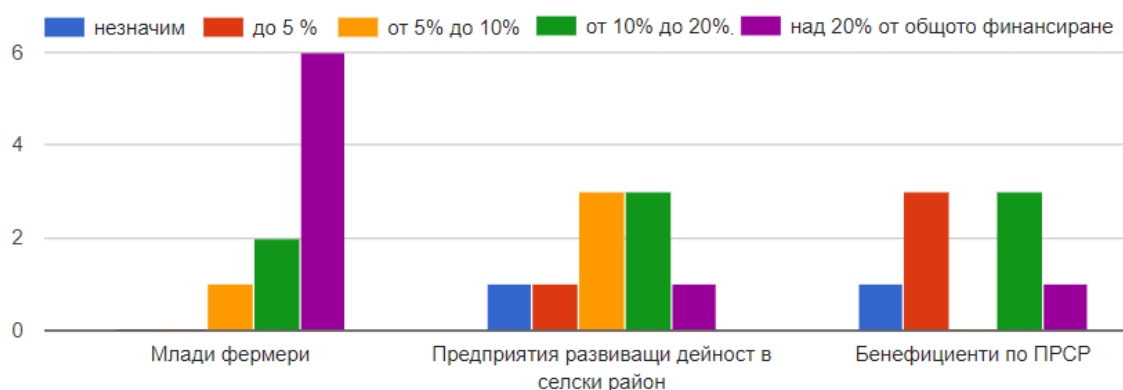
15. През следващите 3 г. очаквате финансирането на предприятия от сектор земеделие да бъде?

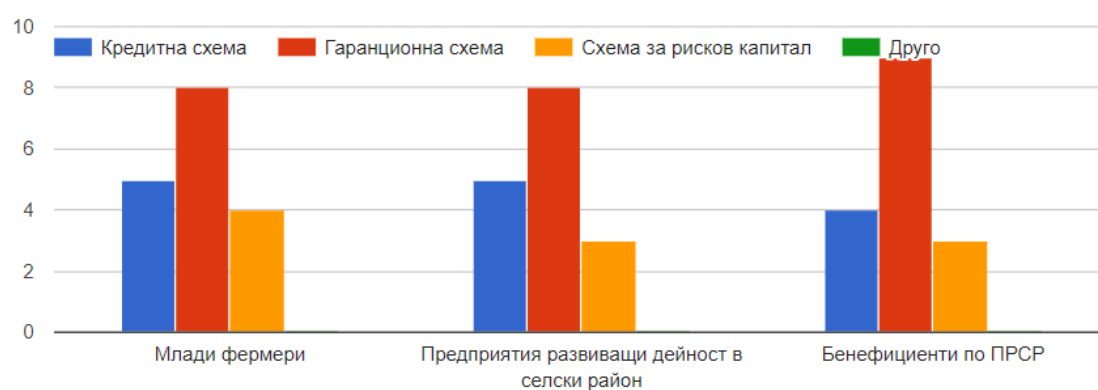
- с по-голям растеж от останалите сектори в икономиката
- с растеж сравним с останалите сектори в икономиката
- със спад сравним с останалите сектори в икономиката
- с по-голям спад от останалите сектори в икономиката

16. По Ваша оценка недостига на финансиране за предприятия от сектор „Земеделие“ е в размер на?

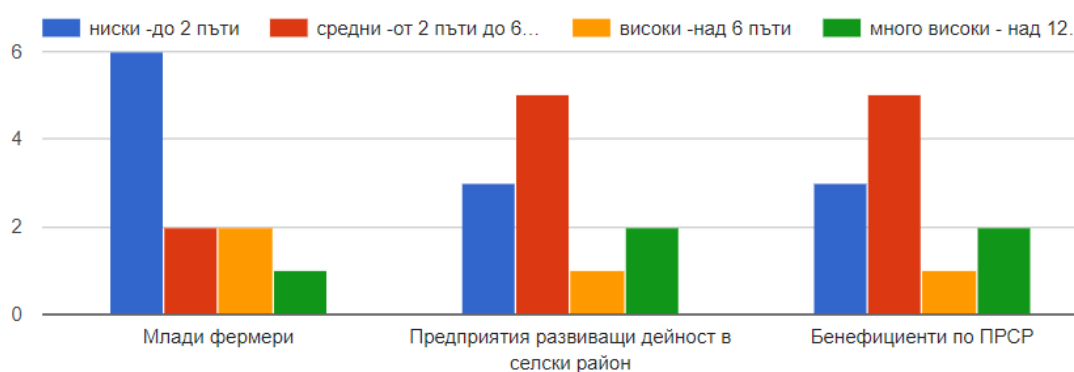
17. Подходящ финансов инструмент за съответните групи е?

17.1 Какъв друг инструмент или комбинация от инструменти?

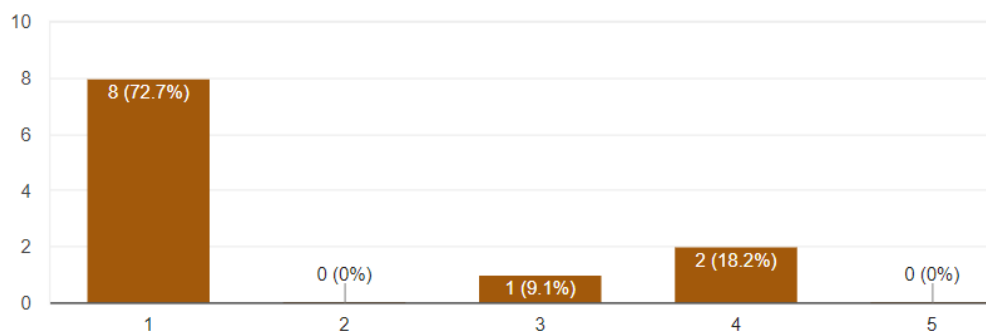
1. Кредитна схема в комбинация с гаранция
2. Кредитна безлихвена схема + гаранционна схема
3. В индивидуална компелектовка на финансиране от следните видове: гаранции по кредитите (за постигане на по-ниска цена и по-малък обем обезпечение), инвестиционно кредитиране с по-дълъг гратисен период по главницата (от поне 2 год.), обратно финансиране под формата на овърдрафт - за ефективизиране на лихвените разходите; лизинг на земеделска земя;

18. Какви нива на ливъридж (общо финансиране/общо заделен ресурс) очаквате за финансови инструменти приложими за?

19. Финансовата институция използва финансови инструменти 1-активно, 5- не използва;

20. Как оценявате гаранционната схема прилагана през програмен период 2007-2013 ?

20.1 Какво предлагате да бъде променено?

1. Да се въведат изисквания за опит на собственика в дейността която се финансира. През предходните периода имаше много случаи, в които хора без опит спечелиха проекти (с единствената идея да надпишат реалната стойност на проекта и да вземат безвъзмездната помощ без ясна идея за продължаване развитието на проекта) и реално намалиха/отнеха от квотата на реално заинтересованите и с история в бранша.
2. Облекчаване на документооборота, цена, изисквания към финансовите институции и клиентите им, отчетност, ясни критерии.
3. Одобрението на големите гаранции да става по—бързо
4. Навременен старт на гаранционния инструмент, така че да може да се използва пълноценно.
5. Срок за обработка на подадените искания. Липса на допълнително потвърждение, автоматично включване. По- висок процент гарантиране на финансирането и на „гапа“
6. По-активно промотиране на Гаранционната схема на терен, сред потенциалните ползватели. Извеждане на преките ползи и ефекти на Гаранционната схема. Пряка помощ при окомплектовка на документите.
7. Евентуално пълно делегиране на права за включване на кредити от банката без да се чака одобрение от външния партньор би ускорило процеса и допълнително увеличило атрактивността.

Приложение 3 – Използвани съкращения

- БНБ – Българска народна банка
ББР – Българска банка за развитие
БЕБП - Брутен еквивалент на безвъзмездна помощ
ЕЗФРСР- Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК – Европейска комисия
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ – Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСП – Европейска сметна палата (ЕСА)
ЕИБ – Европейска инвестиционна банка
ЕИФ – Европейски инвестиционен фонд
ЕЦБ – Европейска централна банка
ЗУСЕСИФ – Закон за управление на средствата от европейски структурни и
инвестиционни фондове
НСИ – Национален статистически институт
НГФ – Национален гаранционен фонд
МФК - Международната финансова корпорация – IFC
ПРСР - Програмата за развитие на селските райони
ПЧИ – Преки чуждестранни инвестиции
УО – Управляващ орган
ФИ – Финансов инструмент
ФМФИБ – Фонд мениджър на финансови инструменти в България
ФоФ – Фонд на фондовете
ФП – Финансов посредник
- СЗСИ – Системата за земеделска счетоводна информация (FADN – Farm Accountancy
Data Network)
БДС – брутна добавена стойност (GVA -Gross value added)
ГРЕ - Годишна работна единица (AWU - annual work unit)
ИЗП - Използвана земеделска площ (UAA – utilized agricultural area)
СПО – стандартен производствен обем (standartd output)